

KRR.430.006.2020
Nr ewid. 192/2020/P/20/043/KRR

Informacja o wynikach kontroli

PRZECIWDZIAŁANIE NIEDOBOROM WODY W ROLNICTWIE

DEPARTAMENT ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

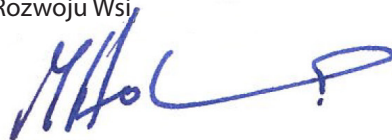
WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Informacja o wynikach kontroli

Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

p.o. Dyrektor Departamentu Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Marek Adamiak

Akceptuję:

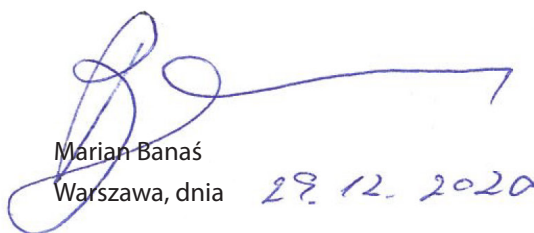
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia

29.12.2020

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	5
1. WPROWADZENIE.....	7
2. OCENA OGÓLNA	13
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	15
4. WNIOSKI.....	23
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	24
5.1. Opracowanie kompleksowej koncepcji zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa	24
5.1.1. Podmioty realizujące zadania w zakresie gospodarowania wodą w rolnictwie	24
5.1.2. Problem przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie w dokumentach strategicznych	27
5.1.3. Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy	31
5.1.4. Plan przeciwdziałania skutkom suszy.....	31
5.1.5. Założenia do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030.....	35
5.1.6. Gospodarowanie wodą w rolnictwie w programach Wspólnej Polityki Rolnej.....	36
5.1.7. Działania legislacyjne umożliwiające realizację zadań związanych z gospodarowaniem rolniczymi zasobami wodnymi.....	41
5.2. Realizacja zadań zmierzających do przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie oraz wykorzystanie środków publicznych na ten cel.....	47
5.2.1. Realizacja zadań inwestycyjnych i utrzymaniowych w zakresie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie przez PGW WP	48
5.2.2. Założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych	57
5.2.3. Egzekwowanie od beneficjentów płatności obszarowych przestrzegania wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej.....	61
5.2.4. Wsparcie dla rolników realizujących wymogi w zakresie gospodarowania wodą w ramach PROW 2014–2020	62
5.2.5. Pomoc dla rolników na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym	66
5.2.6. Pomoc finansowa dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem	69
5.2.7. Kontrole okresowe urządzeń wodnych	74

Zdjęcie na okładce:

©Thomas Bethge – stock.adobe.com,
©Johan Larson – stock.adobe.com,
©Giorgio Pulcini – stock.adobe.com,
©Ruud Morijn-NL – stock.adobe.com,
©nancy10 – stock.adobe.com.

5.2.8. Kontrola gospodarowania wodami.....	78
5.2.9. Utrzymanie urządzeń melioracji wodnych	79
5.2.10. Prowadzenie monitoringu suszy rolniczej.....	83
5.2.11. Projekty badawcze i programy wieloletnie w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie.....	85
5.2.12. Działania edukacyjne i informacyjne.....	87
6. ZAŁĄCZNIKI	93
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	93
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	100
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	116
6.4. Tabele i zestawienia	118
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	120
6.6. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	121
6.7. Stanowisko Ministra Infrastruktury do informacji o wynikach kontroli.....	122

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

ARiMR, Agencja	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
dyrektywa wodna	Dyrektywa nr 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12. 2000, str. 1, ze zm.);
IMGW-PIB	Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy;
ITP	Instytut Technologiczno-Przyrodniczy w Falentach;
IUNG-PIB	Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach – Państwowy Instytut Badawczy;
j.d.r.	Jednostki doradztwa rolniczego;
kpa	Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 256, ze zm.);
KBW	Klimatyczny bilans wodny – kompleksowy wskaźnik uwilgotnienia atmosfery – różnica między sumą opadu a ewapotranspiracją potencjalną w zadanym przedziale czasu;
KZGW	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej;
MGMiŻŚ	Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej;
Minister GMiŻŚ	Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej;
MRiRW	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
Minister RiRW	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
NW	Nadzór wodny;
PGW WP; Wody Polskie	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie;
PIG-PIB	Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy;
PKZW	Założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych;
PPI	Program planowanych inwestycji;
PPSS	Projekt Planu przeciwdziałania skutkom suszy;
PPNW	Założenia do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030 (poprzednio Program Rozwoju Retencji);
PROW 2014–2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
RZGW	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej;
SMSR	Monitoring suszy rolniczej;
susza atmosferyczna	Susza atmosferyczna powstaje bezpośrednio na skutek braku opadów lub ich długotrwałego niedoboru w relacji do warunków normalnych w wieloleciu na analizowanym obszarze;
susza rolnicza (glebowa)	Susza rolnicza jest to deficyt zasobów wodnych na potrzeby roślin w profilu glebowym; warunkiem zaistnienia suszy rolniczej jest wystąpienie zmian w stanie roślinności, tj. objawów stresu wodnego, spadku w biomase i ograniczeń plonowania;
susza hydrologiczna	Susza hydrologiczna (niżówka hydrologiczna) to zjawisko odnoszące się do okresu, gdy przepływy w rzekach spadają poniżej przepływu średniego;
susza hydrogeologiczna	Susza hydrogeologiczna (niżówka hydrogeologiczna) jest zjawiskiem objawiającym się występowaniem i utrzymywaniem stanu zwierciadła wód podziemnych na poziomie poniżej umownego stanu granicznego rozumianego jako stan średni z minimalnych stanów rocznych;
ustawa Prawo budowlane	Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. <i>Prawo budowlane</i> (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333, ze zm.);

ustawa Prawo wodne Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm.);

ZZ Zarząd zlewni;

1 dam³ =1000 m³.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy efektywnie i skutecznie przeciwdziałano niedoborom wody w rolnictwie?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy opracowano kompleksową koncepcję zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa?
2. Czy skutecznie zrealizowano zadania zmierzające do przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie?
3. Czy środki publiczne przeznaczone na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi wykorzystano celowo i gospodarnie?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

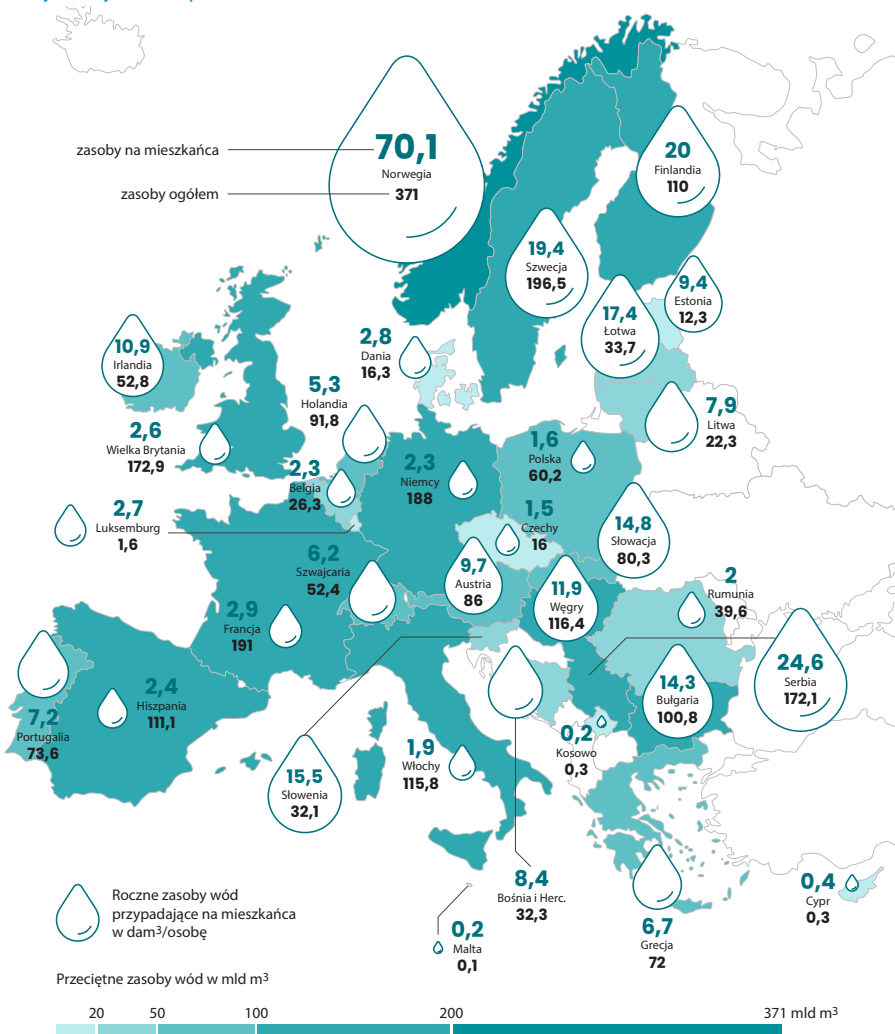
Okres objęty kontrolą

Od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. z uwzględnieniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mających istotny wpływ na działalność objętą kontrolą, a także zdarzeń występujących do zakończenia czynności kontrolnych.

Polska zaliczana jest do krajów ubogich w zasoby wodne (infografika nr 1). Przeciętne zasoby wód w Polsce wynoszą około 60 mld m³, a w porach suchych ten poziom obniża się do 40 mld m³. Największe zasoby wód w Europie (w wartościach bezwzględnych) posiadają Norwegia (371 mld m³), Szwecja (196,5 mld m³), Francja (191 mld m³) i Niemcy (188 mld m³). Mniejsze zasoby wody niż Polska ma na przykład Irlandia (52,8 mld m³), Szwajcaria (52,4 mld m³) i Rumunia (39,6 mld m³)¹.

Na tle krajów Unii Europejskiej, Polska charakteryzuje się niewielkimi rocznymi zasobami wodnymi. W przeliczeniu na 1 mieszkańca daje to roczny zasób wód o wielkości 1,6 dam³, podczas gdy w większości krajów europejskich zasoby wód słodkich kształtują się na poziomie powyżej 5 dam³/mieszkańca (infografika nr 1). Więcej wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca mają m.in. Włochy (1,9), Niemcy (2,3), Hiszpania (2,4) czy Francja (2,9)².

Infografika nr 1
Zasoby wody w Europie w 2017 r.

Źródło: Eurostat.

¹ GUS Ochrona środowiska 2019 oraz GUS Rocznik statystyczny rolnictwa 2019.

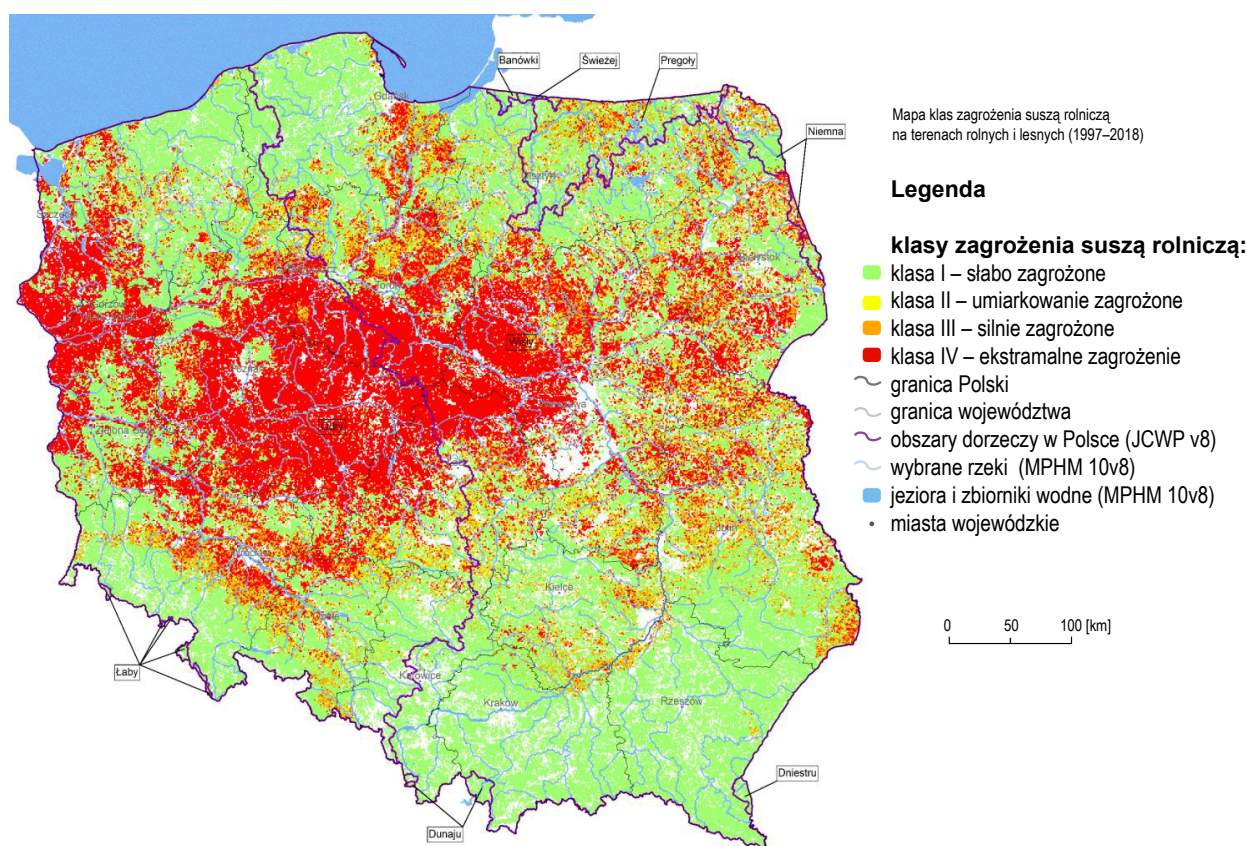
² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Water_statistics

WPROWADZENIE

Polska, mimo że jest położona w umiarkowanej strefie opadów to dysponuje bardzo niskimi zasobami wody na potrzeby produkcji rolnej. Zasoby wody są nie tylko rozmieszczone nierównomiernie na obszarze kraju, ale również nie w każdym roku są dostępne w optymalnym dla tej produkcji czasie i ilości, co obniża możliwość ich wykorzystania. W ostatnich latach nasilił się niedobór wody i związane z nim zjawisko suszy rolniczej, tj. deficyt zasobów wodnych na potrzeby roślin w profilu glebowym (infografika nr 2). W skali kraju 37,8% obszarów rolnych i leśnych jest silnie zagrożonych wystąpieniem suszy rolniczej, przy czym w dorzeczu Odry obszary takie stanowią 52%³. Susza w Polsce występowała w cyklu pięcioletnim, jednak w ostatnich latach wystąpiła w: 2015, 2016, 2018, 2019 oraz w 2020 r. i obejmowała znaczne obszary kraju (infografika nr 3).

Infografika nr 2

Deficyt zasobów wodnych na potrzeby roślin w profilu glebowym na terenach rolniczych i leśnych (1997–2018)

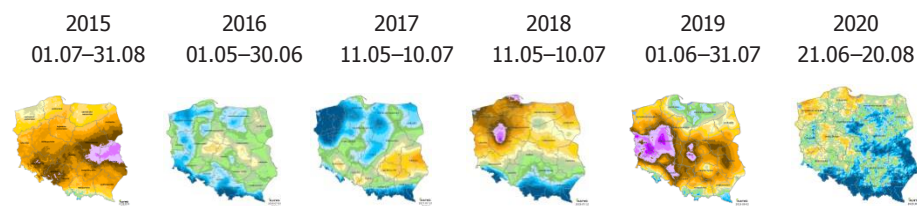

Źródło: projekt Planu przeciwdziałania skutkom suszy. PGW WP październik 2020 r.

³ Projekt Planu przeciwdziałania skutkom suszy. PGW WP październik 2020 r.

Infografika nr 3

Klimatyczny Bilans Wodny w latach 2015–2020

Źródło: <http://www.susza.iung.pulawy.pl/kbw/>.

Niedobory wody są jednym z głównych czynników ograniczających prowadzenie i intensyfikację produkcji rolniczej. Straty w produkcji rolnej w związku z suszą spowodowały, że w 2018 r. rolnicy złożyli 266,0 tys. wniosków o wsparcie w wysokości 2183,4 mln zł i otrzymali 2075,3 mln zł, a w 2019 r. rolnicy złożyli 354,8 tys. wniosków o wsparcie w wysokości 1987 mln zł i według stanu na 4 września 2020 r. otrzymali 1891 mln zł. Ponadto na dopłaty do oprocentowania kredytów na wznowienie produkcji rolnej w przypadku szkód spowodowanych suszą udzielonych w 2018 r. i 2019 r. wydatkowano łącznie 41,7 mln zł (według stanu na 31 marca 2020 r.).

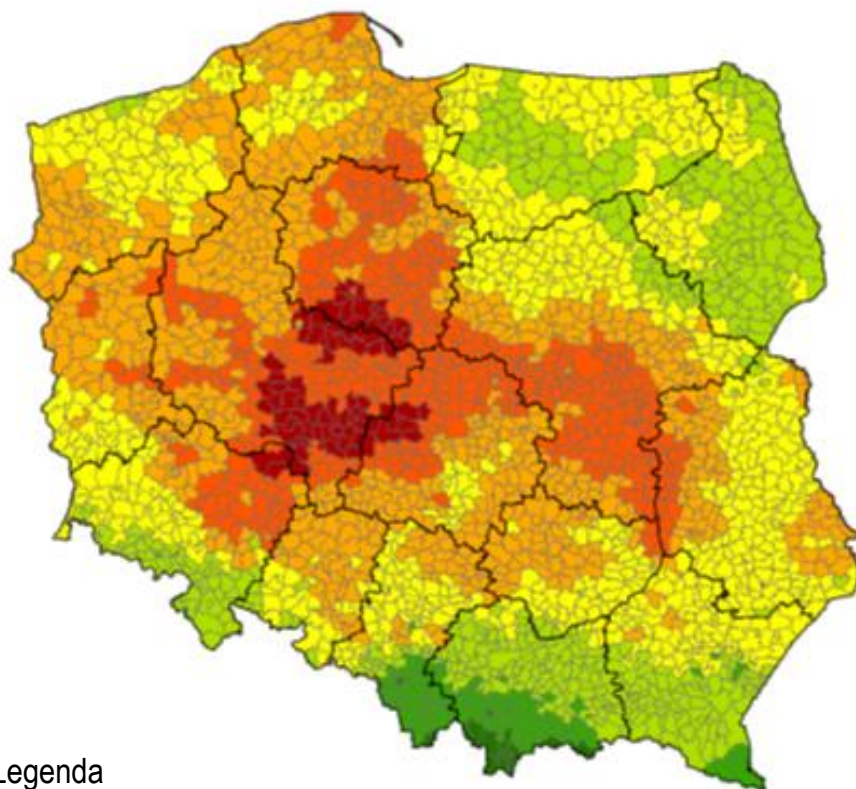
Susza w polskim rolnictwie nie jest zjawiskiem nowym. W okresie od 1851–1900 wystąpiło w Polsce kilka okresów suszy. Najdłużej trwającym był okres w latach 1872–1876, który swoim zasięgiem objął cały kraj. Lata 90-te XIX w. należały również do suchych. W XX w. suchymi okresami charakteryzowały się lata 20-te. W 1921 r. objęły swym zasięgiem cały kraj. Później susze atmosferyczne wystąpiły w latach: 1951, 1953, 1954, 1959, 1963, 1964, 1969, 1976, 1982, 1983, 1989, 1992, 1994, 2002, 2005–2006, 2013–2018 i swym zasięgiem objęły przeważający obszar kraju. Obecnie w naszym kraju trwale zagrożonych suszą jest 37,8% gruntów ornych (infografika nr 4, zdjęcie nr 1), a blisko 70% powierzchni użytków zielonych znajduje się na obszarach z deficytem wody^{4,5}.

⁴ Zieliński M., Sobierajewska J.: Rolnictwo w obliczu suszy a bezpieczeństwo żywnościowe. Zakład Ekonomiki Gospodarstw Rolnych. IERIGŻ-PIB. Warszawa 2019.

⁵ Analiza kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych dla celów rolnictwa i obszarów wiejskich. Zespół Rzeczoznawców Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Wodnych i Melioracyjnych – Terenowa Grupa Rzeczoznawców w Warszawie Forum Inicjatyw Rozwojowych. Warszawa 2020.

Infografika nr 4

Gminy, w których wystąpiła susza rolnicza w latach 2007–2018

Legenda

Liczba lat, w których wystąpiła susza w latach 2007–2018

Źródło: ekspertyza „Wyznaczenie obszarów w różnym stopniu zagrożonych wystąpieniem suszy w Polsce na potrzeby wdrażania operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych”. IUNG-PIB. Puławy lipiec 2019 r.

W diagnozie zamieszczonej w Strategii *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.*⁶ wskazano, że jednym z ważniejszych wyzwań ostatnich lat było odpowiedzialne gospodarowanie wodami. Prowadzone wcześniej przez wiele lat w niewłaściwy sposób melioracje doprowadziły do nadmiernego przyspieszenia spływu powierzchniowego, erozji rzecznej oraz zahamowania naturalnej retencji, co skutkowało degradacją torfowisk i innych ekosystemów zależnych od wody. Niewłaściwa była organizacja systemu instytucjonalnego odpowiedzialnego za koordynację działań dotyczących gospodarowania wodami w Polsce, polegająca m.in. na niewłaściwym określeniu kompetencji i odpowiedzialności w tym zakresie.

⁶ Uchwała Nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.* (M.P. poz. 469, ze zm.).

Zdjęcie nr 1

Susza na gruntach ornym

Źródło: www.stock.adobe.com/pl/.

Przewidywane zmiany klimatyczne i związany z nimi wzrost częstotliwości i intensywności susz spowodują wzrost zapotrzebowania na wodę do nawodnień w rolnictwie. Z prognoz wartości niedoborów wody w glebie dla wybranych roślin wynika, że nastąpi ciągły proces przesuszania się gleby i zwiększenie zagrożenia suszą. Problem ten może w największym stopniu dotknąć województwa wielkopolskiego, Kujaw oraz Polski zachodniej i centralnej. Prognozuje się wzrost strat w plonach w wyniku zagrożenia suszą rolniczą w dekadach następujących po 2020 r.

W 2019 r. w dokumencie pn. *Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej*⁷ (dalej: PEP2030) wskazano, że zasoby wodne w Polsce są bardzo zmienne w czasie i zróżnicowane przestrzennie. Na $\frac{3}{4}$ powierzchni kraju występują okresowo deficyty wody (najczęściej i w największym stopniu dotyczą one terenów Wielkopolski, Mazowsza i Kujaw). Całkowity bilans wodny Polski jest zależny od wielkości opadów w dorzeczeniach rzek, ich rozkładu w czasie oraz możliwości retencji – naturalnej i sztucznej, w tym zdolności zagospodarowania wód opadowych. W tym kontekście problem stanowi zbyt mała retencja zlewni lokalnych, spowodowana między innymi wzrostem obszaru powierzchni uszczelnionych, powstających w procesie urbanizacji i rozwoju infrastruktury transportowej oraz zmianami w produkcji rolnej, a także nadmiernym przyspieszeniem odpływu wód ze zlewni i dolin rzek z urządzeń melioracyjnych, które pełnią głównie funkcje odwadniające. Niemniej jednak stabilny ilościowo pobór wód powierzchniowych zaspokaja większość potrzeb bytowych i gospodarczych.

Dotychczas podejmowane działania w celu ograniczenia skutków niedoboru wody polegały przede wszystkim na budowie wielozadaniowych zbior-

⁷ Uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia *Polityki ekologicznej państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej* (M.P. poz. 794). PEP2030 uchyliła Strategię *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.* w części dotyczącej Celu 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska i Celu 3. Poprawa stanu środowiska.

ników wodnych, poprawie warunków retencji, promowaniu rozwiązań polegających na zatrzymaniu wód przy użyciu urządzeń technicznych, jak również z wykorzystaniem możliwości środowiska przyrodniczego. Całkowita ilość zmagazynowanej wody w istniejących zbiornikach retencyjnych w Polsce wynosi ok. 4 mld m³, co stanowi tylko nieco ponad 6,5% objętości średniorocznego odpływu rzecznoego. Warunki fizyczne i geograficzne Polski stwarzają natomiast możliwości retencionowania 15% średniorocznego odpływu.

Dotychczas w Polsce nie były zbierane kompleksowe dane, na podstawie których możnaby określić zmiany w latach współczynnika retencionowania wód w skali kraju oraz w poszczególnych regionach. Jednym z programów realizowanych w tym zakresie były wojewódzkie programy małej retencji wdrażane przez wojewódzkie zarządy melioracji wodnych, funkcjonujące do 31 grudnia 2017 r. W wyniku realizacji tych programów w latach 2013–2019 liczba obiektów małej retencji⁸ zmieniła się nieznacznie z 31,5 tys. sztuk do 31,9 tys. sztuk, tj. nastąpił wzrost o 1,3%, przy czym wzrost ich pojemności z 752,2 tys. dam³ do 840,0 tys. dam³, wyniósł 11,6%. W tym okresie liczba budowli piętrzących wzrosła o 0,9% do 18,8 tys. sztuk (pojemność budowli piętrzących 39,3 tys. dam³).

W latach 2018–2019 nastąpił spadek liczby oddawanych nowych obiektów do 57 w 2018 r. i 75 w 2019 r., podczas gdy w latach 2003–2016 liczba oddawanych obiektów wahała się w przedziale od 129 (2016 r.) do 673 (2006 r.). Należy jednak zwrócić uwagę na wzrost nakładów inwestycyjnych na wykonanie obiektów małej retencji wodnej w 2019 r. do kwoty 201 401,0 tys. zł, podczas gdy w latach 2003–2018 nakłady te wahały się od 17 743,0 tys. zł (2016 r.) do 128 558,0 tys. zł (2014 r.)⁹.

Z dniem 1 stycznia 2018 r. ustawą *Prawo wodne* wprowadzono nową strukturę organów właściwych w gospodarowaniu wodami. Utworzono Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, które przejęło zarządzanie wodami w zakresie lokalnym (zarząd zlewni), regionu wodnego (regionalny zarząd gospodarki wodnej) oraz dorzecza (Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej).

⁸ Mała retencja – wszelkie działania techniczne i nietechniczne, zmierzające do zwiększenia zdolności retencyjnych zlewni, a tym samym spowolnienia odpływu wody. Praca zbiorowa: Woda na obszarach wiejskich; MRiRW, Instytut Melioracji i Użytków Zielonych. Warszawa 2009. Do małej retencji zaliczane są zbiorniki o pojemności poniżej 5 mln m³, w tym stawy hodowlane.

⁹ Mała retencja wodna ogółem. <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp: 25.11.2020 r.].

2. OCENA OGÓLNA

Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie nie było skuteczne

Działania w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie, w tym dotyczące prac melioracyjnych oraz programu rozwoju małej retencji, zarówno w poprzednich latach, jak i w okresie objętym kontrolą, nie zapobiegły niedoborom wody w rolnictwie. Realizowane one były przez szereg podmiotów i nie były skoordynowane. W wielu dokumentach strategicznych określających politykę Państwa w zakresie gospodarowania wodą wskazywano na problem niedoborów wody w rolnictwie. Brak było jednak spójnego dokumentu, który wyznaczałby kierunki przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie, określał cele i mierniki, a także źródła finansowania. Około 40% obszarów rolnych i leśnych jest ekstremalnie i silnie zagrożonych wystąpieniem suszy rolniczej, a w dorzeczu Odry nawet ponad 50%. Straty w produkcji rolnej skutkowały koniecznością udzielenia pomocy rolnikom poszkodowanym w wyniku suszy: w 2015 r. w kwocie około 500 mln zł, w 2018 r. – 2,1 mld zł, a w 2019 r. – 1,9 mld zł.

Konsolidacja struktury organów właściwych w gospodarowaniu wodami nastąpiła z dniem 1 stycznia 2018 r. wraz z utworzeniem Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Projekt Planu przeciwdziałania skutkom suszy przygotowany w PGW WP oraz opracowane przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej Założenia do Programu przeciwdziałania niedoborom wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030, chociaż zawierają kierunki działań w celu poprawy warunków rolniczego wykorzystania wód to nadal nie wskazują na przyjęcie spójnej koncepcji, która zapewniałaby strategiczne i systemowe gospodarowanie wodą w rolnictwie. Zdaniem NIK należałoby zatem wypracować taką koncepcję, której realizacja zabezpieczy dostępność wody w rolnictwie.

Jednostki kontrolowane, tj. MG MiŻŚ, MRiRW i PGW WP, zrealizowały szereg działań na rzecz przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Skutecznie podjęto prace legislacyjne, które doprowadziły do zmiany ustawy *Prawo wodne* i ustawy *Prawo budowlane* w zakresie uproszczenia procesu realizacji inwestycji dotyczących gospodarowania wodą w rolnictwie. Zapewniono wsparcie finansowe na inwestycje zwiększające retencję i na nawodnienia w rolnictwie. Zainicjowano lokalną współpracę w zakresie gospodarowania wodą na obszarach wiejskich. Realizowano również szkolenia dla rolników z zakresu prawa wodnego oraz racjonalnego gospodarowania wodą, a także prowadzono działania informacyjne i edukacyjne. Minister GMiŻŚ nie podjął jednak działań w celu opracowania założeń edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy.

Zadania inwestycyjne i utrzymaniowe realizowane przez PGW WP w gospodarce wodnej łączyły zarówno cele przeciwpowodziowe, jak i służyły przeciwdziałaniu skutkom suszy. Nie były one jedynie ukierunkowane na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. Dopiero w obliczu zagrożenia kolejną suszą w rolnictwie na początku 2020 r. opracowano Założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych, w których wskazano działania mające na celu zwiększenie retencji na obszarach wiejskich. Zdaniem NIK, ze względu na początkowy etap przygotowania do realizacji powyższych działań jest zbyt wcześnie, aby ocenić efekty ich realizacji.

Środki publiczne przeznaczone na inwestycje i utrzymanie urządzeń wodnych zostały wykorzystane celowo i gospodarnie. W planach rzeczowo-finansowych PGW WP nie wyodrębniono zadań inwestycyjnych oraz prac utrzymaniowych na rzecz gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi ani nie określono odrębnie środków finansowych na ten cel.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa prawidłowo udzieliła wsparcia finansowego dla rolników spełniających wymogi dotyczące gospodarowania wodą w zakresie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz dla spółek wodnych na zakup sprzętu do utrzymania urządzeń wodnych. Agencja skutecznie egzekwowała od beneficjentów płatności bezpośrednich przestrze-

OCENA OGÓLNA

ganie wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej. Prawidłowo rozpatrywano również wnioski o wsparcie finansowe na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym.

Współpraca Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie opracowania rozporządzenia dotyczącego sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ nie była skuteczna, co spowodowało wydanie tego rozporządzenia z rocznym opóźnieniem. Zdaniem NIK brak regulacji w tym zakresie utrudniał prowadzenie ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych.

Nie zapewniono w PGW WP sprawnego prowadzenia postępowań administracyjnych dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych. Postępowania w tym zakresie prowadzono z naruszeniem zasad Kodeksu postępowania administracyjnego. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej nie dysponował również pełnymi danymi w zakresie postępowań administracyjnych prowadzonych przez jednostki organizacyjne PGW WP oraz nie podjął wystarczających działań na rzecz poprawy jakości prowadzonych postępowań.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Dokumenty określające politykę Państwa w zakresie gospodarowania wodą, w tym między innymi *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030*, a następnie *Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej* od wielu lat wskazywały na zagrożenie wystąpienia deficytu wody w rolnictwie. Na takie zagrożenie zwrócono uwagę także w *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030*. W dokumentach tych wskazano również kierunki działań niezbędnych do przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Nie określono jednak celów, mierników sposobów osiągnięcia tych celów oraz nie wskazano źródeł finansowania. [str. 27–30]

Przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym w obszarze rolnictwa, zostało uwzględnione w projekcie Planu przeciwdziałania skutkom suszy. Dokument ten przygotowany zgodnie z art. 185 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* przez PGW WP i uzgodniony z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz z wojewodami zawiera katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy oraz wykaz inwestycji służących zwiększeniu retencji, w tym na obszarach wiejskich. Pomimo że przyjęcie PPSS było planowane w IV kwartale 2020 r., to termin ten nie został dotrzymany. [str. 31–35]

W Ministerstwie GMIŻŚ opracowano, przy udziale PGW WP, państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej, państwowej służby hydrogeologicznej oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, projekt założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030, obejmujący działania w celu zwiększenia retencji wody i umożliwienia zatrzymania jej w środowisku. Jednym z trzech priorytetów PPNW jest stworzenie warunków do zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych, w tym w zakresie rolnictwa. Projekt założeń został przyjęty uchwałą nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.¹⁰ Dokumenty zawierają kierunki działań w celu poprawy warunków rolniczego wykorzystania wód to jednak nie wskazują na przyjęcie spójnej koncepcji, która zapewniałaby strategiczne i systemowe gospodarowanie wodą w rolnictwie. [str. 27–36]

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie realizowało zadania inwestycyjne i utrzymaniowe w gospodarce wodnej o szerokim zakresie, łączące zarówno cele przeciwpowodziowe jak i służące przeciwdziałaniu skutkom suszy. Nie były one ukierunkowane jedynie na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. W ramach planów działań inwestycyjnych w zależności od regionu liczba zadań mających związek z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie była bardzo zróżnicowana, m.in. w RZGW w Białymstoku i w Poznaniu takie inwestycje stanowiły około 50% wszystkich zadań inwestycyjnych. W RZGW w Warszawie nie realizowano inwestycji w tym zakresie, gdyż priorytet miały zadania związane

W dokumentach określających politykę Państwa w zakresie gospodarowania wodą nie określono celów i mierników w zakresie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie

W projekcie PPSS uwzględniono katalog zadań i inwestycji zapobiegających skutkom suszy w rolnictwie

W projekcie PPNW wskazano kierunki działań w celu zwiększenia retencji na obszarach wiejskich

PGW WP realizowało zadania inwestycyjne i utrzymaniowe o szerokim zakresie, nie były one ukierunkowane jedynie na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

¹⁰ Uchwała Nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” (M.P. poz. 941).

z ochroną przed powodzią oraz realizacją decyzji nakazowych nadzoru budowlanego. Na obszarze działania RZGW w Lublinie inwestycje z zakresu ograniczania skutków suszy były na etapie przygotowania dokumentacji.

W Programie planowanych inwestycji w gospodarce wodnej PGW WP na 2018 r. ujęto 383 projekty inwestycyjne, z tego realizowano 137 zadań inwestycyjnych, a zakończono realizację 28 inwestycji. Program na 2019 r. zawierał 675 inwestycji. Na dzień 31 grudnia 2019 r. na realizację 226 przedsięwzięć inwestycyjnych wydatkowano kwotę 1150 mln zł, w 2019 r. zakończono realizację 26 zadań inwestycyjnych na kwotę 96,4 mln zł. Na 2020 r. zaplanowano 383 inwestycje.

W Programie planowanych inwestycji znajdowało się 99 zadań służących zwiększeniu retencji zawartych w projekcie PPSS (załącznik 1A). Według stanu na 30 czerwca 2020 r., realizowanych było 35 inwestycji, na które wydatkowano łącznie 125 406,4 tys. zł. Środki te zostały wykorzystane celowo i gospodarnie.

W planach rzeczowo-finansowych PGW WP nie wyodrębniono zadań inwestycyjnych oraz prac utrzymaniowych na rzecz gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi ani nie określono odrębnie środków finansowych na ten cel. [str. 48–53]

W 2018 r. wykonano 3217 zadań utrzymaniowych na łączną kwotę około 183,2 mln zł, a w 2019 r. wykonano 4657 zadań, na łączną kwotę około 348,9 mln zł. Na 2020 r. zaplanowano 4022 zadań na łączną kwotę około 350,0 mln zł.

W zależności od regionu udział zadań mających związek z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie był zróżnicowany, na przykład w RZGW w Białymstoku stanowiły one 60–70%, w Warszawie ponad 40%, w Lublinie i w Poznaniu ponad 30% ogółu zadań utrzymaniowych. Środki wydatkowe na te cele zostały wykorzystane celowo i gospodarnie. [str. 53–57]

Na początku 2020 r. opracowano założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych

Dopiero w 2020 r. wobec zagrożenia wystąpienia w kolejnym roku suszy w rolnictwie opracowano w PGW WP założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych, w których przewidziano, że do końca 2022 r. PGW WP zrealizuje 148 zadań, z tego 93 utrzymaniowych oraz 55 inwestycyjnych, mających na celu przywrócenie dwufunkcyjności urządzeń melioracyjnych, tj. zarówno odprowadzanie wód z pól i użytków rolnych w czasie opadów jak również retencję wód w okresach suszy.

W ramach założeń do PKZW zaplanowano w latach 2020–2022 budowę, odbudowę lub remont 644 urządzeń wodnych (jazów, zastawek, mniczków itp.). Według założeń, objętość retencjonowanych wód wzrośnie o 32 429,5 tys. m³ na obszarze 30 047 tys. ha gruntów w skali kraju. Zadania określone w PKZW, według założeń, będą realizowane ze środków PGW WP. Koszt realizacji zadań został oszacowany na łączną kwotę około 157 004,5 tys. zł, w tym w 2020 r. na ponad 61 770 tys. zł. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych, tj. 11 września 2020 r., żadne z zadań, poza przygotowaniem pod względem formalno-prawnym, nie zostało zrealizowane. [str. 57–60]

Działania legislacyjne podejmowane przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi doprowadziły do uproszczenia wymagań w zakresie inwestycji w małą retencję i nawodnienia w rolnictwie, m.in. wprowadzono zmiany w ustawie *Prawo wodne* i w ustawie *Prawo budowlane*. Zmiany te polegały na jednoznacznym wskazaniu, iż szczególnego korzystania z wód nie stanowi korzystanie z wód na potrzeby nawadniania gruntów lub upraw oraz działalności rolniczej oraz zwiększeniu powierzchni i głębokości stawów, które można wykonać wyłącznie na podstawie zgłoszenia wodnoprawnego. Zmiana przepisów prawa przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 umożliwiła wsparcie finansowe inwestycji w nawodnienia w rolnictwie. Podjęto także prace nad projektem ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy oraz prowadzono prace nad rozporządzeniem określającym warunki wykorzystania tzw. szarej wody¹¹ w rolnictwie. [str. 41–46]

Uproszczone wymagania w zakresie inwestycji w małą retencję i nawodnienia w rolnictwie

Z rocznym opóźnieniem Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydali rozporządzenie z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ¹² (dalej: rozporządzenie melioracyjne). Brak regulacji w przedmiotowym zakresie utrudniał prowadzenie ewidencji melioracji wodnych oraz wydawanie decyzji administracyjnych związanych z utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych. [str. 43–45]

Z rocznym opóźnieniem zostało wydane rozporządzenie melioracyjne

W ramach systemu wspierania produkcji rolniczej i rozwoju obszarów wiejskich Wspólnej Polityki Rolnej zagadnienie gospodarowania wodą w rolnictwie zostało uwzględnione m.in. poprzez uzależnienie wysokości otrzymywanych przez rolników płatności bezpośrednich oraz płatności w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 od spełniania zasady wzajemnej zgodności¹³, wprowadzenie wymogów w działaniu „Działanie rolno-środowiskowo-klimatycznym” w ramach poddziałania „Płatność w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych” PROW 2014–2020 oraz możliwość uzyskania wsparcia na inwestycje związane z gospodarką wodną. [str. 36–41]

W programach WPR uwzględniono gospodarowanie wodą w rolnictwie

¹¹ Woda szara – wcześniej wykorzystana woda, o niewielkim stopniu zanieczyszczenia, nieposiadająca kontaktu z produktami przemiany materii.

¹² Dz. U. poz. 1165.

¹³ Wykaz wymogów wzajemnej zgodności został określony w obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie wykazu wymogów określonych w przepisach Unii Europejskiej z uwzględnieniem przepisów krajowych wdrażających te przepisy (M.P. poz. 329, ze zm.).

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Podjęmowano działania na rzecz zapewnienia środków na zapobieganie niedoborom wody w rolnictwie

W celu zapewnienia środków finansowych na realizację zadań związanych z zapobieganiem niedoborom wody w rolnictwie, Minister RiRW podjął działania na rzecz zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020¹⁴ umożliwiającej finansowanie przedsięwzięć dotyczących retencji i melioracji na obszarach wiejskich. Pomimo zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020, ze względu na zaawansowany stopień realizacji regionalnych programów operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020 nie było możliwości wsparcia ze środków polityki spójności działań związanych z rozwojem retencji na obszarach wiejskich w ramach perspektywy finansowej 2014–2020.

W PROW 2014–2020 zapewniono środki na dofinansowanie działalności bieżącej spółek wodnych w zakresie zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych. Zagadnienia gospodarki wodnej w rolnictwie zostały uwzględnione w pracach nad krajowym planem strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021–2027. [str. 46–47]

PGW WP wykonywało kontrole okresowe stanu technicznego urządzeń wodnych

W jednym spośród sześciu RZGW poddanych kontroli stwierdzono, że nie zrealizowano okresowych (rocznych i pięcioletnich) kontroli stanu technicznego urządzeń wodnych (obiektów budowlanych), co stanowiło naruszenie art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane*.

W RZGW w Lublinie nie zrealizowano wymaganych okresowych kontroli rocznych

W 2018 r. i w 2019 r. oraz w I półroczu 2020 r. dyrektorzy zarządów zlewni i kierownicy nadzorów wodnych RZGW w Lublinie nie poddali okresowej kontroli rocznej: 527 (47,8% w 2018 r.), 574 (52,1% w 2019 r.) i 884 (80,3% w I półroczu 2020 r.) obiektów budowlanych (urządzeń wodnych) znajdujących się na obszarze działania RZGW. Kontrole te polegały na sprawdzeniu stanu technicznego elementów budowli instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu oraz instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska.

W RZGW w Lublinie nie zrealizowano wymaganych okresowych kontroli pięcioletnich

W 2018 r. i w 2019 r. oraz w I półroczu 2020 r. dyrektorzy ZZ i kierownicy NW RZGW w Lublinie nie poddali okresowej kontroli pięcioletniej 298 (w 2018 r.), 297 (w 2019 r.) i 287 (w I połowie w 2020 r.), tj. około 27% obiektów budowlanych (urządzeń wodnych) znajdujących się na obszarze działania RZGW, pomimo upływu ponad pięć lat od ostatniej takiej kontroli. Kontrole te polegały na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, jego estetyki oraz otoczenia. Niepoddanie obiektów budowlanych (urządzeń wodnych) kontroli okresowej tj. rocznej i pięcioletniej przede wszystkim wynikało z braku pracowników mających stosowne uprawnienia budowlane.

W RZGW w Warszawie nie został zakończony proces weryfikacji majątku po zlikwidowanych WZMiUW

W RZGW w Warszawie nie został zakończony proces weryfikacji przekazanych dokumentów dotyczących majątku po zlikwidowanych WZMiUW¹⁵.

W latach 2018–2019 marszałkowie województw przekazali do RZGW w Warszawie wykazy obejmujące 12 028 pozycji będących w administracji

¹⁴ „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 – umowa partnerstwa”. Dokument określający strategię interwencji funduszy europejskich w ramach polityki spójności, wspólnej polityki rolnej oraz wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014–2020.

¹⁵ WZMiUW – Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych.

WZMiUW. Po przeprowadzonej weryfikacji polegającej na skompletowaniu dokumentacji niezbędnej do wprowadzenia obiektu do ewidencji, RZGW w Warszawie przejął protokolarnie 11 298 pozycji. W ewidencji środków trwałych prowadzonej przez RZGW w Warszawie w systemie finansowo-księgowym ujętych zostało jedynie 209 obiektów na 11 298 protokolarnie przejętych pozycji.

Nie można było ustalić liczby urządzeń wodnych podlegających w 2018 r. i w 2019 r. kontrolom stanu technicznego urządzeń wodnych wymaganym na podstawie ustawy *Prawo budowlane*. Ponadto w RZGW w Warszawie nie wykonano wszystkich zaleceń pokontrolnych z powyższych kontroli.

[str. 74–77]

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie łącznie przeprowadziło 1013 kontroli gospodarowania wodami, z tego w 2018 r. – 332, w 2019 r. – 588 i w I półroczu 2020 r. – 93. W podmiotach prowadzących działalność związaną z rolnictwem, przeprowadzono 102 kontrole: w 2018 r. – 40 kontroli, w 2019 r. – 52 i w I półroczu 2020 r. – 10. W związku z poborem wód podziemnych przeprowadzono 12 kontroli (cztery w 2018 r., siedem w 2019 r. i jedną w I półroczu 2020 r.).

W wyniku kontroli w podmiotach prowadzących działalność związaną z rolnictwem stwierdzono nieprawidłowości, które w 32 przypadkach wskazywały na brak pozwoleń wodnoprawnych, w 41 – nieprzestrzeganie warunków pozwolenia wodnoprawnego, a w 33 – niewłaściwy stan utrzymania urządzeń wodnych. Nieprawidłowości stwierdzono w 11 z 12 kontroli dotyczących poboru wód podziemnych na cele związane z nawadnianiem. W wyniku kontroli wydano zalecenia w celu usunięcia nieprawidłowości.

[str. 78–79]

Nieprawidłowości w zakresie postępowań administracyjnych dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych stwierdzono w KZGW oraz w czterech z sześciu skontrolowanych regionalnych zarządach gospodarki wodnej. Postępowania administracyjne w zakresie utrzymania urządzeń melioracji wodnych dotyczące art. 205 i art. 206 ustawy *Prawo wodne* prowadzono z naruszeniem zasad Kodeksu postępowania administracyjnego, w tym m.in. nie zawiadamiano stron na podstawie art. 61 § 4 kpa o wszczęciu postępowania lub o niezafatwieniu sprawy w terminie zgodnie z art. 36 § 1 kpa oraz nie przestrzegano terminów zafatwienia sprawy. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej nie dysponował również pełnymi danymi w zakresie postępowań administracyjnych prowadzonych przez jednostki organizacyjne PGW WP oraz nie podjął wystarczających działań na rzecz ich usprawnienia.

[str. 79–82]

W badanym okresie PGW WP nie prowadziło w systemie teleinformatycznym ewidencji urządzeń melioracji wodnych. Po utworzeniu PGW WP z dniem 1 stycznia 2018 r. zarządy zlewni przejęły ewidencję prowadzoną w formie papierowej (w niektórych przypadkach w formie elektronicznej). W rezultacie nie wszystkie RZGW dysponowały zbiorczymi bazami danych dotyczącymi urządzeń melioracji wodnych na obszarze ich działania, m.in. RZGW w Lublinie oraz RZGW w Białymstoku dysponowały kopiami baz danych ewidencji melioracji i urządzeń wodnych prowadzonych

PGW WP
realizowała kontrole gospodarowania wodami, w tym w rolnictwie

Stwierdzono
nieprawidłowości w prowadzonych postępowaniach administracyjnych dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych

PGW WP
nie prowadziło w systemie teleinformatycznym ewidencji urządzeń melioracji wodnych

przez ZZ. PGW WP w grudniu 2019 r. zawarło umowę na „Dostawę aktualizacji systemu do elektronicznego prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów wraz z asystą techniczną”. W ramach przedmiotowej umowy realizowane jest ujednoczenie baz danych prowadzonych do 2018 r. w podziale administracyjnym odpowiadającym województwom oraz przygotowanie jej z podziałem na zlewnie rzek. [str. 82]

Prowadzono monitoring suszy rolniczej

Monitoring suszy rolniczej na obszarze kraju prowadzony był przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy. W ramach SMSR w 2020 r. działało 726 stacji i posterunków meteorologicznych mierzących opad atmosferyczny stanowiący podstawę obliczenia wartości klimatycznego bilansu wodnego.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi ogłaszał w drodze obwieszczenia oraz na stronie internetowej BIP wskaźniki KBW dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb, z podziałem na województwa, zgodnie z art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. *o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich*¹⁶ (dalej: *ustawa o ubezpieczeniach*). [str. 83–85]

Minister RiRW inicjował programy wieloletnie i programy badawcze uwzględniające zagadnienia gospodarowania wodą w rolnictwie

Minister RiRW inicjował programy wieloletnie i programy badawcze uwzględniające zagadnienia gospodarowania wodą w rolnictwie, które realizowane były w jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych. W ramach programów wieloletnich prowadzono m.in. bazę danych obiektów małej retencji, opracowano wytyczne dotyczące przygotowania i realizacji robót z zakresu utrzymania rowów melioracyjnych, kanałów oraz cieków rolniczych oraz prowadzono monitoring suszy na użytkach zielonych. Programy badawcze obejmowały zagadnienia nawadniania roślin, w tym zwiększenia efektywności zużycia wody. [str. 85–87]

Prawidłowo realizowano działania informacyjne i edukacyjne w ramach kampanii „Stop suszy”

Działania informacyjne i edukacyjne dotyczące oszczędnego korzystania z zasobów wodnych były prowadzone przez PGW WP w ramach kampanii *Stop suszy*. Celem kampanii realizowanej w 2019 r. było zwrócenie uwagi na problem deficytu wody i promowanie postawy oszczędnego korzystania z zasobów wodnych. W 2020 r. celem kampanii było m.in. zainteresowanie rolników programami nawadniania pól, a także upowszechnianie informacji dotyczącej budowy małych i dużych zbiorników retencyjnych. Kampania prowadzona była poprzez media: telewizję, radio i internet oraz z wykorzystaniem ulotek, banerów, plakatów informacyjnych. [str. 87–88]

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowano materiały informacyjne dotyczące gospodarowania wodą w rolnictwie w postaci broszur, które udostępniono na stronie internetowej MRiRW oraz rozpowszechniano za pośrednictwem jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministra RiRW. Ponadto informacje w tym zakresie były przekazywane w formie komunikatów, wywiadów oraz publikowane w prasie i emitowane w rolniczych programach telewizyjnych oraz radiowych. [str. 88–89]

¹⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 477.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa prowadziła akcję informacyjno-promocyjną dotyczącą norm i wymogów wzajemnej zgodności oraz realizowanego wsparcia finansowego w zakresie gospodarowania wodą w rolnictwie. [str. 61]

Współpraca w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie na poziomie lokalnym prowadzona była m.in. przez organizowanie spotkań dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy z przedstawicielami MRiRW, PGW WP, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (dalej: KOWR), ARiMR, jednostek samorządu terytorialnego, izb rolniczych oraz jednostek doradztwa rolniczego. Głównym celem współpracy było włączenie społeczności lokalnej do działania na rzecz łagodzenia problemów związanych z zarządzaniem wodą na obszarach wiejskich. [str. 89–90]

Zrealizowano szkolenia dla rolników w zakresie gospodarowania wodą zorganizowane przez PGW WP i j.d.r. W latach 2018–2019 j.d.r. przeszkoliły ponad 30 tys. rolników i doradców rolniczych. W 2020 r. pracownicy PGW WP przeszkolili doradców rolniczych z zakresu przygotowania dokumentacji wodnoprawnej, wymaganej przy uzyskiwaniu pozwoleń na budowę urządzeń do nawadniania gospodarstw rolnych (w formie wideokonferencji). Przeprowadzono również szkolenie dla pracowników j.d.r. i pracowników MRiRW w zakresie praw i obowiązków dotyczących pozwoleń wodnoprawnych określonych ustawą *Prawo wodne*. Przeprowadzono również szkolenia w zakresie wydawanych zgód wodnoprawnych. [str. 91–92]

Promocja postaw proekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi prowadzona była w placówkach edukacyjnych (szkołach i przedszkolach) przez pracowników PGW WP. Działania informacyjne, promocyjne i edukacyjne (zajęcia w szkołach i w przedszkolach oraz imprezy plenerowe) zaplanowane do realizacji na 2020 r. nie odbyły się z uwagi na epidemię COVID-19.

W okresie objętym kontrolą Minister GMiŻŚ nie podejmował działań w celu opracowania założeń edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy, w tym podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz programu edukacyjnego w zakresie przyczyn występowania suszy, skutków oraz sposobów jej zapobiegania.

W maju 2020 r. MRiRW udostępniło szkołom nadzorowanym i prowadzonym przez Ministra RiRW, do wykorzystania w procesie edukacyjnym, broszurę „Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu suszy”. [str. 92]

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa skutecznie egzekwowała od beneficjentów płatności bezpośrednich przestrzeganie wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej. Agencja przeprowadziła wymagane przepisami prawa kontrole na miejscu. W 2018 r. przeprowadzono 7284 kontrole wśród 701 048 beneficjentów płatności bezpośrednich, co stanowiło 1,04%, a w 2019 r. 8121 kontrole wśród 722 515 beneficjentów, co stanowiło 1,12%. W wyniku przeprowadzonych kontroli na miejscu stwierdzono, że liczba niezgodności w 2018 r. i w 2019 r. wyniosła odpowiednio 40 i 47 i dotyczyła głównie ustalenia,

Zainicjowano współpracę na poziomie lokalnym

PGW WP i j.d.r. przeprowadziły szkolenia dla rolników i doradców rolniczych

PGW WP przeprowadziło zajęcia w placówkach edukacyjnych

Minister GMiŻŚ nie podjął działań w celu opracowania założeń edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy

ARiMR skutecznie egzekwowała przestrzeganie wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej

że rolnik nie utrzymywał okrywy ochronnej gleby w okresie od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego, co najmniej na 30% powierzchni gruntów ornych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego (w 2018 r. stwierdzono 36 tego typu niezgodności, a w 2019 r. – 46). [str. 61–62]

ARiMR celowo i gospodarnie wykorzystwała środki finansowe na wsparcie dla rolników spełniających wymogi dotyczące gospodarowania wodą

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wypłacała wsparcie finansowe w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 dla rolników spełniających wymogi dotyczące gospodarowania wodą w zakresie działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne”. W kampaniach 2017, 2018 i 2019 w ramach Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone zrealizowano płatności na kwotę 355 859,5 tys. zł (PROW 2014–2020) i 93 336,1 tys. zł (PROW 2007–2013), Pakietu 2. Ochrona gleb i wód 198 345,8 tys. zł (PROW 2014–2020) i 36 629,6 tys. zł (PROW 2007–2013). [str. 62–66]

ARiMR prawidłowo przyznawała pomoc na inwestycje w nawadnianie

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa przyznawała pomoc w zakresie wsparcia finansowego w ramach PROW 2014–2020 dla rolników na inwestycje w nawadnianie w gospodarstwie rolnym w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” – poddziałanie „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych”. Według stanu na dzień 30 września 2020 r. łącznie w naborach 2019 r. i w 2020 r. zostało złożonych 1492 wniosków o przyznanie pomocy na łączną kwotę 118 061,1 tys. zł. Rozpatrzono 1096 wniosków o przyznanie pomocy, zawarto 67 umów na kwotę 4176,0 tys. zł, a odrzucono 1029 wniosków. Głównymi przyczynami odmowy przyznania pomocy był m.in. brak dokumentacji budowlanej lub wodnoprawnej, decyzji dotyczącej projektu robót geologicznych, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, operatu wodnoprawnego oraz błędnie sporządzony kosztorys. Sześć wniosków o płatność była w trakcie rozpatrywania. [str. 66–69]

Celowo i gospodarnie wykorzystano środki finansowe na pomoc dla spółek wodnych na zakup sprzętu służącego do utrzymania urządzeń melioracji wodnych

Agencja przyznawała pomoc w zakresie wsparcia finansowego w ramach PROW 2014–2020 dla spółek wodnych na „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” – poddziałanie „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem było ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof”. Według stanu na dzień 30 września 2020 r. łącznie w naborach 2017 r., 2018 r., 2019 r. i w 2020 r. złożonych zostało 289 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę 112 124,1 tys. zł. Rozpatrzono 257 wniosków o przyznanie pomocy, w tym w 108 przypadkach odmówiono przyznania pomocy oraz zawarto 149 umów na kwotę 53 804,5 tys. zł. Przyczyną odmowy przyznania pomocy było: brak odpowiedniej dokumentacji zawierającej informacje o powierzchni zmeliorowanych użytków rolnych, niewykazanie odpowiedniej powierzchni gruntów zmeliorowanych, niezłożenie wymaganych załączników do wniosku, złożenie błędnych dokumentów, bądź niespełnianie wymagań określonych przepisami prawa. Złożono 100 wniosków o płatność, a kwota zrealizowanych płatności wyniosła 23 932,1 tys. zł.

W latach 2017–2020 ze środków przyznanych na pomoc spółki wodne i związki spółek wodnych kupiły łącznie 253 sztuki sprzętu służącego do utrzymania urządzeń melioracji wodnych, z tego 60 koparek, 37 kos spalinowych, 37 kosiarek, 27 ciągników, 19 przyczep, 15 odmularek, 14 rębaków do drewna. [str. 69–74]

4. WNIOSKI

W związku z wynikami kontroli, jak również biorąc pod uwagę zadania Państwa w zakresie gospodarki wodnej, w tym przeciwdziałania niedoborowi wody w rolnictwie, Najwyższa Izba Kontroli wskazuje na potrzebę:

- wypracowania rozwiązań w zakresie przeciwdziałania niedoborowi wody w rolnictwie z uwzględnieniem niezbędnych narzędzi i mechanizmów zapewniających warunki ich realizacji;
- podjęcia współpracy na rzecz edukacji i kreowania świadomości wśród rolników w zakresie właściwego gospodarowania wodą;
- kontynuowania działań w celu pilnego wprowadzenia w kraju jednolitego sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych w systemie teleinformatycznym. Przyczyni się to do poprawy zarządzania gospodarką wodną na obszarach wiejskich;
- zapewnienia prawidłowej realizacji zadań związanych z prowadzeniem postępowań administracyjnych, dotyczących obowiązku utrzymania urządzeń melioracji wodnych.

Minister Infrastruktury
we współpracy
z Ministrem Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Prezes Państwowego
Gospodarstwa Wodnego
Wody Polskie

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Opracowanie kompleksowej koncepcji zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa

Podjęmowane dotychczas działania w celu opracowania strategicznego podejścia do przeciwdziałania niedoborom wody w Polsce, w tym w rolnictwie nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Powodem były brak konsekwentnych i spójnych działań, spowodowany rozproszeniem kompetencji w zakresie zarządzania zasobami wodnymi. Z dniem 1 stycznia 2018 r. i utworzeniem Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie nastąpiła konsolidacja struktury organów właściwych w gospodarowaniu wodami.

W opracowanym projekcie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, jak również w Założeniach do Programu przeciwdziałania niedoborom wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030, określono katalog działań i inwestycji w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy oraz niedoborom wody. Nie zawierają one jednak spójnej koncepcji, która zapewniałaby strategiczne i systemowe ujęcie gospodarowania wodą w rolnictwie.

5.1.1. Podmioty realizujące zadania w zakresie gospodarowania wodą w rolnictwie

Kierunki polityki wodnej Państwa kształtuje minister właściwy do spraw gospodarki wodnej zgodnie z art. 354 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne*¹⁷.

Zarządzanie zasobami wodnymi, zgodnie z art. 10 ustawy *Prawo wodne*, służy zaspokajaniu potrzeb ludności i gospodarki oraz ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie: ochrony przed powodzią i suszą (ust. 2), ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniami oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją (ust. 3), zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu (ust. 5).

W okresie objętym kontrolą sprawami gospodarowania wodą z uwzględnieniem rolnictwa zajmowały się głównie Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie oraz Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zarówno w MG MiŻŚ jak i w PGW WP gospodarowanie wodą w rolnictwie nie zostało wskazane wprost w wewnętrznych regulaminach organizacyjnych, tak jak w przypadku innych dziedzin gospodarki, np. energetyki czy przemysłu. Tylko

¹⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm. Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej kierował działem administracji rządowej gospodarka wodna do dnia 5 października 2020 r. Od dnia 6 października 2020 r. do 12 listopada 2020 r. działem tym kierował Minister Klimatu i Środowiska zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Klimatu i Środowiska (Dz. U. poz. 1720 – § 1 ust. 2 pkt 2 został uchylony przez § 1 pkt 1 rozporządzenia z dnia 13 listopada 2020 r. Dz. U. poz. 2004). Od 13 października 2020 r. zgodnie z § 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 listopada 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Infrastruktury (Dz. U. poz. 2006) działem administracji rządowej gospodarka wodna kieruje Minister Infrastruktury. W dniu 13 listopada 2020 r. został ustanowiony Pełnomocnik Rządu do spraw gospodarki wodą oraz inwestycji w gospodarce morskiej i wodnej (§ 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw gospodarki wodą oraz inwestycji w gospodarce morskiej i wodnej (Dz. U. poz. 2015).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

w MRiRW, i to dopiero w marcu 2020 r., wyróżniono komórkę organizacyjną, która w swoim zakresie zadań posiadała m.in. prowadzenie spraw związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi i ochroną wód na obszarach wiejskich.

Zadania Ministra GMiŻŚ¹⁸ dotyczące spraw związanych z przeciwdziałaniem niedoborowi wody i skutkom suszy realizowane były w Departamencie Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej MGMiŻŚ (dalej: DGWiŻŚ).

Zadania Ministra GMiŻŚ

W regulaminie organizacyjnym MGMiŻŚ, wewnętrznym regulaminie organizacyjnym DGWiŻŚ oraz w opisach stanowisk pracy wskazane zostały zadania w zakresie obsługi spraw związanych z ograniczeniem skutków powodzi i suszy. W opisie stanowiska ds. Przeciwdziałania Suszy, wyodrębnionego w ramach Wydziału Polityki Wodnej DGWiŻŚ, wskazano zadania dotyczące koordynacji prac związanych z opracowaniem oraz wdrożeniem Planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 4 września 1997 r. o *działach administracji rządowej*¹⁹, dział rozwój wsi obejmuje sprawy melioracji w zakresie spraw nieobjętych działem gospodarka wodna, zaopatrzenia wsi i rolnictwa w wodę oraz oczyszczania ścieków i gospodarki odpadami. Ponadto w ustawie *Prawo wodne* określono, że w uzgodnieniu m.in. z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, PGW WP przygotowuje projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy (art. 185 ust. 1).

Zadania Ministra RiRW

Do dnia 16 marca 2020 r.²⁰ realizacja zadań dotyczących melioracji i inżynierii wodnej należała do Departamentu Gospodarki Ziemią w MRiRW, a w jego strukturze – do Wydziału Melioracji i Energii Odnawialnych.

Od dnia 17 marca 2020 r.²¹ realizacja zadań Ministra RiRW dotyczących zagadnień gospodarowania zasobami wodnymi należała do Departamentu Klimatu i Środowiska²² (dalej: DKŚ), a w jego strukturze do Wydziału

Zadania Ministra RiRW w zakresie gospodarowania wodą w rolnictwie w regulaminie organizacyjnym wskazano w marcu 2020 r.

¹⁸ W okresie objętym kontrolą w MGMiŻŚ obowiązywał regulamin organizacyjny wprowadzony: zarządzeniem nr 23 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 28 lipca 2017 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (Dz. Urz. MGMiŻŚ poz. 23 – uchylone 24 marca 2018 r.), zarządzeniem nr 8 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 22 marca 2018 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (Dz. Urz. MGMiŻŚ poz. 8, ze zm. – uchylone 1 lutego 2019 r.), zarządzeniem nr 24 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 czerwca 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (Dz. Urz. MGMiŻŚ poz. 24), zarządzeniem nr 27 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 10 lipca 2018 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (Dz. Urz. MGMiŻŚ poz. 27) oraz zarządzeniem nr 4 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 30 stycznia 2019 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (Dz. Urz. MGMiŻŚ poz. 4).

¹⁹ Dz. U. z 2020 poz. 1220.

²⁰ Zgodnie z regulaminami organizacyjnymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia: 1 sierpnia 2019 r., 30 maja 2018 r. ze zm. i 16 listopada 2016 r. ze zm. oraz zgodnie z wewnętrznymi regulaminami organizacyjnymi Departamentu Gospodarki Ziemią z dnia: 21 października 2019 r., 25 kwietnia 2018 r. i 27 marca 2017 r.

²¹ Wejście w życie zarządzenia Nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2020 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. Urz. MRiRW poz. 9).

²² Zgodnie z wewnętrznym regulaminem organizacyjnym Departamentu Klimatu i Środowiska z dnia 17 marca 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Gospodarki Wodnej i Klimatu, w zakresie m.in. prowadzenia spraw związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi i ochroną wód na obszarach wiejskich, w szczególności:

- koordynacja i udział we wdrażaniu spraw związanych z zarządzaniem i gospodarowaniem wodą dla rolnictwa, w tym dotyczących: poprawy zarządzania wodą i optymalizacji jej wykorzystania, nawodnień, w tym ponownego wykorzystania odzyskanej wody dla potrzeb nawodnień, zapobiegania suszy i jej monitoringu, rozwoju małej retencji wodnej, melioracji pełniących funkcje nawadniająco-odwadniające, działalności spółek wodnych i ich związków realizujących zadania z zakresu utrzymania urządzeń melioracji wodnych;
- prowadzenie we współpracy z PGW WP oraz z MGMiŻŚ przygotowania, uzgadniania i wdrażania projektu Planu przeciwdziałania skutkom suszy.

W MRiRW ww. sprawami zajmował się jeden pracownik merytoryczny, nadzorowany przez naczelnika i zastępcę dyrektora DKŚ.

Zadania PGW WP

W PGW WP, zgodnie z regulaminem organizacyjnym obowiązującym do 31 marca 2019 r.²³ w strukturze organizacyjnej PGW WP wyodrębniono Pion Ochrony Przed Powodzią i Suszą, do zadań którego należało zarówno prowadzenie spraw na rzecz zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa (ze szczególnym uwzględnieniem problemów niedoboru wody), jak również spraw dotyczących przeciwdziałaniu skutkom suszy. Na skutek zmiany regulaminu organizacyjnego PGW WP od 1 kwietnia 2019 r.²⁴, prowadzenie spraw na rzecz rolnictwa nie było już wyodrębnione wśród zadań KZGW. Według Prezesa PGW WP zadania dotyczące zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa nie wynikają ani bezpośrednio zapisów ustawy *Prawo wodne* ani ze statutu PGW WP. Działania realizowane przez pion ochrony przed powodzią i suszą służą zrównoważonej gospodarce wodnej.

Od 1 stycznia 2018 r. za realizację zadań POPPiS w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy odpowiadał Departament Ochrony Przed Powodzią i Suszą (dalej: DOPPiS).

Z dniem 3 czerwca 2020 r.²⁵ w ramach DOPPiS utworzono Wydział Kształtowania Zasobów Wodnych, do którego należy m.in. opracowanie i wdrażanie projektu programu na rzecz kształtowania zasobów wodnych na obszarach rolniczych dla zapewnienia retencji wód na użytkach rolnych w okresach suszy.

²³ § 7 pkt 2 i 16 regulaminu organizacyjnego PGW WP wprowadzonego zarządzeniem nr 1/2018 Prezesa PGW Wody Polskie z dnia 2 stycznia 2018 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie. Zarządzenie weszło w życie z dniem podpisania, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.

²⁴ Zgodnie z § 34 pkt 17 regulaminów organizacyjnych PGW WP wprowadzonych: zarządzeniem nr 5/2019 Prezesa PGW Wody Polskie z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (zarządzenie weszło w życie dnia 1 kwietnia 2019 r.) oraz zarządzeniem nr 80/2019 Prezesa PGW Wody Polskie z dnia 31 grudnia 2019 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (zarządzenie weszło w życie dnia 1 stycznia 2020 r.).

²⁵ Zarządzenie nr 39/2020 Prezesa PGW Wody Polskie z dnia 3 czerwca 2020 r. w sprawie zmian regulaminu organizacyjnego Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Zgodnie z art. 240 ust. 13 ustawy *Prawo wodne*, PGW WP przygotowywało i przekazywało do zatwierdzenia przez Ministra GMiŻŚ roczne plany działania na lata: 2019 i 2020²⁶. Plany te nie zawierały wyodrębnionych zagadnień związanych z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Większość zadań związanych z utrzymaniem wód oraz urządzeń wodnych, a także inwestycji w gospodarce wodnej były zadaniami wielofunkcyjnymi, łączącymi zarówno cele przeciwpowodziowe i dotyczące przeciwdziałania skutkom suszy.

Do wiosny 2020 r., tj. do czasu opracowania założeń Programu kształtowania zasobów wodnych, PGW WP nie prowadziły odrębnie katalogu zadań i projektów uwzględniających wyłącznie działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. W ramach PKZW wskazano zarówno zadania inwestycyjne, jak i utrzymaniowe, których celem jest zwiększenie retencji na obszarach wiejskich (założenia do PKZW i stan realizacji zostały omówione w dalszej części informacji).

5.1.2. Problem przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie w dokumentach strategicznych

Prace nad opracowaniem strategii gospodarowania wodami w Polsce prowadzone były od połowy lat 50-tych XX w. W latach 1993–1996 została opracowana *Strategia Gospodarowania Wodami w Polsce* – zatwierdzona przez Radę Ministrów we wrześniu 2005 r. Kolejnym dokumentem, który kompleksowo uwzględniał zagadnienia gospodarki wodnej był projekt Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami 2030 przygotowany w 2008 r., który nie został zatwierdzony.

Pomimo wskazywania na problem niedoborów wody w rolnictwie w wielu dokumentach określających politykę państwa w zakresie gospodarowania wodą, nie została opracowana kompleksowa koncepcja przeciwdziałania tym niedoborom.

Podstawowym dokumentem określającym kierunki działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu jest *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030*²⁷ (dalej: SPA2020). W dokumencie tym wskazano priorytetowe kierunki działań adaptacyjnych, które należało podjąć do 2020 r. z perspektywą do 2030 r. w najbardziej wrażliwych na zmiany klimatu obszarach, takich jak: gospodarka wodna, rolnictwo, leśnictwo i różnorodność biologiczna, a także tereny zurbanizowane.

Zawarte w SPA2020 analizy obecnych i oczekiwanych zmian klimatu, w tym scenariusze zmian klimatu dla Polski do roku 2030, wykazały, że największe zagrożenie dla gospodarki i społeczeństwa będą stanowiły ekstremalne zjawiska pogodowe oraz ich skutki, będące pochodnymi

Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu

²⁶ Z uwagi na brak wymogu sporządzenia rocznego planu działania za rok 2018 PGW WP w porozumieniu z GMiŻŚ odstąpiły od jego przygotowania.

²⁷ *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do 2020 r. z perspektywą do 2030 r.* został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 października 2013 r. Był to pierwszy dokument strategiczny, który bezpośrednio dotyczył kwestii adaptacji do zachodzących zmian klimatu.

zmian klimatycznych, takie jak susza. Wskazano, że Polska jest krajem o stosunkowo małych zasobach wodnych, a efektywność ich użytkowania jest niska. Jako kierunki działań w kontekście ograniczenia występowania zjawiska suszy wskazano działania związane ze zwiększaniem lesistości kraju, zwiększaniem retencji zasobów wodnych, w tym małej retencji, a także inwestycje w systemy zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi.

Straty przypisywane zmianom klimatu powstałe w latach 2001–2010 w Polsce wynosiły ok. 54 mld zł²⁸. W przypadku niepodjęcia działań w przyszłości, prawdopodobną konsekwencją mogą być straty szacowane na poziomie około 86 mld zł do roku 2020, oraz dodatkowo 119 mld zł w latach 2021–2030.

W zakresie rolnictwa wskazano m.in. na następujące kierunki działania:

- ochronę gleb przed erozją, kontynuowanie i rozszerzenie programu małej retencji i retencji glebowej, zwłaszcza w lasach i użytkach zielonych;
- rozwój infrastruktury wodno-melioracyjnej i innej łagodzącej zagrożenia naturalne;
- zwiększenie świadomości odnośnie do ryzyk związanych ze zjawiskami ekstremalnymi i metodami ograniczania ich wpływu;
- ochronę grup szczególnie narażonych przed skutkami niekorzystnych zjawisk klimatycznych poprzez wypracowanie kompleksowych rozwiązań w zakresie pomocy Państwa udzielanej na pokrycie strat w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych, oraz rozwijanie systemu ubezpieczeń obejmujących ryzyko wynikające ze zmian klimatu.

Cele szczegółowe określone w SPA2020 zostały również zawarte w kluczowych z punktu widzenia adaptacji do zmian klimatu zintegrowanych strategiach rozwoju, m.in. Strategii *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.*²⁹ (dalej: BEiŚ) oraz *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020* (dalej: SZRWRiR 2012–2020).

Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (dalej: PEP2030)³⁰ uchyliła BEiŚ w części dotyczącej Celu 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska i Celu 3. Poprawa stanu środowiska. Polityka ekologiczna państwa przewiduje m.in. opracowanie i wdrożenie dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie gospodarowania wodami, wsparcie opracowania i wdrażania planów adaptacji do zmian klimatu dla obszarów zurbanizowanych, budowę niezbędnej infrastruktury przeciwpowodziowej

²⁸ Straty w rolnictwie w wyniku suszy w 2018 r. oszacowano na kwotę 2,3 mld zł.

²⁹ Strategia *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 r.* została przyjęta uchwałą nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r. (M.P. poz. 469).

³⁰ Przyjęta uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. (M.P. poz. 794). W systemie dokumentów strategicznych doprecyzowuje *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*.

i obiektów małej retencji, renaturyzację rzek i ich dolin, renaturyzację mokradeł oraz realizację inwestycji mających na celu ochronę wybrzeża, połączonych z renaturyzacją wybranych fragmentów wybrzeża, a także rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury na terenach zurbanizowanych. Działania ukierunkowane będą również na zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez rozwój różnych form retencji, w tym związanej z zielenią, a także poprzez ograniczenie zajmowania gruntów i zasklepienia gleby.

W PEP2030 w ramach projektów strategicznych przewidziano m.in.: opracowanie i wdrożenie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, opracowanie jego aktualizacji oraz opracowanie i wdrożenie Programu rozwoju retencji³¹. Ponadto w ramach kierunku interwencji przeciw zmianom klimatu przewidziano projekt pn. *Woda dla rolnictwa* (działania zrealizowane w ramach projektu zostały przedstawione w dalszej części Informacji).

Dokumentem określającym podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa była opracowana w MRiRW „Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020”³², a następnie *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030*” (dalej: SZRWRiR 2030), przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 15 października 2019 r.³³ W Strategii zagadnienia dotyczące gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi były określone przez następujące działania:

- 1.4.2. „gospodarka wodna w rolnictwie, w tym melioracje, powiększenie retencji wodnej”;
- 2.4.17. „programy racjonalnego korzystania z zasobów wodnych na potrzeby rolnictwa i rybactwa, zachowanie właściwych stosunków wodnych oraz zwiększanie retencji wodnej, w tym glebowej”;
- 2.4.22. „upowszechnianie wiedzy na temat metod ochrony środowiska w rolnictwie i na obszarach wiejskich i rybackich, np. przez doskonalenie i rozwijanie systemu doradztwa i promocję dobrych praktyk rolniczych”;
- 2.5.9. „opracowanie i wdrożenie kompleksowych działań w zakresie zapobiegania skutkom utrzymywania się długotrwałych wysokich temperatur lub małej ilości opadów i w ich następstwie susz rolniczych”.

W odniesieniu do działania 1.4.2. – w ramach prac nad *Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* – MRiRW zgłosiło projekt „Woda dla rolnictwa”. Projekt ten został uwzględniony w Strategii przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.³⁴

Strategia
zrównoważonego
rozwoju wsi,
rolnictwa i rybactwa

Projekt
„Woda dla rolnictwa”

³¹ W połowie 2019 r. nazwa *Programu rozwoju retencji* została zmieniona na *Plan przeciwdziałania niedoborom wody*.

³² Uchwała Nr 163 Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie przyjęcia *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020* (M.P. poz. 839). Uchwała utraciła moc z dniem 6 grudnia 2019 r.

³³ Uchwała Nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030* (M.P. poz. 1150).

³⁴ Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)* (M.P. poz. 260).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Celem projektu była poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody, w tym przede wszystkim wsparcie gospodarstw rodzinnych w budowie, odbudowie i prawidłowym wykorzystaniu urządzeń melioracyjnych dla poprawienia warunków produkcji, powiększenia retencji wodnej oraz osiągnięcia efektów środowiskowych. W ramach realizacji projektu *Woda dla rolnictwa* m.in. zapewniono w ustawach budżetowych na lata 2018–2020 środki finansowe dla spółek wodnych na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych oraz w PROW 2014–2020 środki finansowe dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny oraz dla producentów rolnych na inwestycje w zakresie nawadniania w gospodarstwach rolnych. Podjęto też działania w celu uwzględnienia inwestycji z zakresu gospodarowania wodą w rolnictwie w przyszłej perspektywie finansowej 2021–2027.

W odniesieniu do działania 2.4.17. realizowano przede wszystkim instrument „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objęty PROW 2014–2020, typ operacji „Gospodarka wodno-ściekowa”³⁵.

W odniesieniu do działania 2.4.22. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego podległe Ministrowi RiRW prowadziły działalność szkoleniową, doradczą i informacyjną wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, w tym m.in. w zakresie metod produkcji rolniczej przyjaznych dla środowiska.

W odniesieniu do działania 2.5.9. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy nadzorowany przez Ministra RiRW opracował i uruchomił na obszarze kraju system monitoringu suszy rolniczej (SMSR został omówiony w dalszej części Informacji), który gromadzi m.in. dane meteorologiczne niezbędne do obliczania klimatycznego bilansu wodnego. Wskaźniki bilansu wodnego – na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich – były ogłaszane przez Ministra RiRW, w drodze obwieszczenia, dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych oraz gleb w podziale na poszczególne województwa.

Prace nad dokumentami
planistycznymi
związanymi
z gospodarowaniem
wodą

Przedstawiciele Ministra GMiŻŚ uczestniczyli w pracach nad dokumentami planistycznymi, w których uwzględniano dostępne i aktualne ekspertyzy z zakresu wpływu klimatu na zasoby wodne i gospodarkę wodną. Były to m.in.: KLIMAT „Wpływ zmian klimatu na środowisko, gospodarkę społeczeństwo” zrealizowany przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy, KLIMADA „Opracowanie

³⁵ Pomoc w ramach tego instrumentu wsparcia przyznawano na operacje w zakresie budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów budowlanych służących do zaopatrzenia w wodę lub odprowadzenia i oczyszczenia ścieków oraz na zakup i montaż urządzeń oraz instalacji kanalizacyjnych lub wodociągowych.

i wdrożenie strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu” zrealizowany przez Instytut Ochrony Środowiska oraz CHASE-PL „Wpływ zmian klimatu na wybrane sektory w Polsce”³⁶.

5.1.3. Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy

Dokumentami regulującym działania w gospodarce wodnej do końca 2021 r. są plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, które zostały przyjęte³⁷ przez Radę Ministrów w drodze rozporządzeń z dnia 18 października 2016 r.

We wszystkich ww. planach, w charakterystykach poszczególnych dorzeczy, za negatywne skutki zmiany klimatu uznano m.in.: przyrost częstości występowania sumy opadów nawalnych, skrócenie czasu trwania pokrywy śnieżnej, wydłużanie suszy glebowej i hydrologicznej oraz postępujący deficyt dobrej jakości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych. W przypadku pięciu dorzeczy³⁸ stwierdzono również, że intensywne zapotrzebowanie na wodę w rolnictwie wpłynie na zmniejszenie objętości zasobów wód powierzchniowych.

5.1.4. Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Długoterminowe kierunki działań w zakresie rozwoju retencji wodnej oraz przeciwdziałania skutkom suszy ujęte zostały w projekcie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, który zgodnie z art. 185 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* przygotowało PGW Wody Polskie i uzgodniło z Ministrem RiRW, Ministrem GMIŻŚ oraz z wojewodami. Projekt ten powstał przy wykorzystaniu sporządzonych przez dyrektorów siedmiu³⁹ regionalnych zarządów gospodarki wodnej planów lub projektów planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych⁴⁰. Celem, opracowywanego na okres sześciu lat (2021–2027), PPSS jest przeciwdziałanie skutkom suszy, a celami szczegółowymi: skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych, zwiększanie retencjonowania (magazynowania) wód, edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą oraz stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

³⁶ Projekt został zrealizowany przez grupę naukowców w ramach programu Polsko-Norweska Współpraca Badawcza, prowadzonego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju.

³⁷ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie *Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza: Odry* (Dz. U. poz. 1967), *Wisły* (Dz. U. poz. 1911), *Dniestru* (Dz. U. poz. 1917), *Dunaju* (Dz. U. poz. 1918), *Jarft* (Dz. U. poz. 1919), *Łaby* (Dz. U. poz. 1929), *Niemna* (Dz. U. poz. 1915), *Pregoły* (Dz. U. poz. 1959), *Świeży* (Dz. U. poz. 1914) i *Ücker* (Dz. U. poz. 1818). W kontrolowanym okresie w KZGW trwały prace związane z przygotowaniem dokumentów będących podstawą do opracowania aktualizacji planów gospodarowania wodami dla dziewięciu obszarów dorzeczy (dotyczy Wisły, Odry, Dniestru, Dunaju, Banówki, Łaby, Niemna, Pregoły i Świeży), których zakończenie zaplanowano do 22 grudnia 2021 r.

³⁸ Dotyczy rzek: Świeża, Wisła, Pregoła, Odra i Niemen.

³⁹ Do 1 stycznia 2018 r. funkcjonowało siedem regionalnych zarządów gospodarki wodnej (w Gdańsku, Gliwicach, Krakowie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu).

⁴⁰ Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej zawarł 12 czerwca 2017 r. umowę na wykonanie usługi pn. „Opracowanie materiałów merytorycznych do sporządzenia projektów planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy”. Umowa zakładała m.in. analizę planów lub projektów planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych z uwzględnieniem ich specyfiki oraz analizę aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy i planów zarządzania ryzykiem powodziowym w kontekście przeciwdziałania skutkom suszy.

Opracowanie PPSS stanowi realizację delegacji określonej w przepisie art. 13 ust. 5 Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej⁴¹.

Minister GMiŻŚ, stosownie do art. 185 ust. 3 pkt 2 ustawy *Prawo wodne*⁴², 14 sierpnia 2019 r. podał do publicznej wiadomości na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej MGMiŻŚ, informację o rozpoczęciu w terminie od 15 sierpnia 2019 r. do 15 lutego 2020 r. konsultacji społecznych projektu PPSS.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji projektu PPSS⁴³, łącznie wpłynęło 850 uwag i wniosków, w tym siedem zostało odrzuconych z przyczyn formalnych. Zgłoszone uwagi dotyczyły m.in. propozycji ujęcia w projekcie zadań inwestycyjnych (360 uwag), uwzględnienia zaproponowanych działań (62), załącznika 1 (32), zmian legislacyjnych (27), mechanizmów finansowania, zagadnień dotyczących melioracji i retencji (58).

Spośród uwag i wniosków dotyczących działań inwestycyjnych uwzględniono około 50%.

Uwagi zgłoszone do projektu PPSS przez Ministra GMiŻŚ dotyczyły uzupełnienia dokumentu m.in. o:

- analizę ilościową obecnej oraz potencjalnej retencji, wskazania jezior, które można podpiętrzyć oraz określenie ilości wody, którą w ten sposób można zretencjonować;
- analizę stosowanych zamkniętych obiegów wody w przemyśle;
- szczegółowe opisy działań edukacyjnych;
- analizę wojewódzkich programów małej retencji oraz działalności Lasów Państwowych oraz analizę wpływu zmian klimatu na zjawisko suszy;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych o inne inwestycje, poza wskazanymi do realizacji przez PGW WP;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji.

Minister RiRW zgłosił uwagi dotyczące:

- katalogu działań niezbędnych w przeciwdziałaniu skutkom suszy,
- analizy możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,

⁴¹ Dz. Urz. UE L Nr 327 z 22.12.2000, str. 1, ze zm.

⁴² Zgodnie z art. 185 ust. 3 pkt 2 ustawy *Prawo wodne* minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, zapewniając aktywny udział wszystkich zainteresowanych w przygotowywaniu oraz aktualizacji planu przeciwdziałania skutkom suszy podaje do publicznej wiadomości projekt PPSS, na zasadach i w trybie określonym w przepisach ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2020 r. poz. 283, ze zm.), w celu zgłoszenia uwag co najmniej na rok przed rozpoczęciem okresu, którego dotyczy ten plan.

⁴³ Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji społecznych zostało zaakceptowane przez Podsekretarza Stanu w MGMiŻŚ i zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej MGMiŻŚ; <https://gospodarkamorska.bip.gov.pl/articles/view/340872/wyniki-konsultacji-spoecznych-projektu-planu-przeciwdzialania-skutkom-suszy-ppss.html/year:2020/month:07/day:01>.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- propozycji budowy lub przebudowy urządzeń wodnych oraz niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji.

Uwagi, w zakresie zgodnym z założeniami PPSS, zostały uwzględnione w opracowanej po konsultacjach społecznych wersji projektu PPSS z maja 2020 r.

Projekt PPSS zawierał trzy listy zadań inwestycyjnych: załącznik 1A – inwestycje wytypowane z programu planowanych inwestycji w gospodarce wodnej służące zwiększeniu retencji, załącznik 1B – inwestycje związane ze zwiększeniem retencji korytowej w zlewniach na obszarach wiejskich i załącznik 1C – inwestycje, które zostały zgłoszone przez podmioty zewnętrzne (spoza PGW WP) w trakcie konsultacji społecznych.

Zadania inwestycyjne służące zwiększeniu retencji wskazane w załączniku 1A dotyczyły planowanej budowy i przebudowy m.in.: sześciu jazów, 25 zbiorników wodnych, 11 urządzeń służących stabilizacji lub piętrzeniu wody w jeziorach oraz pięciu stopni wodnych. Były to inwestycje realizowane, bądź planowane do realizacji przez PGW WP, ujęte w programach planowanych inwestycji PGW WP, znajdujące się na obszarach umiarkowanie i silnie zagrożonych suszą, a które poprzez realizację przyczynią się do przeciwdziałania skutkom suszy.

Zadania inwestycyjne w zakresie przebudowy i budowy urządzeń wodnych, w tym nadania funkcji nawadniającej istniejącym urządzeniom melioracyjnym wskazane w załączniku 1B były odpowiedzią na zidentyfikowane zagrożenie występowania suszy rolniczej. W załączniku tym wymieniono 54 inwestycje (334 zadania szczegółowe), m.in. zadania dotyczące budowy, odbudowy oraz remontu 145 zastawek, 81 jazów oraz 101 innych budowli służących retencionowaniu wody. Inwestycje te zostały wytypowane z uwzględnieniem wsparcia terenów rolniczych, aby poprawić zdolności retencyjne na terenie danej zlewni, a ich lokalizacja była konsultowana z jednostkami samorządu terytorialnego, występującymi na danym terenie spółkami wodnymi oraz rolnikami indywidualnymi posiadającymi grunty w obszarze oddziaływania koryta rzeki. Zadania inwestycyjne i utrzymaniowe ujęte w załączniku 1B stanowią założenia do PKZW (omówione w dalszej części Informacji).

W Załączniku 1C do projektu PPSS uwzględniono 233 zadania inwestycyjne zgłoszone w ramach konsultacji społecznych przez podmioty zewnętrzne, spoza PGW WP.

W Załączniku 2 do projektu PPSS określono katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy w rolnictwie, m.in.:

- budowę ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych, zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych poprzez spowolnienie lub zatrzymanie na obszarach użytkowanych rolniczo spływu wód powierzchniowych z małych zlewni przez dobrane zabiegi agrotechniczne, tworzenie zadrzewień śródpolnych poprawiających retencyjność wodną gleb oraz zachowanie, tworzenie lub odtworzenie śródpolnych oczek wodnych i mokradeł, a także

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- przez utrzymywanie lub odtwarzanie zadarnionych skarp oraz pasów ochronnych o charakterze zakrzewień lub zadrzewień śródpolnych, zwiększanie mikroretencji, polegającej m.in. na budowie oczek wodnych, małych stawów, których zadaniem będzie odbiór i magazynowanie wody z dachów budynków oraz utwardzonych nawierzchni w obrębie gospodarstw rolnych,
- wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych;
 - budowę nowych urządzeń melioracji wodnych nawadniająco-odwadniających lub przebudowę istniejących urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniających na nawadniająco-odwadniające;
 - opracowanie projektu zintegrowanego systemu monitoringu suszy wraz z określeniem założeń administracyjnych i prawnych dla jego funkcjonowania;
 - uwzględnienie w programach operacyjnych mechanizmów dofinansowania działań związanych z przeciwdziałaniem, ograniczaniem i łagodzeniem skutków suszy;
 - optymalizację zasad udzielania dotacji celowej na pokrycie części odszkodowań z tytułu szkód spowodowanych przez suszę rolniczą oraz zawierania umów ubezpieczenia od ryzyka wystąpienia skutków suszy rolniczej;
 - zwiększenie poziomu wiedzy i świadomości doradców rolniczych i rolników w zakresie retencji na gruntach rolnych oraz propagowanie działań na rzecz upowszechniania upraw odpornych na wywołane przez suszę niedobory wody glebowej, zabiegów agrotechnicznych wpływających na zwiększenie zawartości próchnicy w glebie i poprawy retencji wody w glebie oraz ubezpieczania upraw i zwierząt;
 - opracowanie zbioru dobrych praktyk służących racjonalizacji zużycia wody w rolnictwie.

W maju 2020 r. Prezes PGW WP ogłosił rozpoczęcie konsultacji społecznych prognozy oddziaływania na środowisko projektu PPSS (w okresie 25 maja 2020 r.–24 czerwca 2020 r.).

Pomimo że przyjęcie PPSS⁴⁴ było planowane w czwartym kwartale 2020 r., to termin ten nie został dotrzymany. W ocenie NIK realizacja tego Planu, w szczególności inwestycji mających na celu zwiększenie retencji na obszarach wiejskich, może być skutecznym działaniem na rzecz ograniczenia strat spowodowanych suszą.

Przykład

W KZGW na „Opracowanie Planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy” realizowanego ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 zawarte zostały dwie umowy na łączną kwotę 12 392,1 tys. zł, tj.:

- 1) umowa z 12 czerwca 2017 r. na wykonanie usługi pn. „Opracowanie materiałów merytorycznych do sporządzenia projektów planów przeciwdziałania

⁴⁴ Zgodnie z delegacją ustawową określoną w art. 185 ust. 6 ustawy *Prawo wodne* minister właściwy do spraw gospodarki wodnej przyjmuje i aktualizuje plan przeciwdziałania skutkom suszy, w drodze rozporządzenia.

skutkom suszy na obszarach dorzeczy” na kwotę 1035,6 tys. zł. Każde z zadań zostało wykonane zgodnie z umową, co zostało przez obie strony potwierdzone w protokołach zdawczo-odbiorczych. Za wykonane usługi wypłacono wynagrodzenie w wysokości zgodnej z umową;

- 2) umowa z 9 listopada 2018 r. na wykonanie usługi pn. „Opracowanie planu przeciwdziałania skutkom suszy” na kwotę 11 356,5 tys. zł. Ponadto w ramach tej umowy przeprowadzono konsultacje społeczne projektu PPSS oraz działania informacyjno-promocyjne związane z tym projektem. Wykonawca opracował zgodnie z wytycznymi zamawiającego m.in. projekt kampanii Stop Suszy. W ramach tej umowy do dnia 30 czerwca 2020 r. wypłacono 8254,4 tys. zł.

Badanie umów oraz dokumentów wystawionych na ich podstawie wykazało, że wydatki poniesione w kontrolowanym okresie w ramach realizowanego projektu „Opracowanie Planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy” oraz na kampanie prowadzone pod wspólnym hasłem Stop Suszy w łącznej wysokości 12 370,9 tys. zł poniesione zostały zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁴⁵, a także wewnętrznymi procedurami PGW WP⁴⁶.

5.1.5. Założenia do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030

W Ministerstwie GMiŻŚ opracowano⁴⁷, przy udziale PGW WP, państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej, państwowej służby hydrogeologicznej oraz MRiRW, projekt Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030⁴⁸, obejmujący działania mające na celu zwiększenie retencji wody i umożliwienie zatrzymania jej przez długi czas w środowisku. Jednym z trzech priorytetów PPNW jest stworzenie warunków do zrównoważonego wykorzystania zasobów wodnych, w tym także w zakresie rolnictwa. Projekt został przyjęty uchwałą Nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r.⁴⁹

W PPNW uwzględniono zagadnienia związane z rolnictwem poprzez wskazanie działań polegających na:

- realizacji i odtwarzaniu obiektów małej retencji i mikroretencji na terenach rolniczych,

⁴⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.

⁴⁶ Polityka rachunkowości PGW WP stanowiąca załącznik nr 1 do zarządzenia nr 58/2018 Prezesa PGW WP z dnia 3 grudnia 2018 r., do zarządzenia nr 79/2019 Prezesa PGW WP z dnia 30 grudnia 2019 r. zmieniona zarządzeniem nr 32/2020 Prezesa PGW WP z dnia 15 maja 2020 r., zarządzenie nr 59/2018 Prezesa PGW WP z dnia 3 grudnia 2018 r. i nr 62/2019 z 29 października 2019 w sprawie wprowadzenia „Zasad dotyczących ewidencji i rozliczania zadań finansowanych z wykorzystaniem środków pomocowych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020”, zmienione zarządzeniem Prezesa PGW WP nr 10/2020 z dnia 24 lutego 2020 r., zarządzenie nr 50/2019 Prezesa PGW WP z dnia 9 września 2019 r. w sprawie określenia zasad oceny celowości zaciągania zobowiązań finansowych i kontroli dokonywania wydatków ze środków publicznych w PGW WP.

⁴⁷ Zarządzeniem Nr 38 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 4 października 2018 r. został powołany Zespół doradczy do spraw opracowania Programu Rozwoju Retencji (Dz. Urz. MG MiŻŚ poz. 39). W pracach Zespołu uczestniczyli pracownicy MG MiŻŚ i PGW WP oraz przedstawiciele państwowej służby hydrologiczno – meteorologicznej i państwowej służby hydrogeologicznej.

⁴⁸ Projekt był procedowany pod tytułem „Założenia do Programu Rozwoju Retencji na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030”.

⁴⁹ M.P. poz. 941.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- promowaniu i wdrażaniu zabiegów agrotechnicznych zwiększających retencję glebową,
- realizacji i odtwarzaniu stawów hodowlanych,
- realizacji nowych oraz przebudowie istniejących systemów melioracyjnych w celu zapewnienia funkcji nawadniająco-odwadniających,
- tworzeniu i odtwarzaniu zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i przywodnych.

Uwagi zgłoszone do PPNW przez Ministra RiRW dotyczyły:

- skreślenia zapisów ograniczających niektóre działania tylko do obszarów zurbanizowanych,
- uwzględnienia inwestycji polegających na budowie nowych systemów melioracyjnych o funkcji nawadniającej i nawadniająco-odwadniającej.

W połowie 2020 r. w MGMiŻŚ trwały końcowe prace mające na celu rozpoczęcie procedury udzielenia zamówienia publicznego na realizację zadania „Opracowanie Programu przeciwdziałania niedoborowi wody”.

5.1.6. Gospodarowanie wodą w rolnictwie w programach Wspólnej Polityki Rolnej

Zagadnienie gospodarowania wodą w rolnictwie we Wspólnej Polityce Rolnej zostało uwzględnione poprzez:

- uzależnienie wysokości otrzymywanych przez rolników płatności bezpośrednich oraz płatności w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” PROW 2014–2020 od spełniania zasady wzajemnej zgodności;
- wprowadzenie wymogów w działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym w ramach poddziałania: „Płatność w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych” w dwóch pakietach Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone, jak i Pakietu 2. Ochrona gleb i wód⁵⁰ (wariant 2.1 Międzyplony i wariant 2.2 Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%);
- przeznaczenie środków na inwestycje związane z gospodarką wodną w rolnictwie.

Normy i wymogi wzajemnej zgodności związane z gospodarowaniem wodą

Wysokość otrzymywanych przez rolników płatności bezpośrednich oraz płatności w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” PROW 2014–2020, uzależniona była od spełniania zasady wzajemnej zgodności⁵¹ (ang. *cross – compliance*), na którą składają się określone w załączniku II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013⁵²:

⁵⁰ W PROW 2007–2013 Pakiet 8. Ochrona gleb i wód.

⁵¹ Wykaz wymogów wzajemnej zgodności został określony w obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie wykazu wymogów określonych w przepisach Unii Europejskiej z uwzględnieniem przepisów krajowych wdrażających te przepisy (M.P. poz. 329, ze zm.).

⁵² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 549, ze zm.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- normy dotyczące utrzymania gruntów wchodzących w skład gospodarstwa rolnego w dobrej kulturze rolnej (dalej: DKR)⁵³ zgodnej z ochroną środowiska (Good Agricultural and Environmental Conditions – GAEC),
- podstawowe wymogi z zakresu zarządzania (Statutory Management Requirements – SMR).

Normy i wymogi wzajemnej zgodności związane z gospodarowaniem wodą, w tym z retencją glebową, obejmowały w szczególności:

- obowiązek utrzymania okrywy ochronnej gleby w okresie od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego, na co najmniej 30% powierzchni gruntów ornych na obszarach zagrożonych erozją wodną wchodzących w skład gospodarstwa rolnego;
- zakaz niszczenia drzew na użytkach rolnych będących w posiadaniu rolnika objętych ochroną ustanowionych pomnikami przyrody na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody*⁵⁴, rowów do 2 metrów szerokości, oczek wodnych, o których mowa w ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*⁵⁵, o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m² lub przycinania drzew i żywopłotów w okresie od dnia 15 kwietnia do dnia 31 lipca, z wyłączeniem wierzb, drzew owocowych i gatunków drzew, których uprawa stanowi zagajnik o krótkiej rotacji, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 8 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 5 lutego 2015 r. *o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego*⁵⁶;
- możliwość nawadniania gruntów rolnych wodami w ilości większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę lub pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznie większej niż 5 m³ na dobę w celu nawadniania po otrzymaniu pozwolenia wodnoprawnego uzyskanego w trybie określonym w przepisach działu IX ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – *Prawo wodne*;
- wymóg niewykorzystywania pod uprawę roślin gruntów ornych położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20% wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku lub utrzymywania ich jako ugór czarny;
- obowiązek utrzymywania okrywy roślinnej lub ściółki w międzyrzędziach na gruntach ornych położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20° i wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich;
- obowiązek uprawiania działki rolnej położonej na terenie o dużym nachyleniu w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku i odkładania skiby w górę stoku, o ile pozwalała na to wielkość i usytuowanie działki rolnej lub stosowanie konserwujących systemów uprawy zapobiegających wymywaniu, takich jak uprawa uproszczona, uprawa uproszczona pasowa lub uprawa zerowa;
- zakaz w strefach ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania ptaków wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia

⁵³ Wykaz norm DKR został określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 marca 2015 r. *w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska* (Dz. U. poz. 344, ze zm.).

⁵⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 55, ze zm.

⁵⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 1161, ze zm.

⁵⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1341.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt⁵⁷: 1) wycinania drzew lub krzewów, 2) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli nie jest to związane z potrzebą ochrony poszczególnych gatunków, 3) wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji bez wydanego, na podstawie art. 60 ust. 7 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska na odstąpienie od powyższych zakazów.

Przepisy dotyczące wzajemnej zgodności nie miały zastosowania w stosunku do beneficjentów będących właścicielami małych gospodarstw, tj. rolników uczestniczących w Systemie dla Małych Gospodarstw (dalej: SMG), o których mowa w tytule V rozporządzenia (UE) nr 1307/2013⁵⁸, uczestniczących w systemie płatności bezpośrednich, którzy są zwolnieni z kontroli w zakresie zasady wzajemnej zgodności.

W ramach kampanii 2018, 2019 i 2020, ogólna liczba beneficjentów płatności bezpośrednich wyniosła: 1 320 989 (2018), 1 307 760 (2019) i 1 267 321 (2020) – przyjmowanie wniosków w ramach kampanii 2020 trwało do 10 lipca 2020 r. – z tego do przestrzegania norm i wymogów wzajemnej zgodności zobowiązanych było około 55%, tj. 701 048 (2018), 722 515 (2019) i 720 634 (2020) producentów rolnych.

Poza powiązaniem wysokości uzyskiwanych płatności ze spełnianiem przez rolników określonych wymogów i norm, w PROW 2014–2020 problematyka gospodarowania i ochrony wód została uwzględniona poprzez wprowadzenie odpowiednich wymogów lub przeznaczenie środków na inwestycje związane z gospodarką wodną.

Wymogi w zakresie gospodarowania wodą w działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym PROW 2014–2020

Wymogi w zakresie gospodarowania wodą wprowadzono w działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym w ramach poddziałania: Płatność w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych w dwóch pakietach Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone, jak i Pakietu 2. Ochrona gleb i wód⁵⁹ (wariant 2.1 Międzyplony i wariant 2.2 Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%).

Wymogi związane z gospodarowaniem i ochroną wód obowiązujące w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego PROW 2014–2020 zostały określone w załączniku nr 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020⁶⁰. Dla Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone wymogi, do realizacji których zobowiązany był rolnik obejmowały: zastosowanie co najmniej czterech upraw

⁵⁷ Dz. U. poz. 2183, ze zm.

⁵⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 608, ze zm.).

⁵⁹ W PROW 2007–2013 Pakiet 8. Ochrona gleb i wód.

⁶⁰ Dz. U. poz. 415, ze zm.

w plonie głównym w danym roku na gruntach ornych, nieprzekraczanie 65% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie przez główną uprawę lub uprawy zbóż, prowadzenie każdej z czterech upraw na powierzchni nie mniejszej niż 10% powierzchni wszystkich gruntów ornych w gospodarstwie, coroczne opracowanie dla gruntów ornych i przestrzeganie planu nawozowego, opartego na bilansie azotu oraz chemicznej analizie gleby, zastosowanie wymaganych praktyk dodatkowych, wykaszanie lub prowadzenie wypasu w okresie wegetacyjnym na trwałych użytkach zielonych⁶¹ oraz w odpowiednim terminie, przestrzeganie wymogu zebrania i usunięcia skoszonej biomasy oraz przestrzeganie zakazu stosowania komunalnych osadów ściekowych.

W Wariancie 2.1 Międzyplony, Pakietu 2. Ochrona gleb i wód, wymogi realizowane przez rolnika obejmowały: utrzymanie minimalnej okrywy roślinnej gleby wymaganej przepisami w zakresie DKR zgodnej z ochroną środowiska, wysianie międzyplonu w terminie do 15 września, przestrzeganie zakazu wznawiania zabiegów agrotechnicznych przed 1 marca, stosowanie jako międzyplonu wyłącznie mieszanki złożonej z co najmniej trzech gatunków roślin, przy czym gatunek rośliny dominującej w mieszance lub gatunki zbóż wykorzystane w mieszance nie przekraczają 70% jej składu, wysianie mieszanki z minimum trzech gatunków roślin, która nie składa się wyłącznie ze zbóż, przestrzeganie zakazu: nawożenia międzyplonu oraz stosowania pestycydów w międzyplonie, niestosowania komunalnych osadów ściekowych oraz przyoranie biomasy międzyplonu i wypas mieszanki roślin w odpowiednim terminie.

W Wariancie 2.2 Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%, Pakietu 2, wymogi obejmowały obowiązek: wysiania mieszanki traw w odpowiednim terminie, przestrzegania zakazu spasaniania traw w roku założenia pasa ochronnego lub w przypadku wysiania mieszanki traw w terminie od dnia 15 sierpnia do dnia 10 września – zakazu koszenia traw na pasie ochronnym w tym roku, przestrzegania zakazu stosowania komunalnych osadów ściekowych, wykonania wykaszania lub wypasania w odpowiednich terminach, przestrzegania wymogu usunięcia skoszonej biomasy z pasa ochronnego lub złożenia jej w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi lub wymogu zbioru biomasy w odpowiednim terminie.

Ponadto wymóg ekstensyfikacji w Pakietach 4 i 5⁶², ma na celu racjonalne i efektywne gospodarowanie składnikami mineralnymi oraz ograniczenie ich strat, co w efekcie wpływa na zmniejszenie presji zanieczyszczenia

⁶¹ Zgodnie z definicją określoną w art. 4 ust. 1 lit. h) rozporządzenia (UE) nr 1307/2013 trwałe użytki zielone są to m.in. grunty wykorzystywane do uprawy traw lub innych pastewnych roślin zielnych rozsiewających się naturalnie (samosiewnych) lub uprawianych (wysiewanych), które nie były objęte płodozmianem danego gospodarstwa rolnego przez okres pięciu lat.

⁶² Celem pakietów rolno-środowiskowych 4. i 5. jest poprawa warunków bytowania zagrożonych gatunków ptaków i utrzymanie bądź przywrócenie właściwego stanu lub zapobieganie pogarszaniu się stanu cennych siedlisk przyrodniczych, chronionych w ramach sieci Natura 2000 oraz innych cennych przyrodniczo siedlisk, występujących na łąkach i pastwiskach. Założenia pakietów realizuje się poprzez stosowanie tradycyjnych i ekstensywnych sposobów użytkowania. Płatność przyznawana jest do trwałych użytków zielonych lub do obszarów gruntów niebędących użytkami rolnymi, na których występują typy siedlisk przyrodniczych lub siedliska lęgowe ptaków tzw. obszary przyrodnicze.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

azotem i fosforem wód powierzchniowych (spływ) i podziemnych (wymywanie), i przyczynia się do realizacji celów określonych w Ramowej dyrektywie wodnej. Należy jednak zwrócić uwagę, że pakiety te realizują cele Dyrektywy Azotanowej.

Pomoc na inwestycje związane z gospodarką wodną w ramach PROW 2014–2020, zaplanowano w następujących działaniach:

- wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczanie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof. W działaniu tym są realizowane operacje, których celem jest zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń melioracji wodnych;
- wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych (typ operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych”). W działaniu tym możliwa jest realizacja inwestycji w nawodnienia.

Ponadto w PROW 2014–2020 uwzględnione zostały inne działania, które przyczyniają się do realizacji priorytetu unijnego w zakresie rozwoju obszarów wiejskich dotyczącego poprawy gospodarki wodnej⁶³, o którym w art. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005⁶⁴, tj.:

- „Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami”;
- „Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych”;
- „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”, wspierające m.in. szkolenia dla rolników w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w warunkach produkcji rolnej oraz obowiązków rolników wynikających z prawa wodnego.

W projekcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (dalej: WPR) określono dziewięć celów szczegółowych WPR, spośród których trzy dotyczą kwestii środowiskowo-klimatycznych:

- cel 4 – „przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii”;
- cel 5 – „wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze”;
- cel 6 – „przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu”.

⁶³ Priorytet 4 „Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem”, cel szczegółowy b) „Poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów”.

⁶⁴ Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 487, ze zm.

W oparciu o projekt tego rozporządzenia – we współpracy z instytutami badawczymi nadzorowanymi przez Ministra RiRW⁶⁵ – w 2019 r. MRiRW rozpoczęło prace nad krajowym planem strategicznym WPR na lata 2021–2027. Dla celów środowiskowo-klimatycznych wskazano na potrzeby dotyczące poprawy gospodarowania wodą poprzez:⁶⁶

- zwiększenie retencji wodnej;
- poprawę gospodarowania zasobami wody w gospodarstwie domowym i rolnym, w tym ograniczenie jej zużycia;
- podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do tych zmian.

5.1.7. Działania legislacyjne umożliwiające realizację zadań związanych z gospodarowaniem rolniczymi zasobami wodnymi

W ramach działań polegających na zmianach legislacyjnych dotyczących gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi w okresie objętym kontrolą:

- wprowadzono zmiany w ustawie *Prawo wodne* i w ustawie *Prawo budowlane*;
- podjęto prace nad projektem ustawy *o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy* (dalej: „specustawa suszowa”);
- wydano rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ;
- prowadzono prace nad rozporządzeniem określającym wymogi wykorzystania tzw. szarej wody w rolnictwie;
- wprowadzono zmiany w PROW 2014–2020 umożliwiające inwestycje w nawodnienia w rolnictwie.

W okresie objętym kontrolą zaproponowano zmiany przepisów prawa dotyczących przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. W 2018 r. – podczas uzgodnień międzyresortowych dotyczących nowelizacji ustawy *Prawo wodne* przygotowanej przez MG MiŻŚ – Minister RiRW zgłosił propozycję zmiany art. 394 ust. 1 pkt 9, przez objęcie zgłoszeniem wodnoprawnym wykonywania stawów o powierzchni do 1000 m² i głębokości do 2 m⁶⁷. W projekcie nowelizacji ww. ustawy MRiRW zaproponowało też zmianę art. 34 pkt 12 i pkt 13 w celu umożliwienia rolnikom korzystania z wód w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę, na potrzeby gospodarstwa domowego i gospodarstwa rolnego w ramach zwykłego

Nowelizacja ustawy
Prawo wodne

⁶⁵ M.in. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, Instytut Ogródnictwa, Instytut Technologiczno-Przyrodniczy, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

⁶⁶ Do dnia zakończenia kontroli, tj. 17 lipca 2020 r., w MRiRW trwały prace w zakresie opracowania instrumentów wsparcia umożliwiających realizację tych zadań.

⁶⁷ Podczas prac nad projektem w Komisji Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej Sejmu RP (posiedzenie w dniu 11 września 2019 r.) przyjęto propozycję zwiększenia do 3 m głębokości stawów wykonywanych na podstawie zgłoszenia wodnoprawnego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

korzystania z wód. Powyższe zmiany zostały wprowadzone ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy *Prawo wodne* oraz niektórych innych ustaw⁶⁸.

Nowelizacja ustawy Prawo budowlane

W 2019 r. Minister RiRW zgłosił propozycję zmiany art. 29 ustawy *Prawo wodne*, aby budowa stawów i zbiorników wodnych o powierzchni nieprzekraczającej 1000 m² i głębokości nieprzekraczającej 3 m nie była objęta decyzją o pozwoleniu na budowę, ani zgłoszeniem budowy. Powyższa zmiana została wprowadzona ustawą z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – *Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw*⁶⁹.

W 2019 r. w MRiRW pozytywnie zaopiniowano propozycję Krajowej Rady Izb Rolniczych dotyczącą zmiany przepisów prawa budowlanego i prawa wodnego w zakresie wykonywania zbiorników retencyjnych o powierzchni 1 ha, która to zmiana – według MRiRW – może spowodować podejmowanie działań związanych z retencjonowaniem wód przez właścicieli gruntów, a w efekcie przyczynić się do minimalizowania skutków suszy i powodzi. Wniosek Krajowej Rady Izb Rolniczych przekazano do Ministra Inwestycji i Rozwoju oraz do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej aby został uwzględniony w przypadku prac nad nowelizacją przepisów prawa budowlanego i prawa wodnego.

Projekt „specustawy suszowej”

W MG MiŻŚ w 2020 r. we współpracy z PGW WP prowadzono prace nad projektem ustawy *o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy*, tzw. „specustawy suszowej”. Projekt zawierał przepisy upraszczające proces przygotowania i prowadzenia inwestycji mających na celu zwiększenie poziomu retencji w Polsce. Do projektu dodatkowe propozycje zgłosiły Ministerstwo Klimatu, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rozwoju oraz MRiRW. Ministerstwa zgłosiły rozwiązania prawne, finansowe i organizacyjne związane z ograniczeniem skutków suszy oraz promowaniem rozwiązań zwiększających retencję.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przedstawiło propozycje w zakresie m.in. uproszczenia przepisów odnoszących się do gospodarowania zasobami wodnymi, w tym w obszarze umożliwiającym zwiększenie retencjonowania wody i zatrzymania jej odpływu na obszarach rolnych. Propozycje te dotyczyły:

- doprecyzowania zasad zwykłego korzystania z wód powierzchniowych znajdujących się na gruntach właściciela (właściciele, którzy posiadają na terenach swoich gruntów rolnych stawy lub rowy zasilane wodami opadowymi i roztopowymi będą mogli korzystać z tej wody do celów prowadzenia działalności rolniczej, w ramach zwykłego korzystania z wód, bez zbędnych ograniczeń);
- wprowadzenia, przy wykonaniu małych stawów oraz urządzeń do zatrzymania wody, uproszczeń procedur administracyjnych związanych z wykonaniem stawów o powierzchni do 5000 m² przez zniesienie obowiązku uzyskania pozwolenia wodnoprawnego i objęcie zgłoszeniem wodnoprawnym;

⁶⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 2170.

⁶⁹ Dz. U. poz. 471, ze zm. Wejście w życie w dniu 19 września 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- ograniczenia procedur administracyjnych w zakresie przebudowy urządzeń melioracyjnych (umożliwiających zatrzymywanie wody w gruncie) z zachowaniem nadzoru PGW WP nad gospodarowaniem wodą;
- przeniesienia do gmin kompetencji starostw w zakresie nadzoru nad spółkami wodnymi (wzmocnienia nadzoru nad działaniem tych podmiotów w zakresie realizacji ustawowych zadań dotyczących właściwego utrzymania urządzeń melioracji wodnych);
- wprowadzenia przepisu przejściowego w celu ograniczenia nielegalnie wykonanych urządzeń wodnych do poboru wody poprzez zrównanie wysokości opłaty legalizacyjnej z opłatą za wydanie pozwolenia wodnoprawnego.

W dniu 18 sierpnia 2020 r. projekt ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy został skierowany do konsultacji publicznych⁷⁰.

Zgodnie art. 210 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*, minister właściwy do spraw gospodarki wodnej oraz minister właściwy do spraw rozwoju wsi określają, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia ewidencji melioracji wodnych, zbierania, aktualizowania oraz udostępniania danych z ewidencji melioracji wodnych oraz ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ. Zgodnie z art. 566 ustawy *Prawo wodne* termin wydania przedmiotowego rozporządzenia upłynął 30 czerwca 2019 r.

Wydanie rozporządzenia melioracyjnego

Zgodnie z przyjętym harmonogramem, prace planowano zakończyć w maju 2019 r.

Projekt rozporządzenia w celu uzgodnienia MG MiŻŚ przekazał do MRiRW w sierpniu 2018 r. W dniu 10 września 2018 r. MRiRW przekazało do MG MiŻŚ uwagi do projektu ww. rozporządzenia oraz opracowane w 2016 r. wytyczne techniczne. Wskazano, że wytyczne te wymagają aktualizacji do zmienionego stanu prawnego oraz dostosowania do potrzeb PGW WP.

Minister G MiŻŚ 9 listopada 2018 r. utworzył zespół roboczy (z udziałem przedstawicieli MG MiŻŚ, MRiRW, Ministerstwa Cyfryzacji oraz PGW Wody Polskie) do spraw opracowania projektu rozporządzenia.

W dniu 21 lutego 2019 r. MG MiŻŚ przekazało do MRiRW dokumenty, w celu wykorzystania przy udzieleniu zamówienia publicznego na opracowanie „Koncepcji prowadzenia w systemie teleinformacyjnym bazy danych ewidencji melioracji wodnych”. Według MG MiŻŚ pierwotny termin zlecenia ich opracowania przez MRiRW był zaplanowany na grdzień 2018 r. MG MiŻŚ kilkakrotnie kierowało korespondencję do MRiRW wskazując na potrzebę zintensyfikowania prac nad materiałami, które miały stanowić załącznik do przedmiotowego rozporządzenia. W lipcu 2019 r. MRiRW poinformowało, że z uwagi na przedłużającą się procedurę

⁷⁰ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12337151/katalog/12709767#12709767> [dostęp: 5.11.2020 r.].

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

udzielenia zamówienia publicznego⁷¹, przewidywany termin aktualizacji ww. opracowania to październik 2019 r. W związku z powyższym, zespół pracowników MGMiŻŚ oraz PGW WP opracował załącznik do rozporządzenia. Pismem z dnia 29 sierpnia 2019 r. gotowy projekt rozporządzenia został przekazany do uzgodnień wewnątrzresortowych MGMiŻŚ oraz do uzgodnień wewnątrzresortowych MRiRW. Do konsultacji międzyresortowych projekt rozporządzenia został skierowany 10 października 2019 r.

Pismem z dnia 9 grudnia 2019 r.⁷² Departament Gospodarki Ziemią w MRiRW przekazał do MGMiŻŚ zaktualizowane opracowanie „Koncepcja prowadzenia w systemie teleinformacyjnym bazy danych ewidencji melioracji wodnych”, konieczne do opracowania projektu rozporządzenia melioracyjnego.

Pismem z dnia 15 kwietnia 2020 r. MGMiŻŚ zwróciło się do Rządowego Centrum Legislacji z wnioskiem o rozpatrzenie projektu rozporządzenia. Rządowe Centrum Legislacji w dniu 14 maja 2020 r. zaakceptowało projekt.

Z rocznym opóźnieniem
wydano rozporządzenie
melioracyjne

Departament Prawny MGMiŻŚ dnia 8 czerwca 2020 r. przekazał do ogłoszenia rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. *w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru*, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ. Rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw dnia 1 lipca 2020 r. i weszło w życie z dniem 2 lipca 2020 r.⁷³.

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że od dnia 1 lipca 2019 r. do dnia 1 lipca 2020 r. nie było regulacji prawnej w zakresie objętym rozporządzeniem melioracyjnym. Rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 grudnia 2004 r. *w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów*⁷⁴ oraz rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 listopada 2006 r. *w sprawie sposobu ustalania obszaru*, na który wywierają korzystny wpływ urządzenia melioracji wodnych szczegółowych,⁷⁵ które na podstawie art. 566 ust. 1 ustawy Prawo wodne utraciły moc z dniem 1 lipca 2019 r.

Jak podał Minister RiRW niewydanie rozporządzenia melioracyjnego do 30 czerwca 2019 r. wynikało z faktu, że opracowanie projektu rozporządzenia było czynnością wymagającą większego nakładu prac niż założono w harmonogramie.

Opisany przebieg prac nad projektem rozporządzenia wskazuje na nieskuteczną współpracę Ministra GMiŻŚ i Ministra RiRW.

⁷¹ Postępowanie zakończyło się udzieleniem zamówienia publicznego w trybie zapytania o cenę – umowę o dzieło zawarto w dniu 24 września 2019 r. (z terminem realizacji listopad 2019 r.), na kwotę 39,2 tys. zł.

⁷² Nr GZ. Me. 6703.23.2019.

⁷³ Dz. U. poz. 1165.

⁷⁴ Dz. U. z 2014 r. poz. 1403.

⁷⁵ Dz. U. Nr 226, poz. 1652.

Ponadto NIK zauważa, że w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia melioracyjnego (projekt z dnia 19 lutego 2020 r.) podano, że „(...) brak regulacji w przedmiotowym zakresie utrudnia prowadzenie ewidencji melioracji wodnych oraz wydawanie decyzji administracyjnych z nim związanych. Zakres rozporządzenia ma wpływ również na prowadzenie inwestycji w zakresie melioracji, gdyż na etapie prac planistycznych nie ma podstawy prawnej dla określania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ. (...) Dane ewidencyjne są również niezbędne w wydawaniu decyzji nakazujących utrzymanie urządzeń melioracji wodnych, co istotne jest dla prawidłowego prowadzenia gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, co ogranicza zalewanie i podtapianie gruntów rolnych po intensywnych opadach lub roztopach (...)”.

W okresie objętym kontrolą prowadzone były również prace nad ponownym wykorzystaniem wody do nawadniania w rolnictwie, tzw. „szarej wody”. Minister GMiŻŚ brał udział w pracach nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) dotyczącym minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody⁷⁶, który został przekazany Polsce 28 maja 2018 r. oraz po jego przyjęciu nad wdrożeniem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody⁷⁷ (dalej: rozporządzenie PEiR w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody). W rozporządzeniu przewidziano 3-letni okres na określenie ww. wymogów w prawie krajowym. W styczniu 2020 r. MG MiŻŚ podjęło współpracę z instytucjami oraz z podmiotami zaangażowanymi w proces wdrożenia ww. rozporządzenia. W pracach nad ww. rozporządzeniem brał także udział Minister RiRW.

Ponowne wykorzystanie wody

W 2019 r. MRiRW dokonało zmiany w PROW 2014–2020 polegającej m.in. na wprowadzeniu w ramach instrumentu wsparcia „Modernizacja gospodarstw rolnych” obszaru dotyczącego operacji związanych z nawadnianiem w gospodarstwie rolnym. Zmiana w Programie została zaakceptowana decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej C(2019) 2845 z dnia 9 kwietnia 2019 r.⁷⁸ Warunki przyznawania pomocy na inwestycje związane z nawadnianiem w gospodarstwie określono w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego PROW 2014–2020⁷⁹. Operacje realizowane w ramach tego instrumentu wsparcia polegają na wykonaniu nowego nawodnienia, modernizacji istniejącej instalacji nawadniającej lub

Zmiany w PROW 2014–2020

⁷⁶ Możliwość ponownego wykorzystania wody została określona i poparta przepisami dyrektywy wodnej oraz Dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. UE L 135 z dnia 30.05.1991, str. 40, ze zm.), przy czym w dokumentach tych nie określono warunków tego wykorzystania.

⁷⁷ Dz. Urz. UE L 177 z dnia 5.06.2020, str. 32.

⁷⁸ Komunikat Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2019 r. o zatwierdzeniu przez Komisję Europejską zmian Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (M.P. poz. 434).

⁷⁹ Dz. U. poz. 1584.

modernizacji instalacji nawadniającej wraz z powiększeniem powierzchni nawadnianej połączone z modernizacją zaopatrzenia tej instalacji w wodę. Na operacje w ww. zakresie w PROW 2014–2020 przeznaczone zostały środki finansowe w kwocie 100 mln euro.

Finansowanie zadań gospodarki wodnej

W celu zapewnienia finansowania zadań gospodarki wodnej, w tym obejmujących retencję wód i przeciwdziałanie zjawisku suszy, w ramach działań horyzontalnych określonych dla Ministra GMiŻŚ w „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, przedstawiciele MGMiŻŚ uczestniczyli w pracach nad programowaniem Nowej Perspektywy Finansowej Unii Europejskiej 2021–2027.

Zagadnienia gospodarki wodnej w rolnictwie zostały uwzględnione w pracach nad krajowym planem strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021–2027.

Minister RiRW, w celu zapewnienia środków na realizację zadań związanych z zapobieganiem niedoborom wody w rolnictwie, w 2017 r. podjął działania na rzecz zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 zatwierdzonej przez Komisję Europejską w dniu 23 maja 2014 r. na podstawie decyzji C(2014) 3517⁸⁰. Zgodnie z tym dokumentem, środki finansowe w ramach polityki spójności przewidziano na sprawy wodne, ale z wyłączeniem melioracji. Spowodowane to było niewdrożeniem Dyrektywy nr 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej⁸¹ do krajowych przepisów prawa. W 2017 r. zgłoszone przez Ministra RiRW propozycje zmian miały umożliwić realizację ze środków polityki spójności przedsięwzięć dotyczących retencji i melioracji na obszarach wiejskich, zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne*, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2018 r. i wdrożyła dyrektywę wodną. W dniu 27 lipca 2017 r. w wyniku negocjacji z Komisją Europejską, dokonano zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 przez skreślenie zakazu finansowania melioracji ze środków polityki spójności. Komisja Europejska zatwierdziła zmianę Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 w dniu 23 października 2017 r. na podstawie decyzji C(2017) 6994⁸². Ponadto w wyniku wprowadzenia zmian w Umowie Partnerstwa na lata 2014–2020, Minister RiRW zwrócił się do Ministra Rozwoju i Finansów oraz do Ministra Inwestycji i Rozwoju⁸³ o podjęcie działań w celu zmiany Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020, a także do Instytucji Zarządzających regionalnymi programami operacyjnymi w zakresie umożliwiającym realizację przedsięwzięć melioracyjnych na obszarach wiejskich. Jak poinform-

⁸⁰ Komunikat Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 1 sierpnia 2014 r. o podjęciu przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej Umowę Partnerstwa na lata 2014–2020 (M.P. poz. 673).

⁸¹ Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, str. 1, ze zm.

⁸² Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie podjęcia przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej zmianę Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020. (M.P. poz. 1209).

⁸³ Pismo nr GZ.me.660.30.2017 z dnia 28 listopada 2017 r. i 24 stycznia 2018 r. oraz pismo nr GZ.me.660.20.218 z dnia 26 września 2018 r.

mowano Ministra RiRW⁸⁴, ze względu na zaawansowany stopień realizacji ww. programów i przeznaczenie środków finansowych na inne cele realizowane w ramach tych programów, nie było możliwości wsparcia ze środków polityki spójności działań związanych z rozwojem retencji na terenach rolnych w ramach perspektywy finansowej 2014–2020.

5.2. Realizacja zadań zmierzających do przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie oraz wykorzystanie środków publicznych na ten cel

Realizowane zadania inwestycyjne i utrzymaniowe przez PGW WP w gospodarce wodnej były zadaniami o szerokim zakresie, łączącymi zarówno cele przeciwpowodziowe, jak i służące przeciwdziałaniu skutkom suszy, nie były one jedynie ukierunkowane na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. Dopiero na początku 2020 r. w obliczu zagrożenia kolejną suszą w rolnictwie opracowano Założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych i wskazano bezpośrednio zadania, których celem jest zwiększenie retencji na obszarach wiejskich oraz rozpoczęto działania formalno-prawne w zakresie jego realizacji.

W okresie objętym kontrolą zrealizowano również szereg innych działań bezpośrednio ukierunkowanych na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. Zapewniono wsparcie finansowe na inwestycje zwiększające retencję i na nawodnienia w rolnictwie, zainicjowano lokalną współpracę w zakresie gospodarowania wodą na obszarach wiejskich, prowadzono monitoring suszy rolniczej, realizowano także szkolenia dla rolników w zakresie prawa wodnego oraz racjonalnego gospodarowania wodą. Prowadzono również działania informacyjne i edukacyjne w zakresie oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa skutecznie udzieliła wsparcia finansowego dla rolników spełniających wymogi dotyczące gospodarowania wodą w zakresie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz dla spółek wodnych na zakup sprzętu do utrzymania urządzeń wodnych. Agencja skutecznie egzekwowała od ponad 700 tys. beneficjentów płatności bezpośrednich przestrzeganie wymogów i norm wzajemnej dotyczących gospodarki wodnej. Prawidłowo rozpatrywano również wnioski o wsparcie finansowe na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym.

⁸⁴ Pismo nr DSR-VIII.760.4.217.KW Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 20 grudnia 2017 r. i Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 7 marca 2018 r. oraz pismo nr DFE-II.792.112.2018.SK Ministra Środowiska z dnia 22 października 2018 r.

5.2.1. Realizacja zadań inwestycyjnych i utrzymaniowych w zakresie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie przez PGW WP

Cele określone w PPNW oraz projekcie PPSS osiągnięte były w wyniku realizacji zadań ujętych w:

1. Programach planowanych inwestycji w gospodarce wodnej⁸⁵ sporządzanych przez PGW WP, na podstawie art. 240 ust. 9 pkt 2 ustawy *Prawo wodne*. W PPI wykazywane były inwestycje będące w trakcie lub zaplanowane do realizacji, w gospodarce wodnej. Celem realizacji inwestycji określonych w PPI było ograniczenie skutków suszy, a także ochrona przeciwpowodziowa. Zadania ujęte w PPI były na ogół działaniami wieloletnimi. Zgodnie z art. 356 ust. 2 pkt 4 ustawy *Prawo wodne*, Minister GMiŻŚ w ramach nadzoru nad PGW WP zatwierdził PPI.
2. Programach realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną (dalej: PU) sporządzanych na podstawie art. 240 ust. 9 pkt 1 ustawy *Prawo wodne* przez PGW WP. Minister GMiŻŚ w ramach nadzoru nad PGW WP, zgodnie z art. 356 ust. 2 pkt 4 ww. ustawy zatwierdził PU na lata 2018, 2019 i 2020.

Program planowanych inwestycji w gospodarce wodnej

Stosownie do art. 240 ust. 9 pkt 2 ustawy *Prawo wodne*, PGW WP sporządziło Programy planowanych inwestycji w gospodarce wodnej na lata: 2018, 2019 i 2020. Programy te zawierały planowane i realizowane projekty inwestycyjne, z podziałem na źródła finansowania. Każdego roku PPI był uzgadniany z Ministrem GMiŻŚ oraz z 16 wojewodami. W planach uwzględniano zadania zgłoszone przez regionalne zarządy gospodarki wodnej. Głównym kryterium, jakie PGW WP przyjęło przy podziale środków, było zapewnienie zrównoważonego rozwoju gospodarki wodnej, w tym finansowanie zadań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej, przeciwsuszowej, działalności retencyjnej, transportowej oraz turystycznej. Zabezpieczane były środki przede wszystkim na zadania, które dotyczyły decyzji organów nadzoru budowlanego oraz inwestycji wieloletnich.

W Programie planowanych inwestycji w gospodarce wodnej PGW WP na 2018 r. ujęto 383 projekty inwestycyjne. W okresie tym realizowano 137 zadań inwestycyjnych, a zrealizowano 28. Program PPI na 2019 r. zawierał 675 inwestycji. Na dzień 31 grudnia 2019 r. na realizację 226 przedsięwzięć inwestycyjnych wydatkowano kwotę 1150 mln zł, w tym 55,8 mln zł stanowiły środki budżetu państwa, a 43,5 mln zł środki własne PGW WP.

W 2019 r. PGW WP zakończyło realizację 26 inwestycyjnych na kwotę 96,4 mln zł. Na 2020 r. zaplanowano 383 inwestycji. W 2020 r. na inwestycje zaplanowano 65 798,7 tys. zł.

⁸⁵ Realizowane inwestycje ujęte w PPI finansowane były z m.in. z budżetu państwa, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, regionalnych programów operacyjnych oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Przykłady

RZGW w Białymstoku

W planach rzeczowo-finansowych **RZGW w Białymstoku** na lata 2018–2020 na inwestycje przeznaczono 124 tys. zł (2018 r.), 6132,2 tys. zł (2019 r.) i 10 244,9 tys. zł (2020 r.). W tym czasie na inwestycje mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy w rolnictwie przewidziano 3406,5 tys. zł (2019 r.) oraz 4488,3 tys. zł (2020 r.), w 2018 r. nie przewidziano środków na ten cel.

W latach 2019–2020 (I półrocze) wydatki na zadania inwestycyjne wyniosły w 2019 r. 5276,3 tys. zł (86% planu) i w I półroczu 2020 r. 278,2 tys. zł (2,7% planu), w tym na zadania inwestycyjne mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy w rolnictwie w 2019 r. 3406,5 tys. zł (100% zaplanowanych środków na ten cel). W I półroczu 2020 r. nie wydatkowano środków na ten cel. W 2018 r. nie zaplanowano i nie wydatkowano środków na ww. inwestycje.

Analiza próby wydatków w wysokości 3380,7 tys. zł poniesionych w 2019 r. na wykonanie robót budowlanych w ramach dwóch zadań⁸⁶ wykazała, że zrealizowano je gospodarnie i celowo.

RZGW w Bydgoszczy

Na zadania inwestycyjne w 2018 r. zaplanowano łącznie 827 tys. zł. Kwota ta dotyczyła umów zawartych na realizację dwóch działań, w tym jedno dotyczące przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. W 2019 r. zamierzano zrealizować sześć zadań, w tym jedno dotyczące przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Na 2020 r. zaplanowano 14 zadań, w tym pięć dotyczących przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie. Planowano prace polegające na budowie i remontach jazów, kształtowaniu przekroju podłużnego oraz poprzecznego rzek, budowie zbiorników retencyjnych. W wyniku zmiany w planie rzeczowo-finansowym dokonanej przez KZGW pierwotne limity finansowe i w latach 2019–2020 wyniosły: 2243,2 tys. zł (2019 r.) i 16 896,7 tys. zł (2020 r.).

W zakresie zadań inwestycyjnych, w 2018 r. zakończono budowę jazu piętrzącego na rzece Pannie w km 7+537 gm. Mogilno wydając na ten cel 366 tys. zł⁸⁷. W 2019 r. zakończono modernizację stopni wodnych na Górnej Skanalizowanej Noteci – stopień Lisi Ogon. Na tę inwestycję przeznaczono 2169,2 tys. zł. Na 2020 r. planowano realizację pięciu zadań, z tym że w przypadku dwóch⁸⁸ z nich protokołarnie przekazano teren budowy, a w trzech⁸⁹ następnym dokonano wyboru wykonawcy.

Szczegółowym badaniem objęto dokumentację⁹⁰ jednej inwestycji, tj. budowy jazu piętrzącego na rzece Pannie w km 7+537 gm. Mogilno, powiat mogileński, województwo kujawsko-pomorskie. Stwierdzono, że roboty zakończono w terminie i wydatkowano środki w wysokości zgodnej z umową, tj. 1289,7 tys. zł.

RZGW w Lublinie

W latach 2018–2020 (I półrocze) w obszarze działania RZGW w Lublinie nie były realizowane inwestycje, w tym z zakresu ograniczania skutków suszy. Przygotowywano dokumentację planowanych inwestycji, w tym mających na celu przeciwdziałanie skutkom suszy oraz w ramach PKZW. Na opracowanie

⁸⁶ Odbudowa jazu na rzece Szkwa w m. Sul, gm. Kadzidło, pow. ostrołęcki; Odbudowa jazu na rzece Rozoga w m. Wykrot, gm. Myszyniec, pow. ostrołęcki.

⁸⁷ Zadanie rozpoczęte w 2017 r. przez WZMiUW we Włocławku, zakończone przez RZGW w Bydgoszczy w 2018 r.

⁸⁸ Budowa przepławek, Kanał Molita km 3+300, 4+500 oraz Odbudowa Kanału Małgosia – Etap I.

⁸⁹ Odbudowa budowli piętrzącej na cieku Panna Północna w km 10+184; Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego Kanału Bachorza Duża; Podpiętrzenie jeziora Falmierowskiego.

⁹⁰ Umowę, faktury częściowe i końcową.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

dokumentacji dotyczącej planowanych inwestycji z zakresu przeciwdziałania skutkom suszy oraz w ramach PKZW, RZGW w Lublinie do 30 czerwca 2020 r. wydatkował ogółem 411,9 tys. zł, z tego 30 tys. zł w 2018 r. i 381,9 tys. zł w 2019 r. Źródłami finansowania tych zadań były dotacje celowe z budżetu państwa.

Według opracowanego przez RZGW w Lublinie planu inwestycji wieloletnich w gospodarce wodnej, w tym inwestycji z zakresu przeciwdziałania skutkom suszy, w latach 2022–2028, w obszarze działania RZGW zaplanowano ogółem 34 przedsięwzięcia inwestycyjne, a koszt ich realizacji oszacowano na kwotę 1 544 153,4 tys. zł, w tym 31 przedsięwzięć z zakresu przeciwdziałania skutkom suszy, których koszt realizacji oszacowano na kwotę ogółem 1 465 513,4 tys. zł. Największymi z zaplanowanych przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu przeciwdziałania skutkom suszy były m.in.:

- „Odbudowa i uszczelnienie koryta kanału Wieprz-Krzna wraz z budowlami od km 11+000 do km 139+890” (16 zadań inwestycyjnych, których koszt oszacowano na łączną kwotę 845 339 tys. zł);
- „Budowa zbiornika Oleśniki” (350 000 tys. zł);
- „Rewitalizacja i przebudowa Zalewu Zemborzyckiego w Lublinie” (202 894,5 tys. zł);
- „Przebudowa grobli i budowa zbiornika Mosty na terenie gminy Podedwórze” (trzy zadania inwestycyjne, których szacunkowy koszt wynosił 37 295 tys. zł);
- „Odbudowa i uszczelnienie grobli czaszy zbiornika Żelazna na terenie gminy Drelów” (35 803 tys. zł);
- „Odbudowa czaszy zbiornika Opole na terenie gminy Podedwórze” (22 454 tys. zł).

Szczegółowym badaniem objęto prawidłowość wydatkowania przez RZGW w Lublinie środków finansowych na opracowanie dokumentacji inwestycji, w tym na przeciwdziałanie skutkom suszy. Nie stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie.

RZGW w Poznaniu

W RZGW w Poznaniu w PPI na 2018 r. ujęto 27 zadań, na realizację których zaplanowano łączną kwotę 12 237,0 tys. zł. W programie tym RZGW w Poznaniu wskazało trzy zadania na łączną kwotę 1034,1 tys. zł, które dotyczyły przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Wszystkie te zadania związane były z budową nowych jazów na rzece Rgilewka. Ponadto, w ww. Programie ujęto trzy zadania na łączną kwotę 320,0 tys. zł, które znajdują się w PPNW.

W PPI na 2018 r. wskazano 12 zadań rezerwowych na łączną kwotę 4654,6 tys. zł. Wśród tych zadań, dwa dotyczące budowy zbiorników (Wielowieś Klasztorna i Kamieniec), były ujęte w PPNW.

W 2018 r. realizowano 10 inwestycji, na które wydatkowano środki w łącznej wysokości 19 551,6 tys. zł. Wśród realizowanych zadań dwie inwestycje dotyczyły ograniczenia niedoboru wody w rolnictwie:

- Zbiornik Wielowieś Klasztorna (z PPNW) – wydatkowano środki w łącznej wysokości 981,5 tys. zł na wykonanie operatu wodnoprawnego wraz z instrukcją gospodarowania wodą oraz na ustalenie linii brzegowej,
- Jaz rzeki Rgilewki – wydatkowano środki w kwocie 2050,6 tys. zł na prace rozbiórkowe istniejącego jazu oraz budowę nowego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W PPI na 2019 r. zawarto 12 inwestycji, na realizację których zaplanowano łączną kwotę 45 046,9 tys. zł⁹¹. Wśród tych zadań ujęto realizację inwestycji budowy Zbiornika Wielowieś Klasztorna (z PPNW), na którą w 2019 r. zaplanowano środki w wysokości 750,0 tys. zł.

W 2019 r. na zadania związane z realizacją 22 inwestycji wydatkowano środki w łącznej wysokości 23 721,7 tys. zł. Wśród realizowanych w 2019 r. inwestycji, cztery związane były z ograniczeniem niedoboru wody w rolnictwie, z tego trzy dotyczyły realizacji PPNW:

- Zbiornik Tulce, gm. Kleszczewo – wydatkowano 163,2 tys. zł na prace niezbędne do przygotowania inwestycji do naboru wniosków o dofinansowanie,
- Odbudowa rzeki Samy – wydatkowano 4,0 tys. zł na aktualizację wytyczenia budowli wodnych,
- Zbiornik Wielowieś Klasztorna – wydatkowano 879,5 tys. zł na ustalenie linii brzegowej
- Struga Kraszewicka – wydatkowano 4,0 tys. zł na aktualizację kosztorysu inwestorskiego – realizacja w ramach PKZW.

Na powyższe zadania wydatkowano łącznie 1050,6 tys. zł, a środki pochodziły z dotacji celowej z budżetu państwa.

W PPI na 2020 r. ujęto 77 zadań inwestycyjnych, przy czym dla dziewięciu z nich zaplanowano wydatki w łącznej wysokości 48 377,3 tys. zł⁹². Wśród zadań, na realizację których przewidziano środki, były dwa zadania znajdujące się w założeniach do PPNW, tj. Zbiornik Tulce (planowane wydatki 1054,1 tys. zł) oraz Zbiornik Wielowieś Klasztorna (planowane wydatki ze środków własnych – 1000,0 tys. zł).

Według danych na koniec czerwca 2020 r. podjęto działania, w celu realizacji następujących zadań inwestycyjnych dotyczących ograniczenia niedoboru wody w rolnictwie:

- z PPNW – Budowa Zbiornika Tulce gm. Kleszczewo oraz Budowa Zbiornika Wielowieś Klasztorna;
- z PKZW – Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzek: rzeki Rgilewki, rzeki Tralalki, Strugi Kiełczewskiej, Kanału Bylice, Kanału Dzierzbickiego poprzez odbudowę jazów na rz. Rgilewce (aktualne pozwolenie na budowę) oraz remont niektórych budowli piętrzących rzeka Tralalka, rzeka Orłówka, Kanał Bylice, Kanał Dzierzbicki; Zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Struga Kraszewicka poprzez spiętrzenie wód; Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Dymaczewskie); Poprawa retencji jezior Samicy Stęszewskiej (Jezioro Witobelskie).

RZGW w Warszawie

RZGW w Warszawie w latach 2018–2019 nie wyodrębnił w PPI zadań inwestycyjnych dotyczących przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. W opracowywanych PPI priorytet miały zadania mające wpływ na bezpieczeństwo życia i mienia, tj. ochrona przed powodzią oraz decyzje nakazowe Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego.

RZGW w Szczecinie

W latach 2018–2019 RZGW w Szczecinie nie planował środków finansowych przeznaczonych na inwestycje mające na celu wyłącznie przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie.

⁹¹ Ponadto w PPI na 2019 r. ujęto 61 inwestycji, bez określenia źródeł finansowania. W zadaniach tych ujęto osiem inwestycji znajdujących się w założeniach do PPNW oraz siedem innych inwestycji, związanych z ograniczeniem niedoboru wody w rolnictwie.

⁹² Ponadto w PPI na 2020 r. znajdowały się zadania bez określenia wysokości wydatków na 2020 r. Wśród nich było sześć zadań ujętych w założeniach do PPNW, pięć zadań z założeń do PKZW oraz sześć innych zadań wpływających na ograniczenie niedoboru wody w rolnictwie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W planie rzeczowo-finansowym (po zmianach) na 2020 r. ujęto osiem zadań inwestycyjnych zaplanowanych do wykonania w latach 2020–2027⁹³ (z 13 ujętych w PPI). Według stanu na 30 czerwca 2020 r. koszt wszystkich 13 zadań oszacowano na kwotę 159 377,1 tys. zł.

Na 2020 r., w ramach środków przyznanych przez KZGW, zaplanowano na realizację ośmiu zadań kwotę 8559,1 tys. zł⁹⁴.

Do zakończenia kontroli nie zostały rozstrzygnięte postępowania o udzielenie zamówienia publicznego siedmiu (z ośmiu) zadań. Jedno zadanie (odbudowa jazu w Kluczewie) było w trakcie realizacji.

Wody Polskie nie prowadzą odrębnie katalogu zadań i projektów uwzględniających jedynie działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie, a w planach rzeczowo-finansowych inwestycji nie wyszczególniają zadań mających bezpośredni związek z ograniczeniem skutków suszy, w tym przedsięwzięć związanych z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie.

W PPI znajdowało się 99⁹⁵ zadań służących zwiększeniu retencji (załącznik 1A) zawartych w projekcie PPSS. Spośród 99 inwestycji wytypowanych z PPI, według stanu na 30 czerwca 2020 r. realizowanych było 35 inwestycji. Całkowity, zaplanowany koszt realizowanych inwestycji wyniósł 6 833 285,8 tys. zł. Na ich realizację do końca 2018 r. wydatkowano 114 735,9 tys. zł, w 2019 r. – 9376,2 tys. zł a do 30 czerwca 2020 r. – 1294,3 tys. zł. Łącznie, do 30 czerwca 2020 r. na 35 zadań inwestycyjnych realizowanych w ramach załącznika 1A do projektu PPSS wydatkowano 125 406,4 tys. zł, z tego: w ramach dotacji celowej z budżetu państwa 110 503,1 tys. zł, z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (dalej: POIiŚ) – 9050,8 tys. zł (środki z budżetu UE – 1089,4 tys. zł i środki z budżetu krajowego – 7961,4 tys. zł), z Narodowego lub Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej 3333,5 tys. zł, ze środków własnych 2088,9 tys. zł, z programu dla Odry 2006 – 419,4 tys. zł i w ramach pomocy gminy Czarna 10,7 tys. zł.

Z zaplanowanych na 2019 r. 11 574,2 tys. zł na realizację zadań inwestycyjnych wskazanych w załączniku 1A do projektu PPSS, zrealizowano 9376,2 tys. zł⁹⁶, tj. 81% planu. Na niepełną realizację planu wpływ miało wykonanie zadania „Ochrona przed wodami powodziowymi dolnego

⁹³ W tym dwa zadania określone w projekcie PPSS oraz sześć zadań – w PKZW.

⁹⁴ Z tego na zadanie: Zwiększenie retencji jeziorowej i korytowej w Województwie Zachodniopomorskim – etap I (PPSS) – 1 561 049 zł; Zwiększenie retencji jeziorowej i korytowej w Województwie Zachodniopomorskim – etap II (PPSS) – 4 722 049 zł; Retencja korytowa – Program nawodnień rolniczych w ramach przeciwdziałania skutkom suszy na terenie działania Zarządu Zlewni w Gryficach (PKZW) – 2 050 000 zł; Węzeł wodny – rzeka Dzierżęcinka–jezioro Lubiatowo (PKZW) – 40 000 zł; Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni Wyspy Wolin (PKZW) – 40 000 zł; Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni Kanału Karsiborskiego (PKZW) – 26 000 zł; Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni Lewińskiej Śtrugi (PKZW) – 40 000 zł; Odbudowa jazu w Kluczewie w km 5+210 na rzece Mała Ina wraz z wymianą kompletnych mechanizmów (PKZW) – 80 000 zł.

⁹⁵ Rozbieżność pomiędzy wykazaną liczbą zadań wynikających z PPSS i jednocześnie ujętych w PPI – 99 sztuk, a listą zadań ujętych bezpośrednio w projekcie PPSS (załącznik 1A – 79 zadań) wynika z podziału w PPI inwestycji na zadania. Pozwala to na podejmowanie kroków mających na celu zapewnienie częściowego finansowania inwestycji.

⁹⁶ Dane dotyczące zaplanowanych na 2019 r. kosztów realizacji zadań inwestycyjnych pochodzą ze sprawozdania z wykonania planu finansowego PGW WP za 2019 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

odcinka Wisły od Włocławka do jej ujścia do Zatoki – stopień wodny poniżej Włocławka” zaledwie w 61,4% zaplanowanej kwoty. Plan realizowanych pozostałych zadań inwestycyjnych wskazanych w załączniku 1A (5192,7 tys. zł) został wykonany w kwocie 5181,9 tys. zł, tj. w 99,8%.

Zgodnie z art. 240 ust. 9 pkt 1 ustawy *Prawo wodne*, PGW WP sporządziło Program realizacji zadań związanych z utrzymywaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną na lata: 2018, 2019 i 2020. Wszystkie te programy zostały uzgodnione z Ministrem GMiŻŚ. Ze względu na ograniczone środki finansowe, jakimi dysponowało PGW WP, priorytetowymi zadaniami były zadania dotyczące decyzji organów nadzoru budowlanego oraz kluczowe ze względu na ochronę przed powodzią i suszą.

Wody Polskie w planach rzeczowo-finansowych nie wyszczególniają zadań utrzymaniowych mających bezpośredni związek z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie.

W 2018 r. wykonano 3217 zadań utrzymaniowych na łączną kwotę około 183,2 mln zł. W ramach ww. środków zrealizowano prace utrzymaniowe na: ciekach naturalnych o długości około 14 tys. km, kanałach o długości około 2,8 tys. km, wałach przeciwpowodziowych o długości około 4,8 tys. km, 1112 obiektach piętrzących (jazy, stopnie wodne, zapory), 454 pompowniach i stacjach pomp.

W 2019 r. realizowano 4657 zadań⁹⁷, w tym 96 zadań dotyczących decyzji wojewódzkich inspektorów nadzoru budowlanego (dalej: WINB) nakazujących w określonych terminach doprowadzenie urządzeń wodnych do należytego stanu technicznego na łączną kwotę około 348,9 mln zł (73,2 mln zł na decyzje nakazowe WINB). W ramach ww. środków zrealizowano prace utrzymaniowe na: ciekach naturalnych o długości około 26,4 tys. km, kanałach o długości około 9,8 tys. km, wałach przeciwpowodziowych o długości około 8,3 tys. km, 2564 obiektach piętrzących (jazy, stopnie wodne, zapory), 566 pompowniach i stacjach pomp.

Na 2020 r. zaplanowano 4022 zadania (w tym 47 zadań wynikających z decyzji WINB) na łączną kwotę około 350,0 mln zł (w tym 53,7 mln zł w ramach zadań dotyczących wykonania decyzji WINB).

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej monitorował realizację zadań utrzymaniowych, w tym poprzez miesięczny monitoring oraz zbiorcze zestawienia realizowanych w skali kraju zadań, w którym zawierał m.in. aktualny stan realizacji zadania, wykorzystanie środków oraz przewidywany termin poniesienia wydatku. W KZGW był również prowadzony miesięczny monitoring wszystkich zadań inwestycyjnych realizowanych przez jednostki organizacyjne PGW WP, wskazujący postęp rzeczowy i finansowy dla danego przedsięwzięcia.

Program realizacji zadań związanych z utrzymywaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną

⁹⁷ Do 31 grudnia 2019 r. zakończono 4480 zadań, 74 zadania były w trakcie realizacji, w przypadku 5 zadań podpisano umowy na ich realizację, w przypadku dwóch zadań wszczęto procedurę o udzielenie zamówienia publicznego.

Przykłady

RZGW w Białymstoku

W planach rzeczowo-finansowych RZGW w Białymstoku na lata 2018–2020 środki finansowe na prace utrzymaniowe wyniosły kolejno 8271 tys. zł (2018 r.), 18 530 tys. zł (2019 r.) i 16 027,1 tys. zł (2020 r.). W tym czasie na prace utrzymaniowe mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy w rolnictwie przewidziano 5116,7 tys. zł (2018 r.), 13 290 tys. zł (2019 r.) i 10 709,5 tys. zł (I półrocze 2020 r.).

W latach 2018–2019 wydatki na prace utrzymaniowe wyniosły kolejno 8113,9 tys. zł (98,1% planu) i 17 923 tys. zł (96,7% planu), w tym na prace utrzymaniowe mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy w rolnictwie 4630,6 tys. zł (90,5% zaplanowanych środków na ten cel), 13 189,1 tys. zł (99,2% zaplanowanych środków na ten cel). W latach 2018–2019 RZGW nie zrealizował sześciu (2018 r.) i 28 (2019 r.) zadań dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy zawartych w PU (z ogółem 283 i 540 zadań). Przyczynami odstąpienia od realizacji zadań było:

- pojawienie się okoliczności, w związku z którymi realizacja zadania przestała być celowa ze względów technicznych bądź ekonomicznych,
- nierozstrzygnięcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego (np. brak ofert lub najniższa oferta przewyższała kwotę zabezpieczoną na realizację zadania),
- pojawienie się w trakcie obowiązywania programu pilnego zadania, na którego realizację niezbędne było wygospodarowanie środków finansowych.

Według stanu na 30 maja 2020 r. RZGW zrezygnował z realizacji 48 prac utrzymaniowych mających na celu przeciwdziałanie skutkom suszy w rolnictwie wobec konieczności ograniczenia wydatków wynikającej ze stanu pandemii wywołanej COVID-19.

RZGW w Bydgoszczy

Na 2018 r. zaplanowano 80 zadań⁹⁸ za łącznie 3374 tys. zł; na 2019 r. 247 zadań, w tym 168 w zakresie ograniczenia skutków suszy i przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie na łączną kwotę 13 200,1 tys. zł. W 2020 r. zaplanowano 195 zadań, w tym 134 obejmowały przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie na łączną kwotę 12 041,3 tys. zł. Prace te dotyczyły m.in.: remontów, napraw lub konserwacji ubezpieczeń i budowli regulacyjnych, a także wykaszania, usuwania drzew, krzewów i roślin oraz przeszkód naturalnych.

W wyniku zmiany przez KZGW pierwotnych limitów finansowych na prace utrzymaniowe, w kontrolowanym okresie środki na te zadania wyniosły odpowiednio: w 2018 r. – 5681,6 tys. zł; w 2019 r. – 13 360,7 tys. zł, a w 2020 r.⁹⁹ 15 926 tys. zł.

W zakresie prac utrzymaniowych, w 2018 r. zrealizowano 135 zadań na łączną kwotę 4905,3 tys. zł, w tym 127 za 4317,6 tys. zł sfinansowano ze środków dotacji celowej oraz osiem za 587,7 tys. zł z rezerwy ogólnej. W 2019 r. zrealizowano 242 zadania na łączną kwotę 13 152,6 tys. zł. W tym cztery sfinansowane zostały środkami z dotacji celowej za 282,3 tys. zł; jedno za 271,9 tys. zł (125,3 tys. zł stanowiły środki własne, a 146,6 tys. zł dotacją celową) oraz 237 zadań za 12 598,4 tys. zł sfinansowano ze środków własnych. W I połowie 2020 r. zakończono osiem zadań o łącznej wartości 201,7 tys. zł.

⁹⁸ Opis zadania nie pozwalał na ocenę czy zadanie dotyczyło przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie.

⁹⁹ Na dzień 2 września 2020 r.

RZGW w Lublinie

W okresie objętym kontrolą RZGW w Lublinie oraz podległe ZZ i NW (które bezpośrednio realizowały zadania związane z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych na obszarze właściwości działania) planowały i realizowały zadania związane z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych, w tym z zakresu przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie. I tak:

- w 2018 r. zaplanowano do realizacji ogółem 219 zadań na kwotę 7430,2 tys. zł, w tym 147 zadań na kwotę 1569,3 tys. zł w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie. W 2018 r. podległe ZZ oraz NW zrealizowały ogółem 137 zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych na kwotę 6119,1 tys. zł, w tym 18 zadań na kwotę 1190,1 tys. zł w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie;
- w 2019 r. zaplanowano do realizacji ogółem 179 zadań na kwotę 12 900 tys. zł, w tym 41 zadań na kwotę 4597,8 tys. zł w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie. Faktycznie w 2019 r. ZZ oraz NW zrealizowały ogółem 282 zadania związane z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych na kwotę 11 796 tys. zł, w tym 77 zadań na kwotę 3581,8 tys. zł w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie;
- w 2020 r. zaplanowano do realizacji ogółem 210 zadań na kwotę 13 580 tys. zł, w tym 53 zadania na kwotę 5621,8 tys. zł w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy w rolnictwie. Według stanu na 30 czerwca 2020 r. ZZ oraz NW wykorzystały ogółem 1057,3 tys. zł, z tego 689,7 tys. zł na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem skutkom suszy w rolnictwie.

Realizacja w 2018 r. mniejszej liczby zadań niż zaplanowano, wynikała z przekazanych niższych środków przez KZGW.

RZGW w Poznaniu

W 2018 r. w zakresie utrzymania wód i budowli regulacyjnych, obiektów piętrzących, wałów przeciwpowodziowych, pompowni oraz pozostałych obiektów związanych z gospodarką wodną zaplanowano na realizację 263 zadań utrzymaniowych kwotę 13 900,0 tys. zł. RZGW w Poznaniu spośród zaplanowanych zadań, wskazał 69 działań służących ograniczeniu skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie, na których realizację w planie rzeczowo-finansowym zaplanowano 1548,3 tys. zł. Pierwotna kwota (13 900,0 tys. zł), zaplanowanych środków, w trakcie roku została zwiększona o kwotę 8410,8 tys. zł. Ponadto na realizację ośmiu zadań uzyskano środki z rezerwy ogólnej budżetu państwa w kwocie 747,0 tys. zł.

Z przyznanych środków na realizację zadań związanych z utrzymaniem wód oraz pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną w 2018 r. wykorzystano kwotę 20 552,0 tys. zł. Spośród zrealizowanych zadań, RZGW w Poznaniu wskazał 83 zadania na łączną kwotę 6297,5 tys. zł, których realizacja związana była z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie.

W 2019 r. na realizację 284 zadań w ramach PU dla RZGW w Poznaniu zaplanowano środki finansowe w wysokości 28 250,0 tys. zł.

Z przyznanych środków, na realizację PU w 2019 r. wydatkowano kwotę 26 394,0 tys. zł. Wśród zrealizowanych zadań, RZGW wskazał 69 zadań na łączną kwotę 7300,8 tys. zł, których realizacja związana była z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniu niedoborom wody w rolnictwie.

W 2020 r. w RZGW w Poznaniu w PU zaplanowano realizację 345 zadań na łączną kwotę 39 000,0 tys. zł. W Programie tym, w RZGW wskazano 93 zadania o łącznej wartości 14 175,2 tys. zł, które związane są z ograniczeniem skutków suszy, w tym przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Do zakończenia kontroli dwukrotnie zmniejszono limit przyznanych środków na realizację Programu, tj. o kwotę 3563,1 tys. zł i o 864,5 tys. zł, w związku z tym limit po zmianach wyniósł 34 572,4 tys. zł.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wszystkie pięć poddane badaniu zadania realizowane były po przeprowadzeniu postępowań o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego. Postępowania te były prowadzone zgodnie z pzp, przy czym w dwóch postępowaniach nie zachowano terminu 30 dni od zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego do przekazania Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej (dalej: UPUE) ogłoszenia o udzieleniu zamówienia, o którym to terminie mowa w art. 95 ust. 2 pzp. Zwłoka w przekazaniu do opublikowania w DUUE ogłoszenia o udzieleniu zamówienia dla obu postępowań wynikała z dużej liczby postępowań z licznym podziałem na części, zwłaszcza powyżej progów unijnych. We wszystkich badanych przypadkach wykonawcy wykonali zadania zgodnie z umowami. RZGW terminowo dokonał płatności za zrealizowane zadania.

RZGW w Warszawie

Na prace utrzymaniowe w 2018 r. wydano ogółem 20 199,5 tys. zł, w tym na utrzymanie obiektów związanych z przeciwdziałaniem suszy w rolnictwie 9615 tys. zł (suma kwot mogąca mieć wpływ na kształtowanie zasobów wodnych w rolnictwie). Poniesione wydatki w 2018 r. na prace utrzymaniowe były niższe od założeń planowych o kwotę 3764 tys. zł (plan 23 963,2 tys. zł) i niższe od ostatecznego przyznanego limitu na ten cel o kwotę 1143,4 tys. zł. W 2019 r. ogółem wydano 31 383,2 tys. zł, co stanowiło 100% wydatków planowanych, w tym na utrzymanie obiektów związanych z przeciwdziałaniem suszy w rolnictwie 14 760 tys. zł (suma kwot mogąca mieć wpływ na kształtowanie zasobów wodnych w rolnictwie).

W RZGW w Warszawie zbadano pięć umów na realizację prac utrzymaniowych urządzeń wodnych i obiektów piętrzących zawartych przez PGW WP po przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego na podstawie art. 4 pkt 8 i art. 6a ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*¹⁰⁰ na łączną kwotę 244,5 tys. zł. Najwyższa Izba Kontroli nie wnosi uwag do realizacji czterech z pięciu zbadanych umów.

W przypadku realizacji umowy nr 425/R00/2019 z dnia 23 lipca 2019 r. na utrzymanie obiektu piętrzącego na rzece Wkrze w km 119+750 i na rzece Bieżance w km 2+453 na kwotę brutto 67 tys. zł stwierdzono, że nie została potrącona z wynagrodzenia kara umowna w wysokości 8709,11 zł za nieterminową realizację przedmiotu umowy. Powyższej kary umownej nie naliczył Dyrektor Zarządu Zlewni¹⁰¹. Dyrektor RZGW w Warszawie w toku kontroli, tj. 21 lipca 2020 r. skierowała pismo do Dyrektora ZZ, w którym zobowiązała ww. Dyrektora do prawidłowej i terminowej realizacji wszystkich zadań i umów.

RZGW w Szczecinie

W 2018 r. wydatkowano 6070,5 tys. zł na realizację 40 zadań utrzymaniowych (tj. 99,5% planu finansowego po zmianach); w 2019 r. – 2313,7 tys. zł na 65 zadań (96%) oraz w 2020 r. (do 30 czerwca) – 717,3 tys. zł na 30 zadań (30%).

W RZGW w Szczecinie według stanu na 30 czerwca 2020 r. nie dokonano wydatków na realizację zaplanowanych na łączną kwotę 699 tys. zł czterech

¹⁰⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm.

¹⁰¹ Bieżąca analiza kosztów zadań utrzymaniowych i końcowe rozliczanie zadań zgodnie z § 63 pkt 2 ppkt 9 Regulaminu organizacyjnego PGW Wody Polskie należało do zakresu działania Działu Utrzymania Zarządu Zlewni. Z kolei terminowe dokonywanie zapłaty za wykonane prace, w ramach danej inwestycji lub zadania zgodnie z prawidłowo wystawioną fakturą podpisaną przez osoby do tego upoważnione należało do zadań Wydziału Finansowo-Księgowego RZGW.

zadań utrzymaniowych określonych w PKZW. Ich realizacja na koniec I kwartału 2020 r. była na etapie przygotowywania lub rozpoczęcia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego¹⁰².

5.2.2. Założenia do Programu kształtowania zasobów wodnych¹⁰³

W lutym 2020 r. PGW WP rozpoczęło prace nad założeniami do Programu Kształtowania Zasobów Wodnych. Program ma na celu poprawę zdolności retencyjnych cieków i obiektów melioracyjnych, przy użyciu jazów, przepusto-zastawek i innych urządzeń. W okresach obniżenia stanu wód i niedoborów opadów zaplanowano czasowe podpiętrzanie wód przy wykorzystaniu zastawek i innych urządzeń, zapewniając jednocześnie przekierowanie wód do systemów rowów melioracyjnych. PGW WP na poziomie poszczególnych zarządów zlewni zidentyfikowało na małych rzekach i ciekach zadania, których realizacja przyniesie natychmiastowy efekt retencyjny, zasilając w wodę głównie obszary wykorzystywane na potrzeby produkcji rolnej¹⁰⁴.

W dniu 6 lutego 2020 r., w KZGW, powołano Zespół ds. opracowania projektu Programu Kształtowania Stosunków Wodnych na Obszarach Rolnych¹⁰⁵. Zespół został zobowiązany do identyfikacji zagadnień problemowych i opracowania propozycji kierunków zmian w zakresie kształtowania stosunków wodnych na obszarach rolnych, opracowania założeń do projektu Programu Kształtowania Stosunków Wodnych na Obszarach Rolnych¹⁰⁶, a także przygotowania propozycji niezbędnych zmian w ustawie *Prawo wodne* oraz innych aktach prawnych regulujących tę tematykę – we współpracy z MG MiŻŚ. Udział w pracach nad przygotowaniem PKZW brali przedstawiciele PGW WP, MG MiŻŚ oraz MRiRW.

W dniu 27 kwietnia 2020 r. Prezes PGW WP w oświadczeniu podał wysokość środków inwestycyjnych w kwocie 145 756,3 tys. zł zabezpieczonych na realizację zadań wynikających z założeń PKZW. Załącznik do ww. oświadczenia stanowiła lista zadań wynikających z PKZW.

¹⁰² Z tego: trzy na etapie publikacji ogłoszenia o przetargu: 1) Retencja korytowa cieków – Kanał Wschodni, Rów Czarny, rzeka Czarna, rzeka Jadwiżynka, rzeka Strzeżenica, Struga Sianowska (w zakresie robót remontowych); 2) Retencja korytowa cieków – Kanał Wschodni, Rów Czarny, rzeka Czarna, rzeka Jadwiżynka, rzeka Strzeżenica, Struga Sianowska (w zakresie opracowań operatów wodnoprawnych); 3) na etapie sporządzenia dokumentacji przetargowej celem ogłoszenia przetargu: Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Tywa oraz jedno zadanie Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki lny środkowej.

¹⁰³ Założenia stanowi opracowany przez PGW WP zbiór zadań inwestycyjnych oraz utrzymaniowych, które są zadaniami statutowymi, realizowanymi przez PGW WP, a ich celem jest zwiększenie retencji korytowej. W opracowaniu Założeń nie uczestniczyły inne podmioty i nie podlegały one konsultacjom.

¹⁰⁴ Odpowiedź Ministra G MiŻŚ z 19 maja 2020 r. na interpelację nr 758 posłanki na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Pani Urszuli Nawogórskiej.

¹⁰⁵ Zarządzenie nr 6/2020 Prezesa PGW Wody Polskie z dnia 6 lutego 2020 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw opracowania Projektu Programu Kształtowania Stosunków Wodnych na Obszarach Rolniczych.

¹⁰⁶ Program określano również jako: „Program mający na celu rozwój retencji korytowej”, „Program kształtowania zasobów wodnych na terenach rolniczych”, „Program kształtowania zasobów wodnych na małych ciekach” lub „Program nawodnień rolniczych”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pierwsza wersja założeń do PKZW wraz z wykazem i szacunkowymi kosztami planowanych działań, z podziałem na regionalne zarządy gospodarki wodnej, została przekazana przez KZGW do MG MiŻŚ – 22 kwietnia 2020 r., a kolejna – 24 czerwca 2020 r.

Wyboru działań inwestycyjnych i utrzymaniowych, planowanych do realizacji w ramach PKZW, dokonano w oparciu o propozycje zgłoszone przez RZGW. Głównym założeniem było zwiększenie retencji korytowej. W związku z tym przygotowany został zestaw zadań inwestycyjnych – głównie urządzeń piętrzących i utrzymaniowych – dotyczących remontów, z możliwością realizacji lub rozpoczęcia prac w 2020 r.

Cele PKZW

W ramach założeń do Programu kształtowania zasobów wodnych (według stanu na 30 czerwca 2020 r.) zaplanowano w latach 2020–2022 budowę, odbudowę lub remont 644 urządzeń wodnych (jazów, zastawek, mniarów itp.) w zakresie 148 zadań, z tego 93 utrzymaniowych oraz 55 inwestycyjnych. Według założeń, objętość zretencjonowanych wód wzrośnie o 32 429,5 tys. m³ na powierzchni 30 047 tys. ha gruntów w skali kraju. Zadania określone w PKZW, według założeń, będą realizowane ze środków własnych PGW WP.

Koszt realizacji zadań został oszacowany na łączną kwotę około 157 004,5 tys. zł, w tym w 2020 r. na ponad 61 770 tys. zł. Największą liczbę urządzeń objętych projektem PKZW przewidziano na obszarach podlegających: RZGW w Szczecinie (186), RZGW w Poznaniu (70) i RZGW w Białymstoku (69), co stanowiło około 50% wszystkich zaplanowanych zadań. Największe środki finansowe zaplanowano na budowę, odbudowę lub remont urządzeń znajdujących się na terenie RZGW Poznań (30 357 tys. zł), RZGW Gliwice (28 470 tys. zł) i RZGW Białystok (16 578,7 tys. zł). Do czasu zakończenia kontroli, tj. do dnia 11 września 2020 r., żadne z zadań, poza fazą przygotowawczą (formalno-prawną), nie zostało zrealizowane.

Minimalizowanie skutków suszy prognozowanej na 2020 r.

Na początku 2020 r. pismami z dnia 19 lutego 2020 r. oraz z dnia 15 i 24 kwietnia 2020 r., w celu zminimalizowania skutków prognozowanej suszy, Prezes PGW WP i Zastępca Prezesa ds. Ochrony przed Powodzią i Suszą zwrócili się do regionalnych zarządów gospodarki wodnej i zarządów zlewni o podjęcie działań polegających m.in. na:

- zamykaniu istniejących budowli piętrzących w terminie zależnym od aktualnych warunków hydrologiczno-meteorologicznych – najszybciej jak to możliwe;
- utrzymywaniu poziomu wody przed budowlą na rzędnej normalnego piętrzenia przy stanach wody na rzece niskich i średnich przez cały okres wegetacyjny, a w razie potrzeby wydłużenie tego okresu do połowy listopada;
- obniżaniu poziomu piętrzenia w okresie sianokosów i konserwacji, w tym czasie koryta cieku;
- kontroli poziomu piętrzenia w celu dostosowania go do aktualnych warunków hydrologiczno-meteorologicznych, z całkowitym otwieraniem budowli na okres przepływu wód wielkich, np. po letnich ulewach;

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- stałej kontroli drożności budowli z bieżącym usuwaniem zatorów z gałęzi, skoszonej roślinności, itp.;
- stałym utrzymywaniu poniżej budowli przepływu minimum nienaruszalnego – jeśli jest to możliwe ze względów hydrologiczno-meteorologicznych;
- otwieraniu budowli w okresie jesiennym w terminie zależnym od aktualnych potrzeb (na przykład październik–listopad);
- wykonywaniu bieżących napraw i remontów w miarę możliwości po zakończeniu piętrzenia;
- utrzymywaniu we właściwym stanie technicznym budowli piętrzących zlokalizowanych na wodach publicznych.

Zdjęcie nr 2

Podpiętrzenie wody na kanale Wieprz-Krzna–jaz Augustówka (RZGW Lublin, ZZ Biała Podlaska)

Źródło: materiały własne NIK.

W ramach zadania Retencja Korytowa – Program Nawodnień Rolniczych na terenie Zarządu Zlewni w Gryficach (stanowiącego ostatecznie zadanie w ramach PKZW) zaplanowano nawodnienie 2300 ha gruntów rolnych na terenach zlewni rzeki Regi i Dziwny, którymi objętych zostanie 20 rzek i 53 kanały. W ramach zadania zaplanowano budowę lub odbudowę łącznie 146 urządzeń wodnych (jazów, zastawek, przepusto-zastawek i stopni) i uzyskanie retencji w ilości 440 tys. m³. Całkowity koszt zadania oszacowano na kwotę 9300 tys. zł. Okres realizacji zadania zaplanowano na lata 2020–2022. Z tego: w 2020 r. – wykonanie dokumentacji technicznej i rozpoczęcie etapu uzyskiwania pozwoleń¹⁰⁷; w 2021 r. – zakończenie procesu opracowywania dokumentacji projektowej i uzyskania pozwoleń oraz rozpoczęcie robót budowlanych; w 2022 r. – kontynuowanie i zakończenie robót budowlanych.

Pilotaż w RZGW
w Szczecinie

¹⁰⁷ Według stanu na 18 sierpnia 2020 r. rozpoczęto procedurę udzielenia zamówienia publicznego na wykonanie dokumentacji technicznej wraz z uzyskaniem niezbędnych zgód i pozwoleń (decyzje środowiskowe, decyzje lokalizacyjne, pozwolenia wodnoprawne oraz pozwolenia na budowę) dla 145 urządzeń. W dniu 6 lipca 2020 r. podpisano umowę na wykonanie do 31 lipca 2020 r. aktualizacji dokumentacji projektowej dotyczącej modernizacji rurociągu na rzece Grzybnica (w km 20+861 – 21-700) – polegającej na montażu nowych urządzeń (rurociąg, zastawka). Wartość umowy wyniosła 9840 zł. Pracę wykonano 30 lipca 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Jednocześnie w 2020 r. RZGW w Szczecinie podjął działania mające na celu zwiększenie retencji korytowej. Do takich zadań należały m.in. uzyskiwanie piętrzeń (za pomocą sterowania elementami zamykającymi jazów, przepustów i zastawek) na urządzeniach wodnych będących we władaniu RZGW oraz nierozbieranie niezagrażających tam bobrowych. W ramach przeprowadzonych do dnia 30 czerwca 2020 r. prac utrzymaniowych na terenie ZZ Gryfice uzyskano piętrzenie na 41 urządzeniach, w wyniku których uzyskano retencję korytową w ilości 283,7 tys. m³.

Przykłady

RZGW w Lublinie

W 2020 r. w ramach PKZW ZZ w Zamościu i ZZ w Sokołowie Podlaskim (RZGW w Lublinie) realizowano sześć zadań o łącznej wartości 224,4 tys. zł:

- „Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Bronka poprzez odbudowę pięciu budowli piętrzących w km : 1+235, 2+893, 4+463, 6+017 i 8+777” (wg zawartej umowy koszt realizacji zadania wynosił 24,8 tys. zł);
- „Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Liwiec poprzez odbudowę budowli piętrzących w km 105+384” (wg zawartej umowy koszt realizacji zadania wynosił 14,9 tys. zł);
- „Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Kosówka poprzez odbudowę trzech budowli piętrzących w km : 2+703, 4+730 i 5+369” (wg zawartej umowy koszt realizacji zadania wynosił 6 tys. zł);
- „Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Minina poprzez remont trzech budowli piętrzących w km : 3+410, 18+480 i 20+240” (wg zawartej umowy koszt realizacji zadania wynosił 45,9 tys. zł);
- „Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni rzeki Mogielnica poprzez remont trzech budowli piętrzących w km : 25+490, 26+260 i 26+915” (wg zawartej umowy koszt realizacji zadania wynosił 24,8 tys. zł);

opracowanie operatów wodnoprawnych wraz z instrukcjami gospodarowania wodami dla zadania pn. „Zwiększenie zdolności retencyjnej rzeki Mogielnica na czterech budowlach piętrzących w km : 13+923, 18+185, 19+929 i 21+815” (do 30 czerwca 2020 r. nie wybrano wykonawcy tego zadania, którego koszt oszacowano na kwotę 108 tys. zł).

Do dnia 30 czerwca 2020 r. RZGW w Lublinie nie poniósł wydatków na realizację ww. zadań ujętych w PKZW, które były zaplanowane do wykonania w 2020 r.

RZGW w Warszawie

W 2020 r. RZGW w Warszawie rozpoczął realizację w ramach PKZW pięciu zadań inwestycyjnych na łączną kwotę 15 600 tys. zł oraz 10 zadań utrzymaniowych na kwotę 1473 tys. zł.

RZGW w Szczecinie

W RZGW w Szczecinie według stanu na 30 czerwca 2020 r. nie dokonano wydatków na realizację zaplanowanych na łączną kwotę 699 tys. zł czterech zadań utrzymaniowych określonych w PKZW¹⁰⁸. Ich realizacja na koniec II kwartału 2020 r. była na etapie przygotowywania lub rozpoczęcia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. Termin wykonania czterech ww. zadań zaplanowano na IV kwartał 2020 r.

¹⁰⁸ Zadania dotyczyły zwiększenia retencji korytowej cieków – Kanał Wschodni, Rów Czarny, rzeka Czarna, rzeka Jadwiżynka, rzeka Strzeżenica, Struga oraz zwiększenia zdolności retencyjnej zlewni rzeki Tywa oraz rzeki lny (środkowej).

5.2.3. Egzekwowanie od beneficjentów płatności obszarowych przestrzegania wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, realizując obowiązek przekazania beneficjentom płatności bezpośrednich wykazu wymogów i norm wzajemnej zgodności, przekazała do beneficjentów wraz z wnioskiem o przyznanie płatności bezpośrednich w 2018 r., „Instrukcję wypełniania wniosku spersonalizowanego”, w której zamieszczono informację dotyczącą utrzymania gruntów wchodzących w skład gospodarstwa w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska. Ponadto informacje na temat obowiązujących norm i wymogów wzajemnej zgodności udostępniono wszystkim beneficjentom w broszurze „Płatności bezpośrednie w 2018 r.”, zamieszczonej na stronie internetowej ARiMR. Po wejściu w życie przepisów prawa wprowadzających „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”¹⁰⁹, ARiMR zaktualizowała wykaz norm DKR oraz wymogów wzajemnej zgodności na stronie internetowej.

Realizacja obowiązku przekazania beneficjentom płatności bezpośrednich wykazu wymogów i norm wzajemnej zgodności

Agencja opracowała i zamieściła na stronie internetowej broszury informacyjne, dotyczące płatności bezpośrednich na 2019 r. i na 2020 r., które zawierały informacje o obowiązujących normach i wymogach wzajemnej zgodności. W instrukcjach składania wniosków o przyznanie płatności zamieszczono informację przypominającą rolnikom o obowiązku przestrzegania przez rok kalendarzowy norm (GAEC) i wymogów (SMR) w zakresie wzajemnej zgodności. Pracownicy Agencji brali udział jako eksperci w konferencjach, spotkaniach z rolnikami, szkoleniach dla doradców rolniczych i producentów rolnych.

Agencja przeprowadziła kontrole na miejscu w zakresie przestrzegania wymogów i norm wzajemnej zgodności obejmujące co najmniej 1%¹¹⁰ liczby beneficjentów płatności bezpośrednich podlegających kontroli w zakresie zasady wzajemnej zgodności (z wyłączeniem rolników uczestniczących w SMG).

Kontrole na miejscu

W 2018 r. przeprowadzono 7284 kontrole wśród 701 048 beneficjentów płatności bezpośrednich nieobjętych SMG, co stanowiło 1,04%. W 2019 r. spośród 722 515 beneficjentów, przeprowadzono 8121 kontroli, tj. 1,12%. W 2018 r. i w 2019 r. największy odsetek beneficjentów skontrolowano

¹⁰⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie norm w zakresie dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (Dz. U. poz. 532); obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 lipca 2018 r. o zmianie wykazu wymogów określonych w przepisach Unii Europejskiej z uwzględnieniem przepisów krajowych wdrażających te przepisy (M. P. poz. 734); rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 września 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie liczby punktów, jaką przypisuje się stwierdzonej niezgodności, oraz procentowej wielkości kary administracyjnej w zależności od liczby punktów przypisanych stwierdzonym niezgodnościom (Dz. U. poz. 1836).

¹¹⁰ Art. 68 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiającego zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności (Dz. Urz. UE L 227 z 31.07.2014, str. 69, ze zm.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

w województwie lubuskim (odpowiednio 1,28% i 1,3%) i opolskim (1,19% i 1,2%). W każdym województwie kontrolą objęto co najmniej 1% beneficjentów. Do dnia 30 czerwca 2020 r. przeprowadzono dziewięć kontroli spośród 720 634 beneficjentów podlegających takim kontrolom.

W wyniku przeprowadzonych kontroli na miejscu stwierdzono, że liczba niezgodności w zakresie norm DKR zgodnej z ochroną środowiska oraz wymogów SMR w 2018 r. i w 2019 r. wyniosła odpowiednio 40 i 47 i dotyczyła głównie ustalenia, że rolnik nie utrzymywał okrywy ochronnej gleby w okresie od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego co najmniej na 30% powierzchni gruntów ornych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego (w 2018 r. stwierdzono 36 tego typu niezgodności, a w 2019 r. – 46). Nie stwierdzono nawadniania gruntów bez pozwolenia wodnoprawnego.

Nieprzestrzeganie zasady wzajemnej zgodności w danym roku kalendarzowym oraz stwierdzenie niezgodności podczas kontroli na miejscu, skutkuje karą administracyjną zgodnie z art. 97 rozporządzenia 1306/2013. Wysokość kary administracyjnej wyrażonej w procentach zmniejszenia płatności została określona w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 maja 2015 r. w sprawie liczby punktów, jaką przypisuje się stwierdzonej niezgodności, oraz procentowej wielkości kary administracyjnej w zależności od liczby punktów przypisanych stwierdzonej niezgodności¹¹¹.

Na beneficjentów płatności bezpośrednich z powodu nieprzestrzegania zasady wzajemnej zgodności, zostały nałożone sankcje w 2018 r. w wysokości 27,4 tys. zł oraz w 2019 r. 21,7 tys. zł.

W kontrolach przeprowadzonych w 2020 r. do dnia 15 czerwca 2020 r., ARiMR nie stwierdziła niezgodności w zakresie norm DKR związanych z ochroną środowiska.

5.2.4. Wsparcie dla rolników realizujących wymogi w zakresie gospodarowania wodą w ramach PROW 2014–2020

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym ARiMR¹¹² zadania dotyczące wykorzystania środków na „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” w ramach PROW 2014–2020 realizował Departament Płatności Bezpośrednich.

Nabór wniosków dla powyższych pakietów w ramach ww. działania dla poszczególnych kampanii odbywał się w następujących terminach:

¹¹¹ Dz. U. poz. 743, ze zm.

¹¹² Regulamin organizacyjny został wprowadzony zarządzeniem Prezesa ARiMR nr 110/2017 z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego ARiMR, zmieniony zarządzeniem Prezesa Agencji nr 170/2017 z dnia 13 grudnia 2017 r. Następnie nowy Regulamin organizacyjny wprowadzony został zarządzeniem Prezesa Agencji nr 56/2018 z dnia 20 czerwca 2018 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego ARiMR, następnie zmieniony został zarządzeniami Prezesa Agencji nr 70/2018 z dnia 5 lipca 2018 r., nr 146/2018 z dnia 20 grudnia 2018 r. i nr 10/2019 z dnia 31 stycznia 2019 r. W 2019 r. kolejny regulamin organizacyjny wprowadzony został zarządzeniem Prezesa Agencji nr 14/2019 z dnia 13 lutego 2019 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego ARiMR, a następnie zmieniony został zarządzeniami Prezesa Agencji nr 104/2019 z dnia 21 sierpnia 2019 r., nr 111/2019 z dnia 30 sierpnia 2019 r., nr 26/2020 z dnia 5 marca 2020 r. Tekst jednolity został wprowadzony zarządzeniem Prezesa Agencji nr 62/2020 z dnia 22 maja 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- kampania 2017 – od dnia 15 marca 2017 r. do dnia 31 maja 2017 r., maksymalnie do dnia 26 czerwca 2017 r.;
- kampania 2018 – od dnia 15 marca 2018 r. do dnia 15 czerwca 2018 r., maksymalnie do dnia 10 lipca 2018 r.;
- kampania 2019 – od dnia 15 marca 2019 r. do dnia 31 maja 2019 r., maksymalnie do dnia 25 czerwca 2019 r.;
- kampania 2020 – od dnia 15 marca 2020 do dnia 15 czerwca 2020 r., maksymalnie do dnia 10 lipca 2020 r.

W kampaniach 2017, 2018, 2019 i 2020 w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego w zakresie przyjmowania wniosków, kontroli zgodności, kontroli administracyjnej oraz kontroli kompletności obowiązywało łącznie 14 księzek procedur.

Według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r. w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego (tabela: w załączniku 6.4.1, infografika nr 5):

Wsparcie finansowe
w ramach działania
rolno-środowiskowo-
klimatycznego

1. Pakiet 1 Rolnictwo zrównoważone (PROW 2007–2013):
 - a) w kampanii 2017 zrealizowano płatności dla 9929 beneficjentów na łączną powierzchnię 254,8 tys. ha w kwocie 85 240,7 tys. zł,
 - b) w kampanii 2018 zrealizowano płatności dla 1681 beneficjentów na łączną powierzchnię 23,9 tys. ha w kwocie 8095,3 tys. zł.
2. Pakiet 1 Rolnictwo zrównoważone (PROW 2014–2020):
 - a) w kampanii 2017 zrealizowano płatności dla 6063 beneficjentów na łączną powierzchnię 274,5 tys. ha w kwocie 96 947,3 tys. zł;
 - b) w kampanii 2018 zrealizowano płatności dla 7216 beneficjentów na łączną powierzchnię 325,4 tys. ha w kwocie 113 224,2 tys. zł,
 - c) w kampanii 2019 zrealizowano płatności dla 7629 beneficjentów na łączną powierzchnię 325,4 tys. ha w kwocie 145 688 tys. zł.
3. Pakiet 2 Ochrona gleb i wód Wariant 2.1 Międzyplony:
 - a) w kampanii 2017 zrealizowano płatności dla 4329 beneficjentów na łączną powierzchnię 50,4 tys. ha w kwocie 31 520,6 tys. zł,
 - b) w kampanii 2018 zrealizowano płatności dla 9703 beneficjentów na łączną powierzchnię 120,2 tys. ha w kwocie 75 170,9 tys. zł,
 - c) w kampanii 2019 zrealizowano płatności dla 12 183 beneficjentów na łączną powierzchnię 143,4 tys. ha w kwocie 91 653,8 tys. zł.
4. Pakiet 2 Ochrona gleb i wód Wariant 2.2 Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20% – skorzystał jeden beneficjent na powierzchnię 0,32 ha w kwocie 144 zł w każdej kampanii.
5. Pakiet 8 Ochrona gleb i wód (PROW 2007–2013):
 - a) w kampanii 2017 zrealizowano płatności dla 9389 beneficjentów na łączną powierzchnię 77,7 tys. ha w kwocie 32 550,1 tys. zł,
 - b) w kampanii 2018 r. zrealizowano płatności dla 1771 beneficjentów na łączną powierzchnię 9,7 tys. ha w kwocie 4079,5 tys. zł.

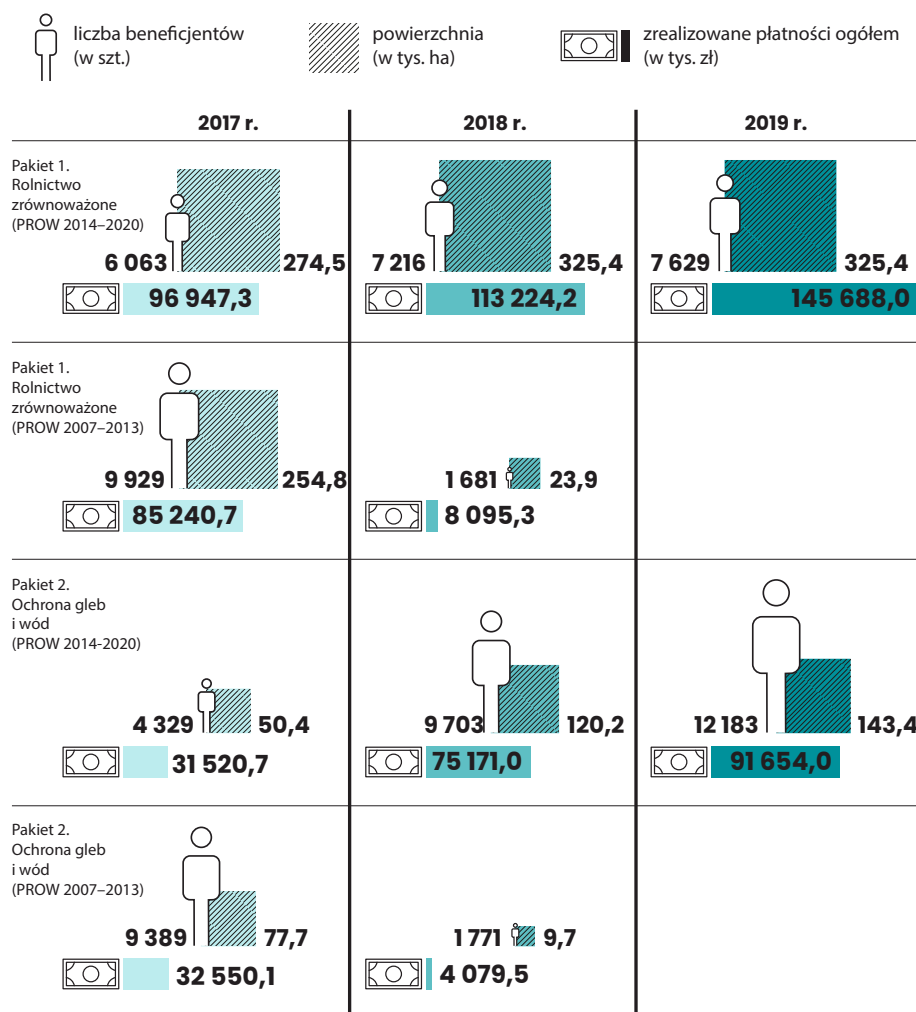
Stwierdzone podczas kontroli na miejscu nieprawidłowości w zakresie realizacji działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” PROW na lata 2014–2020 dotyczyły głównie:

Kontrole na miejscu

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 5

Wsparcie finansowe w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego

powierzchnia: IACSPlus, na podstawie wydanych decyzji, wg stanu na dzień 30.04.2020 r.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych ARiMR.

Pakiet 1 Rolnictwo zrównoważone¹¹³:

- niezastosowania przez rolnika wymaganych praktyk dodatkowych – 15 przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 108 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 114 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzestrzegania planu nawozowego – sześć przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 91 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 106 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieposiadania planu nawozowego opartego na bilansie azotu oraz chemicznej analizie gleby – dwa przypadki w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 21 w ramach Kampanii kontrolnej 2018, 18 w ramach kampanii kontrolnej 2019;

¹¹³ W ramach kampanii kontrolnej 2017 (w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r.) przeprowadzono 86 kontroli gospodarstw z deklaracją pakietu 1, 589 w ramach kampanii kontrolnej 2018 i 680 w ramach kampanii kontrolnej 2019.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- niewykaszenia lub nieprowadzenia wypasu na trwałych użytkach zielonych – dwa przypadki w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych w 2018 r., 12 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 14 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- niewykaszenia lub nieprowadzenia wypasu w odpowiednim terminie – jeden przypadek w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych w 2018 r., sześć w ramach kampanii kontrolnej 2018, sześć w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzestrzegania wymogu zebrania i usunięcia skoszonej biomasy – jeden przypadek w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., cztery w ramach kampanii kontrolnej 2018, dwa w ramach kampanii kontrolnej 2019.

Pakiet 2 Ochrona gleb i wód (PROW 2014–2020) Wariant: 2.1 Międzyplony¹¹⁴:

- niewysiewania międzyplonów w terminie do 15 września – 12 przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 125 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 172 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- niewysiewania jako międzyplonu mieszanki złożonej co najmniej z trzech gatunków roślin – sześć przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 110 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 113 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzestrzegania zakazu wznawiania zabiegów agrotechnicznych przed 1 marca – trzy przypadki w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 36 w ramach kampanii kontrolnej 2018, 59 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- wysiewania jako międzyplon mieszanki, która nie składa się wyłącznie ze zbóż – dwa przypadki w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., dziewięć w ramach kampanii kontrolnej 2018 oraz 13 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzekraczania 70% składu mieszanki przez roślinę dominującą – jeden przypadek w ramach kampanii kontrolnej 2017 przeprowadzonych kontroli w 2018 r., 32 w ramach kampanii kontrolnej 2018 oraz 51 w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzestrzegania zakazu nawożenia międzyplonu – osiem przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2018, dziewięć w ramach kampanii kontrolnej 2019,
- nieprzestrzegania zakazu wypasu mieszanki w odpowiednim terminie – sześć przypadków w ramach kampanii kontrolnej 2018, trzy w ramach kampanii kontrolnej 2019;
- nieprzyorania biomasy międzyplonu – trzy przypadki w ramach kampanii kontrolnej 2018, jedno w ramach kampanii kontrolnej 2019,
- nieprzestrzegania zakazu stosowania pestycydów w międzyplonie – jeden przypadek w ramach kampanii kontrolnej 2018.

¹¹⁴ W ramach kampanii kontrolnej 2017 (w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r.) przeprowadzono 80 kontroli gospodarstw z deklaracją wariantu 2.1, 1003 w ramach kampanii kontrolnej 2018 i 949 w ramach kampanii kontrolnej 2019.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W zakresie realizacji Wariantu 2.2 Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%¹¹⁵ nie stwierdzono nieprawidłowości.

W zakresie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej zostały nałożone sankcje w związku z nieprzestrzeganiem zasady wzajemnej zgodności w wysokości 2,2 tys. zł w kampanii 2018 oraz 1,4 tys. zł w kampanii 2019.

5.2.5. Pomoc dla rolników na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym

Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020¹¹⁶ umożliwiono rolnikom ubieganie się o wsparcie w obszarze nawadniania w gospodarstwie m.in. na wykonanie ujęć wody na potrzeby nawadniania w gospodarstwie, w tym studni lub zbiorników; zakup nowych maszyn i urządzeń, w szczególności do poboru, mierzenia poboru, magazynowania, uzdatniania, odzyskiwania lub rozprowadzania wody (zdjęcie nr 3). Pomoc jest przyznawana i wypłacana do wysokości limitu, który w okresie realizacji programu, na jednego beneficjenta i na jedno gospodarstwo, wyniósł 100 tys. zł.

Zadania związane z zarządzaniem wykorzystania środków przeznaczonych na udzielanie pomocy w ramach tego typu operacji realizował Departament Działań Inwestycyjnych (dalej: DDI), a zadania związane z obsługą wniosków o przyznanie pomocy oraz z autoryzacją wniosków o płatność w ramach przedmiotowej operacji realizowane były w oparciu o przyjęte procedury w Biurach Wsparcia Inwestycyjnego Oddziałów Regionalnych ARiMR (dalej: BWI).

Zdjęcie nr 3
Deszczownia szpulowa

Źródło: www.stock.adobe.com/pl/.

¹¹⁵ W ramach kampanii kontrolnej 2017 (w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r.) w ramach kampanii kontrolnej 2019 nie przeprowadzono kontroli gospodarstw z deklaracją pakietu 2.2, w ramach kampanii kontrolnej 2018 kontroli poddano jedno gospodarstwo.

¹¹⁶ Dz. U. poz. 1584. Przepisy zmieniające weszły w życie w dniu 23 sierpnia 2019 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W związku z pierwszym naborem wniosków (2019 r.) w zakresie wdrażania operacji 4.1.3 „Modernizacja gospodarstw rolnych” (obszar „e” – nawadnianie) DDI wystąpił do oddziałów regionalnych ARiMR (dalej: OR ARiMR) o przygotowanie i przeprowadzenie działań informacyjno-szkoleniowych. W Centrali ARiMR w dniu 26 września 2020 r. odbyło się szkolenie dla doradców w zakresie zasad, trybu i procedury przyznawania pomocy w ramach operacji „Modernizacja gospodarstw rolnych” w obszarze nawadniania w gospodarstwie. W czerwcu 2020 r. zostały przeprowadzone trzy szkolenia dla doradców w Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie. W 2019 r. zamieszczono na stronie internetowej ARiMR broszurę pt. Operacje typu „Modernizacja gospodarstw” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” obszar nawadniania w gospodarstwie oraz wydano w nakładzie 10 000 egzemplarzy.

Działania informacyjne
w zakresie pomocy
na inwestycje
na nawodnienia

Nabór wniosków na operację „Modernizacja gospodarstw rolnych” (obszar „e” – nawadnianie) przeprowadzono:

- w 2019 r. w dniach 25 września 2019 r. – 22 listopada 2019 r.; 17 września 2020 r. przez podanie na stronie internetowej ARiMR informacji o naborze wniosków oraz udostępniono wzory dokumentów aplikacyjnych dla danego naboru;
- w 2020 r. w dniach 21 lutego 2020 r. – 20 kwietnia 2020 r.; termin został przedłużony do 20 lipca 2020 r.; 6 lutego 2020 r. podano do publicznej wiadomości informację o naborze wniosków oraz na stronie internetowej ARiMR udostępniono wzory dokumentów aplikacyjnych dla danego naboru.

Nadzór ARiMR nad procesem weryfikacji wniosków o przyznanie pomocy w OR ARiMR był prowadzony przez monitoring bieżący oraz w ramach odbywających się wizytacji pracowników DDI.

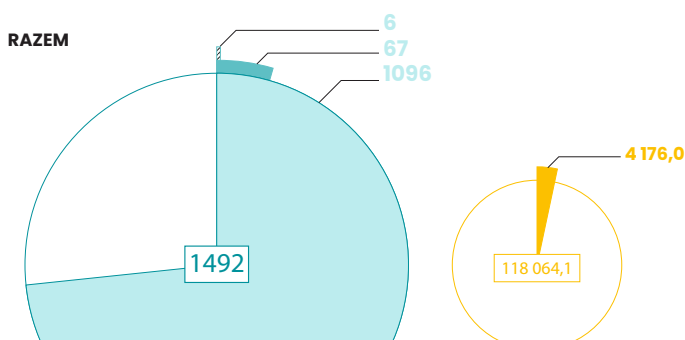
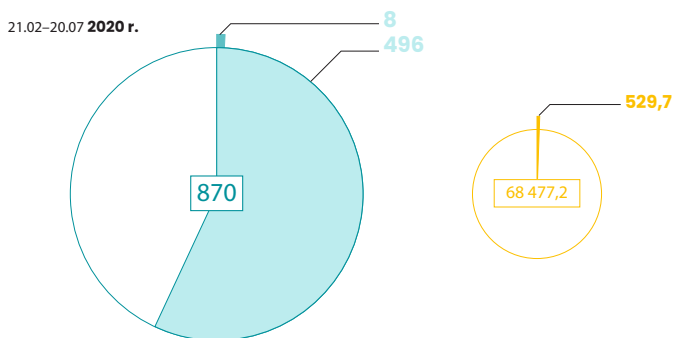
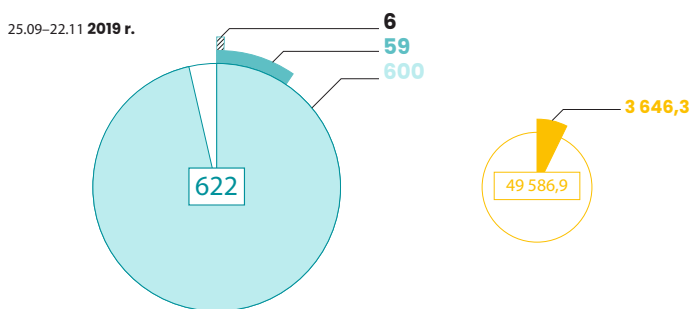
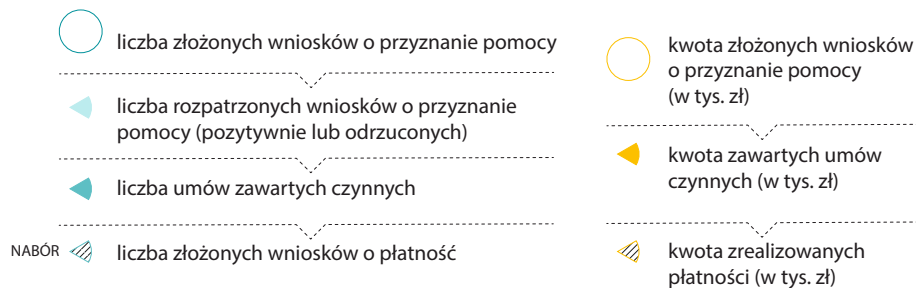
Według stanu na dzień 30 września 2020 r. łącznie w naborach 2019 r. i 2020 r. zostało złożonych 1492 wniosków o przyznanie pomocy na łączną kwotę 118 064,1 tys. zł. Rozpatrzono 1096 wniosków o przyznanie pomocy, zawarto 67 umów na kwotę 4176,0 tys. zł, a odrzucono 1029 wniosków. Złożono sześć wniosków o płatność, które są w trakcie rozpatrywania (tabela: załącznik 6.4.2, infografika nr 6).

Wnioski na inwestycje
na nawodnienia

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 6

Pomoc dla rolników na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych ARiMR.

Głównymi przyczynami odmowy przyznania pomocy był m.in. brak dokumentacji budowlanej lub wodnoprawnej, decyzji dotyczącej projektu robót geologicznych, decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, operatu wodnoprawnego oraz błędnie sporządzony kosztorys.

W wyniku analizy ośmiu losowo wybranych wniosków o przyznanie pomocy na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego

PROW 2014–2020 w obszarze nawadniania w gospodarstwie oraz ośmiu umów o przyznanie pomocy, zawartych na udzielenie pomocy rolnikom na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie, stwierdzono że wnioski o przyznanie pomocy były zgodne z formularzem wniosku o przyznanie pomocy udostępnionym na stronie internetowej Agencji.

Postanowienia umów były zgodne z art. 36 ust. 1 ustawy *o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich* i zawierały co najmniej: oznaczenie przedmiotu i stron umowy; warunki, terminy i miejsca realizacji operacji; cel operacji oraz wskaźniki osiągnięcia; wysokość pomocy; warunki i terminy wypłaty środków finansowych z tytułu pomocy; zobowiązanie do poddania się kontroli; warunki rozwiązania umowy; warunki, wysokości i formy stosowanych kar administracyjnych; warunki i sposoby zwrotu środków finansowych z tytułu pomocy, w przypadku gdy pomoc jest nienależna.

Zabezpieczeniem należytego wykonania przez beneficjenta zobowiązań określonych w umowie był weksel niezupełny (in blanco) wraz z deklaracją wekslową sporządzoną na formularzu udostępnionym przez Agencję.

5.2.6. Pomoc finansowa dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020¹¹⁷ umożliwiło spółkom wodnym i związkom spółek wodnych ubieganie się o wsparcie na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny. Pomoc była przyznawana w wysokości do 80% kosztów kwalifikowalnych i wypłacana do wysokości limitu, który w okresie realizacji programu wynosił maksymalnie na jednego beneficjenta 1 mln zł.

Zadania związane z wdrażaniem i wykorzystaniem środków przeznaczonych na udzielanie pomocy w ramach poddziałania 5.1 Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczanie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof dla M05 – Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych, zgodnie z Regulaminem

¹¹⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 223.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

organizacyjnym ARiMR były realizowane przez DDI, a zadania związane z obsługą wniosków o przyznanie pomocy oraz wniosków o płatność były realizowane przez BWI.

W okresie objętym kontrolą dla ww. poddziałania 5.1 obowiązywało łącznie sześć książek procedur w zakresie obsługi wniosku o przyznanie pomocy oraz obsługi wniosku o płatność.

Od początku wdrażania poddziałania 5.1 Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej (spółki wodne) z inicjatywy DDI przeprowadzane były działania informacyjno-szkoleniowe. W związku z ogłoszonym pierwszym naborem wniosków (29 sierpnia 2017 r.) Dyrektor DDI zwrócił się do dyrektorów OR ARiMR o przeprowadzenie akcji informacyjnej, której celem było rozpowszechnienie informacji o warunkach i trybie pomocy. W 2017 r. na stronie internetowej Agencji została zamieszczona broszura pn. Poradnik dla wnioskodawców Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020) poddziałanie 5.1 „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof”. Broszurę wydano także w nakładzie 3000 egzemplarzy i dystrybuowano za pośrednictwem Centrali i OR ARiMR. Agencja na stronie internetowej udostępniała informacje o planowanych naborach. Ponadto ARiMR skierowała pisma do Prezesa Krajowej Rady Izb Rolniczych, Dyrektora CDR w Brwinowie, Prezesa Zarządu Krajowego Forum Spółek Wodnych informując o planowanych naborach i zwracała się o upowszechnienie informacji o terminach naborów.

W celu prawidłowej obsługi wniosków o przyznanie pomocy, przeprowadzenia ich kontroli oraz naliczenia płatności, dla pracowników DDI w Centrali ARiMR oraz w BWI OR przeprowadzono szkolenia w zakresie m.in. zasad i procedur przyznawania pomocy oraz obsługi wniosków o płatność, przepisów prawa zamówień publicznych oraz przepisów prawa wodnego. Ponadto pracownicy BWI OR mieli dostęp do wydawanych interpretacji dotyczących obsługi wniosków w ramach poddziałań nadzorowanych przez DDI (interpretacje i wyjaśnienia zamieszczone są na portalu wewnętrznym ARiMR).

W 2017 r. został przeprowadzony audyt akredytacyjny¹¹⁸ ARiMR w zakresie działania „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonej w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych” poddziałanie 5.1 „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego PROW 2014–2020.

W wyniku przeprowadzanego audytu stwierdzono, że ARiMR, działając jako agencja płatnicza w ramach WPR „(...) spełnia warunki stawiane agencjom płatniczym przez przepisy Unii Europejskiej dla okresu programowania 2014–2020 w odniesieniu do funduszu rolnego UE EFRROW¹¹⁹,

¹¹⁸ Audyt został przeprowadzony przez niezależny podmiot audytorski.

¹¹⁹ Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

w ramach działania „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonej w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych” poddziałanie „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” PROW 2014–2020. (...) Agencja spełnia kryteria akredytacyjne dotyczące środowiska wewnętrznego, działań kontrolnych, informacji i komunikacji oraz monitorowania, określone w załączniku I do rozporządzenia Delegowanego Komisji (UE) nr 907 z dnia 11 marca 2014 r.”¹²⁰

Prezes ARiMR wyznaczył terminy przeprowadzenia naboru wniosków w ramach poddziałania 5.1, tj.:

- pierwszy – 28 września 2017 r. – 27 października 2017 r.;
- drugi – nie był skierowany do spółek wodnych i ich związków;
- trzeci – 5 listopada 2018 r. – 4 grudnia 2018 r.;
- czwarty – 28 października 2019 r. – 22 listopada 2019 r.;
- piąty – 19 marca 2020 r. – 17 czerwca 2020 r. W związku z epidemią COVID-19 planowany do przeprowadzenia w okresie 19 marca 2020 r. – 17 kwietnia 2020 r. termin naboru został przedłużony do 17 czerwca 2020 r.

Zgodnie z § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, ARiMR udostępniła formularz wniosku o przyznanie pomocy, wzór biznesplanu, wzory oświadczeń, formularz wniosku o płatność oraz wzór umowy w dniu ogłoszenia naboru.

Nadzór DDI ARiMR nad procesem weryfikacji wniosków o przyznanie pomocy w BWI OR ARiMR prowadzony był w ramach bieżącego monitoringu. Zwracano się do OR o dodatkowe informacje dotyczące stanu obsługi wniosków. Ponadto pracownicy DDI przeprowadzali wizytacje w BWI OR w celu kontroli wybranych dokumentacji w zakresie poddziałania 5.1 w oparciu o książkę procedur KP-611-378-ARiMR „Przeprowadzanie wizytacji w komórkach organizacyjnych Oddziałów Regionalnych w ramach nadzoru merytorycznego w zakresie działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 nadzorowanych przez DDI”. W badanym okresie przeprowadzono takie wizytacje w BWI w Podlaskim OR, Pomorskim OR oraz Lubelskim OR ARiMR.

Nabór wniosków

¹²⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (Dz. Urz. UE L 255 z 28.08.2014, str. 18, ze zm.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Agencja sporządzała dla poszczególnych województw listy kolejności przysługiwania pomocy dla podmiotów ubiegających się o wsparcie dla operacji polegających na zaopatrzeniu w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny. Listy kolejności przysługiwania pomocy były aktualizowane, zgodnie z § 17 ust. 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w odtwarzanie gruntów rolnych i przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

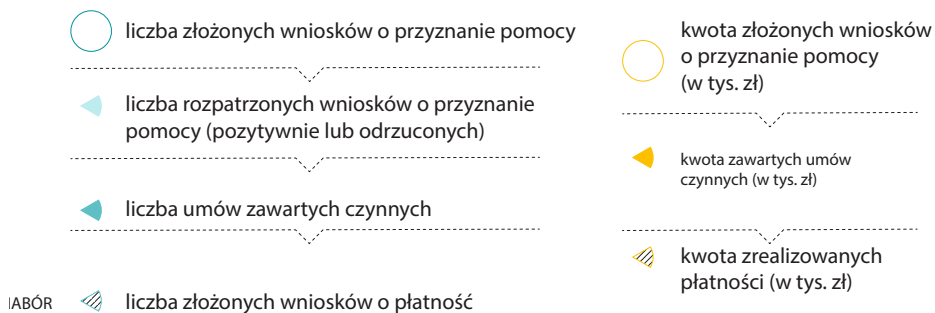
Udzielone wsparcie

Według stanu na dzień 30 września 2020 r. łącznie w naborach 2017 r., 2018 r., 2019 r. i 2020 r. złożonych zostało 289 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę 112 124,1 tys. zł. Rozpatrzono 257 wniosków o przyznanie pomocy, zawarto 149 umów na kwotę 53 804,5 tys. zł, a odrzucono 108 wniosków. Złożono 100 wniosków o płatność, a kwota zrealizowanych płatności wyniosła 23 932,1 tys. zł. Na wnioski złożone w naborze 2017 r. zrealizowano płatności łącznie na kwotę 17 329,5 tys. zł, a na wnioski złożone w naborze 2018 r. – 6602,6 tys. zł. Do dnia 30 września 2020 r. nie zrealizowano płatności na wnioski złożone w naborach 2019 r. i 2020 r. (tabela: załącznik 6.4.2, infografika nr 7).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 7

Pomoc dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych

28.09 - 27.10 2017 r.

05.11 - 04.12 2018 r.

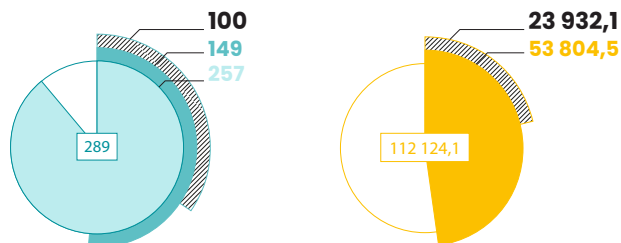
28.10 - 22.11 2019 r.

19.03 - 17.06 2020 r.

RAZEM

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych ARiMR.

Przyczyną odmowy przyznania pomocy spółkom wodnym lub ich związkom było:

- brak odpowiedniej dokumentacji zawierającej informacje o powierzchni zmeliorowanych użytków rolnych, niezbędnej do ustalenia punktacji na dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy (np. podanie zamiast

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

powierzchni zmeliorowanych użytków rolnych (w ha) długość rowów (w km);

- niewykazanie odpowiedniej powierzchni gruntów zmeliorowanych;
 - niezłożenie wszystkich wymaganych załączników do wniosku (np. dokumentów statutowych spółek, aktualnego wypisu z katastru wodnego – dla naborów, w których był on wymagany załącznikiem);
 - złożenie błędnych lub niespójnych dokumentów;
- przedłożenie dokumentów statutowych, z których wynikało niespełnianie wymagań określonych w przepisach prawa.

Ze środków wsparcia (dla operacji zakończonych – rozliczonych) w latach 2017–2020, spółki wodne i związki spółek wodnych zakupiły łącznie 253 sztuki sprzętu służącego do utrzymania urządzeń melioracji wodnych, w tym 60 koparek, 37 kos spalinowych, 37 kosiarek, 27 ciągników, 19 przyczep, 15 odmularzek, 14 rębaków do drewna. Wartość zrealizowanych operacji wyniosła 34 711,8 tys. zł, a wartość kosztów kwalifikowanych wyniosła 28 241,1 tys. zł.

Środki z budżetu dla spółek wodnych

Ponadto na dofinansowanie działalności bieżącej spółek wodnych w zakresie zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych corocznie była im udzielana pomoc finansowa z budżetu państwa w formie dotacji podmiotowych. Środki te były planowane w budżetach wojewodów i w latach 2018–2020 wyniosły odpowiednio 4381 tys. zł, 4756 tys. zł oraz 4775 tys. zł.

Na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych były przeznaczone środki dla spółek wodnych w ramach rezerwy celowej budżetu państwa, których wysokość w latach 2018–2020 wynosiła w każdym roku 40 mln zł. Dotacje były udzielane przez wojewodów.

W 2018 r. dotacje zostały przyznane 1126 spółkom wodnym w łącznej kwocie 44 381 tys. zł, która pozwoliła na objęcie utrzymaniem 10 530 km rowów oraz wykonanie napraw sieci drenarskiej za 6,6 mln zł. W 2019 r. dotacje zostały przyznane 1112 spółkom wodnym w łącznej kwocie 44 596 tys. zł pozwalającej na objęcie utrzymaniem 9370 km rowów oraz wykonanie napraw sieci drenarskiej za 5,1 mln zł.

W badanym okresie najwięcej środków z rezerwy celowej budżetu państwa przyznano dla spółek wodnych województwa wielkopolskiego – 7369 tys. zł w 2018 r., 7284 tys. zł w 2019 r. i 7284 tys. zł w 2020 r., najmniej – w 2018 r. dla spółek wodnych województwa lubuskiego (1100 tys. zł), a w latach 2019–2020 dla spółek województwa zachodniopomorskiego (1140 tys. zł w każdym roku).

5.2.7. Kontrole okresowe urządzeń wodnych

Stan techniczny urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa, użytkowanych na obszarach działania poszczególnych RZGW, sprawdzany był podczas okresowych (rocznych i pięcioletnich) kontroli stanu technicznego obiektu budowlanego na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

ustawy *Prawo budowlane*. Kontrole były przeprowadzane przez pracowników RZGW, ZZ i NW posiadających uprawnienia budowlane w odpowiedniej specjalności. Oceny stanu technicznego i stanu bezpieczeństwa budowli piętrzących o piętrzeniu wody powyżej 0,5 m (o których mowa w art. 189 ust. 4–5 ustawy *Prawo wodne*) były dokonywane przez podmioty zewnętrzne na podstawie umów zawieranych przez dyrektorów RZGW. Wykonawcy, w trakcie prowadzenia badań i pomiarów umożliwiających ocenę stanu technicznego oraz ocenę stanu bezpieczeństwa budowli piętrzących, dokonywali również kontroli okresowych rocznych i pięcioletnich tych budowli.

Przykłady¹²¹

RZGW w Lublinie¹²²

Według danych RZGW w Lublinie, spośród 5085 obiektów – urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa znajdujących się w obszarze działania RZGW, kontroli okresowej rocznej i pięcioletniej (art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy *Prawo budowlane*) podlegały 1102 obiekty będące urządzeniami wodnymi.

W latach 2018–2020 (I półrocze) kontroli okresowej rocznej na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 1 ustawy *Prawo budowlane* poddano:

- 575 obiektów w 2018 r., tj. 52,2% obiektów podlegających takiej kontroli;
- 528 obiektów w 2019 r., tj. 47,9 % obiektów podlegających takiej kontroli;
- 218 obiektów w I półroczu 2020 r., tj. 19,7% obiektów podlegających kontroli.

W 2018 r. i w 2019 r. oraz w I półroczu 2020 r. dyrektorzy ZZ i kierownicy NW nie poddali okresowej kontroli rocznej odpowiednio 527 (47,8%), 574 (52,1%) i 884 (80,3%) obiektów budowlanych – urządzeń wodnych znajdujących się w obszarze działania RZGW, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego: elementów budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu, instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska.

Kontroli okresowej pięcioletniej wynikającej z art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo budowlane* w latach 2018–2020 (I półrocze) poddano następującą liczbę obiektów urządzeń wodnych: 8 w 2018 r., 97 w 2019 r. i 22 w I półroczu 2020 r.

W 2018 r. i w 2019 r. oraz w I półroczu 2020 r. dyrektorzy ZZ i kierownicy NW nie poddali okresowej kontroli pięcioletniej odpowiednio 298, 297 i 287, tj. około 27% obiektów budowlanych – urządzeń wodnych znajdujących się w obszarze działania RZGW, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, jego estetyki oraz otoczenia, pomimo upływu ponad 5 lat od ostatniej kontroli.

Niepoddawanie kontroli okresowej, tzw. rocznej i pięcioletniej niektórych obiektów budowlanych – urządzeń wodnych spowodowane było brakiem pracowników posiadających stosowne uprawnienia budowlane do dokonywania kontroli obiektów hydrotechnicznych, pomimo skierowania do tych kontroli pracowników z innych jednostek organizacyjnych RZGW w Lublinie.

¹²¹ Dane dotyczą okresowych kontroli stanu technicznego wszystkich urządzeń wodnych bez wyodrębnienia urządzeń na potrzeby rolnictwa.

¹²² Dyrektor RZGW w Lublinie, zarządzeniem nr 7/2018 z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie wykonywania kontroli okresowych stanu technicznego i kontroli bezpiecznego użytkowania urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa oraz kontroli okresowych śródlądowych wód płynących w Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej w Lublinie ustalił regulamin wykonywania kontroli okresowych stanu technicznego i kontroli bezpiecznego użytkowania urządzeń wodnych – obiektów budowlanych, stanowiących własność Skarbu Państwa oraz kontroli okresowych śródlądowych wód płynących, w stosunku do których prawa właścicielskie wykonywał RZGW.

W RZGW w Warszawie nie została zakończona weryfikacja majątku po zlikwidowanych WZMiUW

RZGW w Warszawie

W 2018 r. na podstawie art. 62 ustawy *Prawo budowlane* 31 pracowników RZGW w Warszawie posiadających uprawnienia budowlane przeprowadziło 704 okresowe kontrole stanu technicznego obiektów hydrotechnicznych. W 2019 r. 36 pracowników RZGW w Warszawie przeprowadziło 2089 takich kontroli. Ponadto w latach 2018–2019 podmioty zewnętrzne przeprowadziły 71 kontroli okresowych¹²³.

RZGW w Warszawie nie miał informacji dotyczących liczby urządzeń wodnych, które podlegają takim kontrolom, ponieważ nie został zakończony proces weryfikacji przekazanych dokumentów dotyczących majątku po zlikwidowanych WZMiUW¹²⁴. W ewidencji środków trwałych prowadzonej przez RZGW w Warszawie w systemie finansowo-księgowym ujętych zostało jedynie 209 obiektów na 11 298 protokolarnie przejętych pozycji.

W latach 2018–2019 marszałkowie województw przekazali do RZGW w Warszawie wykazy obejmujące 12 028 pozycji będących w administracji WZMiUW. Po przeprowadzonej weryfikacji polegającej na skompletowaniu dokumentacji niezbędnej do wprowadzenia obiektu do ewidencji, RZGW w Warszawie przejął protokolarnie 11 298 pozycji¹²⁵, które znajdowały się w otrzymanych wykazach (tabele 10, 11, 13¹²⁶ lub ich ekwiwalentach)¹²⁷.

Dyrektor RZGW w Warszawie wyjaśniła, że RZGW w Warszawie nie miał możliwości ustalenia liczby urządzeń, które przejął od marszałków województw, ponieważ jedna pozycja środka trwałego z danego wykazu (tabela nr 13) zawierać mogła do kilkudziesięciu pozycji z innego wykazu (tabel 10 i 11). Spowodowane to było przyjętym przez zlikwidowane WZMiUW sposobem ewidencjonowania majątku, gdzie jako jeden środek trwały klasyfikowały wiele obiektów powiązanych ze sobą funkcjonalnie. W ZZ trwał proces weryfikacji niewprowadzonych dotychczas obiektów polegający na kompletowaniu dokumentacji niezbędnej do wprowadzenia obiektu do ewidencji. Skompletowana dokumentacja jest sukcesywnie przekazywana do zaewidencjonowania w 2020 roku. RZGW w Warszawie planuje zakończyć proces ewidencjonowania majątku do końca 2020 r.

W wyniku przeprowadzonych w trakcie kontroli NIK oględzin sześciu obiektów wodnych (jazy) i analizy protokołów z kontroli okresowej rocznej (przeprowadzonych przez osoby posiadające uprawnienia budowlane o specjalności wodno-melioracyjnej, obejmującej również ujęcia wód) stwierdzono, że pięć z nich jest zniszczonych i wymaga odbudowy. Stan techniczny tych obiektów uniemożliwiał prowadzenie piętrzenia wody. Odbudowę tych jazów zalecono podczas okresowych rocznych kontroli przeprowadzonych w latach: 2018, 2019 i w 2020 r. Do dnia 25 czerwca 2020 r. objekty te nie zostały odbudo-

¹²³ W 2018 r. IMiGW przeprowadził dwie kontrole. W 2019 r. IMiGW przeprowadził 141 kontroli oraz 28 kontroli zostało przeprowadzonych przez inne podmioty.

¹²⁴ Dyrektor RZGW w Warszawie, zgodnie z art. 528 ust. 5 ustawy *Prawo wodne*, był podmiotem właściwym do przejęcia od marszałków województw składników mienia (wraz z dokumentacją), dla którego do 31 grudnia 2017 r. uprawnienia właścicielskie Skarbu Państwa wykonywał właściwy marszałek województwa. Mienie to zostało określone w wykazach mienia (w formie tabel) opracowanych w 2017 r. przez RZGW w porozumieniu z marszałkami województw.

¹²⁵ Stan na dzień 30 maja 2020 r.

¹²⁶ Tabela 10 – wykaz przekazywanych urządzeń wodnych (np. budowle piętrzące z możliwością sterowania przepływem); tabela 11 – wykaz przekazywanych pozostałych urządzeń wodnych (np. budowli regulacyjnych); tabela 13 – wykaz środków trwałych gr II stanowiących własność Skarbu Państwa.

¹²⁷ Przekazane do RZGW w Warszawie wykazy urządzeń wodnych z województwa mazowieckiego, świętokrzyskiego, śląskiego, lubelskiego i małopolskiego zostały sporządzone według wzoru ustalonego przez RZGW. Wykazy z województwa warmińsko-mazurskiego i kujawsko-pomorskiego zostały sporządzone według wzorów tabel opracowanych przez miejscowe WZMiUW, innych niż ustalone przez RZGW. Jedynie Marszałek Województwa Łódzkiego nie przekazał do RZGW w Warszawie wykazów przekazywanych obiektów.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wane, a zatem nie spełniały swojej funkcji. Jeden z sześciu obiektów od 2018 r., zgodnie z zaleceniami przeprowadzającego okresowe roczne kontrole wymagał napraw konserwacyjnych w niewielkim zakresie, które do dnia przeprowadzenia oględzin, tj. 25 czerwca 2020 r., nie zostały w pełni wykonane.

Zdjęcie nr 4
Rzeka Urzędówka

Źródło: materiały własne NIK.

Zbadano 94 protokoły kontroli stanu technicznego urządzeń wodnych, które bezpośrednio lub pośrednio przeciwdziałały suszy w rolnictwie. Kontrole te przeprowadzono w latach 2018–2019 i w I półroczu 2020 na obszarze ZZ w Ciechanowie (68 kontroli) i ZZ w Dębie (26 kontroli). Stwierdzono, że w 74 protokołach, wskazano na niewykonanie zaleceń pokontrolnych z roku poprzedniego dotyczących odbudowy sześciu obiektów, a w przypadku 68 obiektów niewykonanie napraw konserwacyjnych polegających m.in. na uzupełnieniach betonu na elementach budowli, wykonaniu umocnień skarp itp.

Dyrektor RZGW w Warszawie wyjaśniła, że ze względu na to, iż m.in.: stan budowli nie utrudniał i nie uniemożliwiał prowadzenia piętrzeń, nie zagrażał bezpieczeństwu, a odbudowa budowli nie kwalifikowała się jako jedna z najpilniejszych (odbudowę zgłoszono do planów inwestycji) nie wykonano zaleceń pokontrolnych. Dyrektor RZGW wskazała także, że w 18 przypadkach zalecenia zostały zrealizowane po ponownej kontroli, która stwierdziła niewykonanie zaleceń.

Zdjęcie nr 5
Potok Zadębie

Źródło: materiały własne NIK.

5.2.8. Kontrola gospodarowania wodami

Kontrole gospodarowania wodami – w zakresie określonym w art. 334 ustawy *Prawo wodne* – były prowadzone przez KZGW i RZGW. Od 1 stycznia 2019 r. kontrole realizowano w oparciu o zatwierdzony przez Ministra GMiŻŚ roczny plan kontroli gospodarowania wodami na rok: 2019 i 2020¹²⁸.

Prezes PGW WP zarządzeniem z dnia 22 stycznia 2020 r. wprowadził „Zasady przeprowadzania kontroli gospodarowania wodami obowiązujące w Państwowym Gospodarstwie Wodnym Wody Polskie”¹²⁹.

Przy wyborze podmiotów do kontroli brano pod uwagę następujące kryteria¹³⁰: legalność wykonania urządzeń wodnych i legalność korzystania z nich; przestrzeganie przepisów prawa i warunków pozwoleń wodnoprawnych posiadanych przez podmioty korzystające z wód w zakresie ochrony wód i zasobów wodnych; ocenę stanu utrzymania urządzeń wodnych; ustalenie wysokości opłaty za usługi wodne i kontrolę wywiązywania się podmiotów z tego obowiązku. Przy wyborze podmiotów do kontroli uwzględniono wnioski osób fizycznych, organów administracji publicznej i jednostek organizacyjnych PGW WP dotyczące nieprawidłowości w wykonaniu urządzeń wodnych i gospodarowaniu wodami. Rodzaj prowadzonej działalności nie stanowił kryterium wyboru podmiotów do kontroli.

Przykłady

Kontrole gospodarowania wodami w rolnictwie były realizowane jedynie w pojedynczych przypadkach, np. w RZGW:

- w Białymstoku dwie na 160 w 2018 r.;
- w Bydgoszczy trzy na 21 planowych w 2019 i trzy na 20 planowych w 2020 r.;
- w Lublinie w 2018 r. cztery na 15 doraźnych, w 2019 r. sześć na 47 wszystkich kontroli¹³¹, w 2020 r. dwie na zaplanowanych 20;
- w Poznaniu w 2019 r. jedna na 20 planowych i pięć na 30 doraźnych;
- w Szczecinie zaplanowano osiem na 42 (2019 i 2020) – przeprowadzono 12 na 135 (bez kontroli dot. opłaty zmiennej) w 2018 r. – pięć, w 2019 r. – pięć i w 2020 – dwie (do 30 czerwca);
- w Warszawie trzy kontrole doraźne.

Łącznie przeprowadzono 1013 kontroli gospodarowania wodami, z tego w 2018 r. – 332, w 2019 r. – 588 i w I półroczu 2020 r. – 93. W podmiotach prowadzących działalność związaną z rolnictwem, przeprowadzono 102 kontrole: w 2018 r. – 40, w 2019 r. – 52 kontrole i w I półroczu 2020 r. – 10. Kontrole w podmiotach prowadzących działalność związaną z rolnictwem

¹²⁸ W 2018 r. najwięcej kontroli na podstawie art. 240 ust. 3 pkt 14 ustawy *Prawo wodne* dotyczyło naliczenia opłaty za usługi wodne. W dniu 20 września 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy – *Prawo wodne oraz niektórych ustaw* (Dz. U. poz. 1722), zgodnie z którą ustalenie opłat za usługi wodne następuje na podstawie oświadczeń podmiotów zobowiązanych do ponoszenia opłat.

¹²⁹ Zarządzenie nr 4/2020 Prezesa PGW WP z dnia 22 stycznia 2020 r. w sprawie wprowadzenia „Zasad przeprowadzania kontroli gospodarowania wodami obowiązujące w Państwowym Gospodarstwie Wodnym Wody Polskie”.

¹³⁰ Zakres kontroli obejmował więcej niż jeden ze sposobów korzystania z wód (obejmował on zarówno pobór wód powierzchniowych jak i podziemnych do nawodnień).

¹³¹ Podane w przykładzie wielkości dotyczą: liczby wszystkich kontroli (planowych i doraźnych) z zakresu gospodarowania wodami, w tym kontroli podmiotów prowadzących działalność związaną z rolnictwem.

były prowadzone wyłącznie przez RZGW. W związku z poborem wód podziemnych przeprowadzono 12 kontroli (cztery w 2018 r., siedem w 2019 r. i jedną w I półroczu 2020 r.).

W wyniku kontroli w podmiotach prowadzących działalność związaną z rolnictwem stwierdzono nieprawidłowości, które w 32 przypadkach wskazywały na brak pozwoleń wodnoprawnych, w 41 – nieprzestrzeganie warunków pozwolenia wodnoprawnego, a w 33 – niewłaściwy stan utrzymania urządzeń wodnych. Nieprawidłowości stwierdzono w 11 z 12 kontroli dotyczących poboru wód podziemnych na cele związane z nawadnianiem. Zalecenia wydane w wyniku kontroli dotyczyły przede wszystkim doprowadzenia do zgodności stanu faktycznego z obowiązującym stanem prawnym oraz podjęcia działań mających na celu właściwe utrzymanie urządzeń wodnych.

5.2.9. Utrzymanie urządzeń melioracji wodnych

Utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych, zgodnie z art. 205 ustawy *Prawo wodne*, należy do zainteresowanych właścicieli gruntów, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy lub związku spółek wodnych, w którym jest zrzeszona spółka wodna działająca na terenie gminy – do tej spółki lub tego związku spółek wodnych. Zgodnie z art. 206 ustawy *Prawo wodne* jeżeli ww. obowiązek – nie jest wykonywany, właściwy organ Wód Polskich ustala, w drodze decyzji, proporcjonalnie do odnoszonych korzyści przez właścicieli gruntów, szczegółowe zakresy i terminy jego wykonywania. Za prowadzenie postępowań administracyjnych, o których mowa w art. 206 ww. ustawy odpowiadają poszczególne regionalne zarządy gospodarki wodnej.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że KZGW nie miał pełnych danych w zakresie prowadzonych przez RZGW postępowań administracyjnych w związku z art. 206 ustawy *Prawo wodne*. Informacje o liczbie wpływających wniosków, wydanych decyzji i spraw pozostających w rozpatrywaniu były przekazywane do KZGW – w cyklu dwutygodniowym – jedynie od kwietnia do końca grudnia 2019 r. Z danych na 27 grudnia 2019 r. wynika, że w okresie tym do terenowych jednostek organizacyjnych PGW WP wpłynęło 752 spraw, z których 405 zostało rozpatrzonych, 138 pozostało w trakcie rozpatrywania, a 210 spraw nie podjęto. Uzyskane informacje służyły jedynie celom statystycznym, aby określić liczbę spraw podlegających rozpatrzeniu.

NIK zwraca również uwagę, że nie zostało udokumentowane rozpoznanie potrzeb (liczba niezbędnych pracowników i poziom ich przeszkolenia) na poziomie wszystkich jednostek organizacyjnych PGW WP. RZGW zgłaszały problemy związane z prowadzeniem tzw. „melioracyjnych” spraw administracyjnych na spotkaniach kierowników Wydziałów Koordynacji i Planowania Eksploatacji (RPU) z Wydziałem Utrzymania KZGW (KPU) oraz zwracały uwagę na potrzebę przeszkolenia pracowników w tym zakresie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W PGW WP nie przeprowadzono szkoleń, których zakres przedmiotowy dotyczył postępowań administracyjnych prowadzonych na podstawie art. 206 ustawy *Prawo wodne*. W 2019 r. przeprowadzono jedno szkolenie dotyczące Kodeksu postępowania administracyjnego oraz ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

Zdaniem NIK określenie potrzeb jednostek organizacyjnych PGW WP ma zasadnicze znaczenie dla systematycznego i bieżącego monitorowania postępowań administracyjnych dotyczących art. 206 ustawy *Prawo wodne*.

Nieprawidłowości w postępowaniach administracyjnych prowadzonych w zakresie z art. 206 ustawy *Prawo wodne*

Nieprawidłowości w postępowaniach administracyjnych prowadzonych w zakresie z art. 206 ustawy *Prawo wodne* stwierdzono w KZGW oraz w czterech z sześciu kontrolowanych RZGW. Nieprawidłowości nie stwierdzono w RZGW w Poznaniu i w Szczecinie.

Przykłady

KZGW

Trzy z czterech¹³² postępowań administracyjnych dotyczących art. 205 i 206 ustawy *Prawo wodne*, w których Prezes PGW WP stanowił organ odwoławczy, rozpatrzono z przekroczeniem miesięcznego terminu określonego w art. 35 § 3 kpa. Przekroczenie to wyniosło od 14 do 117 dni. Jako przyczynę opóźnień w załatwieniu spraw administracyjnych wskazano trudności organizacyjne i kadrowe.

We wszystkich wskazanych przypadkach strony nie zostały poinformowane o niezłatwieniu sprawy w terminie określonym w art. 35 § 3 kpa, co było niezgodne z art. 36 § 1 kpa.

RZGW w Białymstoku

W RZGW w Białymstoku opieszale podejmowano czynności w postępowaniach dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnej. W 12 sprawach (z 14 zbadanych) pierwsze czynności (wysłanie wniosku do właściwego starosty o udostępnienie danych zgromadzonych w rejestrze publicznym) podejmowano dopiero po upływie od 28 do 658 dni¹³³, od dnia wpłynięcia wniosku. Rozpatrzono jedynie 36 wniosków dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych (z 201 jakie wpłynęły do RZGW w okresie objętym kontrolą, tj. 17,9%). Okres trwania sześciu objętych kontrolą NIK postępowań administracyjnych, na podstawie art. 206 ustawy *Prawo wodne*, od dnia wpłynięcia wniosku do dnia wydania decyzji wyniósł 400, 424, 533, 668, 680 i 721 dni natomiast w sześciu sprawach administracyjnych niezakończonych wydaniem decyzji (w pięciu zawiadomiono właścicieli o obowiązku przeprowadzenia konserwacji urządzeń melioracyjnych, w jednym przeprowadzono oględziny) od dnia wpłynięcia wniosku do zawiadomienia właścicieli o obowiązku przeprowadzenia konserwacji urządzeń melioracyjnych i przeprowadzenia oględzin upłynęło 176, 396, 425, 674, 680, 699 dni. W konsekwencji nie doprowadzono do właściwego stanu większości urządzeń melioracji wodnych będących przedmiotem wniosków.

¹³² Badaniem objęto wszystkie sprawy z lat 2019–2020, w których Prezes PGW WP był organem odwoławczym.

¹³³ Pierwsze czynności w sprawie podejmowane były po upływie 28, 52, 57, 60 dni (dwukrotnie) oraz 134, 238, 345, 526, 539 dni (dwukrotnie) i 658 dni, licząc od dnia wpłynięcia wniosku o podjęcie działania w sprawie.

RZGW w Bydgoszczy

W RZGW w Bydgoszczy nie zawiadomiono zgodnie z art. 36 § 1 kpa stron postępowania prowadzonego w trybie art. 205 i 206 ustawy *Prawo wodne*, pomimo zaistnienia okoliczności wskazujących na możliwość opóźnienia w jego rozpatrzeniu.

RZGW w Lublinie

W RZGW w Lublinie nie podejmowano niezwłocznie działań zmierzających do wydania decyzji określających zakres i termin wykonania robót utrzymaniowych na urządzeniach melioracji wodnych oraz nie zawiadamiano stron o przyczynach zwłoki i nowym terminie załatwienia sprawy, co naruszało art. 35 i 36 kpa.

W latach 2018–2020 (I półrocze) do RZGW wpłynęły trzy wnioski o wszczęcie postępowania na podstawie art. 205 i 206 ustawy *Prawo wodne*. Wnioski te zostały złożone przez zainteresowanych właścicieli gruntów i dotyczyły utrzymania urządzeń melioracji wodnych, tj. udrożeń odcinków rowów melioracyjnych.

W jednym przypadku podjęte przez RZGW działania polegały na przeprowadzeniu w dniu 13 sierpnia 2019 r. (tj. po upływie 32 dni od dnia złożenia wniosku) kontroli w terenie i zawiadomieniu stron w dniu 18 września 2019 r. (tj. po upływie 36 dni od dnia przeprowadzenia wizji w terenie) o wszczęciu postępowania administracyjnego w przedmiotowej sprawie. Dyrektor RZGW w Lublinie do dnia 31 lipca 2020 r. (tj. pomimo upływu 316 dni od dnia wszczęcia postępowania) nie wydał decyzji określającej zakres i termin wykonania robót utrzymaniowych na urządzeniach melioracji wodnych. RZGW nie zawiadamiał stron o przyczynach niezakończono sprawy w terminie (w RZGW brak było pism w tej sprawie).

W drugim przypadku do dnia 31 lipca 2020 r. (tj. pomimo upływu 318 dni od dnia złożenia wniosku) nie zostało wszczęte postępowanie administracyjne w sprawie i nie została wydana decyzja określająca zakres i termin wykonania robót utrzymaniowych na urządzeniu melioracji wodnych. RZGW nie zawiadamiał stron o przyczynach niezakończono sprawy w terminie (w RZGW brak było pism w tej sprawie).

Jako przyczynę zwłoki wskazano że przepisy wykonawcze stanowiące podstawę do wydania decyzji w trybie art. 206 *Prawa wodnego* straciły moc z dniem 30 czerwca 2019 r., a nowy akt wykonawczy stanowiący podstawę ustalenia obszaru oddziaływania urządzeń melioracji wodnych, a zatem i odnoszonych korzyści ukazał się dopiero w dniu 1 lipca 2020 r. W okresie nieobowiązania aktu wykonawczego nie można było wydać wiążącej decyzji w sprawie oraz brak było informacji o terminie ogłoszenia i wejścia w życie nowego rozporządzenia. W związku z tym nie było możliwości poinformowania wnioskodawców o przedłużeniu terminu rozpatrzenia sprawy.

W trzecim przypadku, dotyczącym urządzeń zlokalizowanych na terenie działania spółki wodnej, Dyrektor RZGW w Lublinie odmówił wszczęcia postępowania uzasadniając, że uprawnienia wynikające z art. 206 ustawy *Prawo wodne* nie mają zastosowania do spółek wodnych.

RZGW w Warszawie

RZGW w Warszawie niektóre postępowania administracyjne dotyczące art. 205–206 ustawy *Prawo wodne* prowadził z naruszeniem zasad kpa.

W przypadku sześciu zbadanych postępowań administracyjnych zostały naruszone zasady kpa. Organ nie ustalił oraz nie zawiadomił wszystkich stron o wszczęciu postępowania (art. 61 § 4 kpa) i niezakończono sprawy w terminie (art. 36 § 1 kpa).

Jako przyczynę zwłoki w rozpatrywaniu spraw wskazywano głównie znaczne obciążenie pracą pracowników RZGW zajmujących się rozpatrywaniem wniosków oraz że przepisy wykonawcze stanowiące podstawę do wydania decyzji w trybie art. 206 ustawy *Prawo wodne* straciły moc z dniem 30 czerwca 2019 r., a nowy akt wykonawczy stanowiący podstawę ustalenia obszaru na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ, ukazał się dopiero w dniu 1 lipca 2020 r.

Ewidencja urządzeń melioracji wodnych

Do zadań PGW WP na podstawie art. 196 ust. 14 ustawy *Prawo wodne*, należy prowadzenie ewidencji melioracji wodnych. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym PGW WP zadanie to realizowane było przez poszczególne ZZ.

Sposób prowadzenia ewidencji melioracji wodnych został określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z 5 czerwca 2020 r. Zgodnie z § 3 ust. 1 ww. rozporządzenia ewidencję melioracji wodnych prowadzi się w systemie teleinformatycznym.

Wobec braku rozporządzenia melioracyjnego, w badanym okresie PGW WP nie prowadziło w systemie teleinformatycznym ewidencji urządzeń melioracji wodnych.

Po utworzeniu PGW WP, ZZ przejęły ewidencję w formie papierowej oraz w formie elektronicznej (o ile taka w danym WZMIUW była prowadzona)¹³⁴. Z tego względu ewidencja urządzeń melioracji wodnych prowadzona była w ZZ w formie papierowej lub w elektronicznej. W rezultacie w zależności od przekazanych danych, poszczególne RZGW dysponowały zbiorczymi bazami danych (elektronicznymi i wersji papierowej, np. w Lublinie i Białymstoku) dotyczącymi urządzeń melioracji wodnych.

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie w grudniu 2019 r. zawarło umowę na „Dostawę aktualizacji systemu do elektronicznego prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów wraz z asystą techniczną”. W ramach przedmiotowej umowy realizowane jest ujednoczenie bazy danych prowadzonych do 2018 r. w podziale administracyjnym odpowiadającym województwom oraz przygotowanie jej z podziałem na zlewnie rzek.

W KZGW nie prowadzono działań mających na celu monitorowanie ewidencji urządzeń melioracji wodnych, a w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 1 kwietnia 2019 r. nie wykonywano czynności w ramach nadzoru nad ewidencją urządzeń wodnych i melioracji wodnych. Jako przyczynę KZGW podał brak rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów wprowadzającego jednoznaczne zasady ewidencjonowania urządzeń melioracji wodnych.

¹³⁴ Na przykład w terenie działania RZGW w Poznaniu, tj. w regionie wodnym Warty, przekazane zostały ewidencje dotyczące województw: wielkopolskiego, zachodniopomorskiego, łódzkiego, lubuskiego, śląskiego, kujawsko-pomorskiego i opolskiego. Formę elektroniczną uzyskano z województw: łódzkiego i wielkopolskiego (w powiatach, dla których taka forma była prowadzona). Wszystkie województwa przekazały dane w formie analogowej, w postaci map z naniesionymi informacjami o urządzeniach melioracyjnych.

5.2.10. Prowadzenie monitoringu suszy rolniczej

Monitoring suszy rolniczej, którego zadaniem jest wskazanie obszarów, na których wystąpiły straty spowodowane suszą w uprawach uwzględnionych w ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, prowadzony jest przez IUNG-PIB na podstawie umowy z MRiRW. Dane pozyskiwane są z IMGW-PIB, Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych, j.d.r. oraz IUNG-PIB. System zawiera aplikacje komputerowe, implikujące dane meteorologiczne, wymagane do obliczenia klimatycznego bilansu wodnego¹³⁵. W ramach SMSR w 2020 r. działało 726 stacji i posterunków meteorologicznych mierzących opad atmosferyczny stanowiący podstawę obliczenia wartości KBW¹³⁶.

System monitoringu suszy rolniczej

W celu rozbudowy sieci monitoringu przez IUNG – PIB zwiększono liczbę stacji i posterunków opadowych SMSR z liczby 227 w 2007 r. do liczby 726 w 2020 r.

Na realizację SMSR Minister RiRW w latach 2018–2020 udzielił IUNG – PIB dotacji celowej w wysokości odpowiednio 1580 tys. zł, 1600 tys. zł i 1800 tys. zł. Z tytułu realizacji zadania IUNG – PIB wydatkował kwotę 1580 tys. zł w 2018 r. oraz kwotę 1597,8 tys. zł w 2019 r.

Minister RiRW zainicjował w SMSR następujące zmiany:

- dodatkowy okres raportowania obejmujący okres od 21 marca do 20 maja dla upraw zbóż ozimych, zbóż jarych, rzepaku, buraka cukrowego, drzew owocowych, krzewów owocowych i truskawek; przedłużono okres monitoringu dla ziemniaka, tj. od 21 lipca do 20 września, zwiększono dokładność wyznaczenia wartości KBW do 1 mm; wprowadzono stałą różnicę KBW pomiędzy kategoriami gleb;
- nowe wielkości progowe wyznaczające zagrożenie suszą dla upraw kukurydzy na ziarno i kiszonkę oraz rzepaku i rzepiku. Z uwagi na odmiany kukurydzy późno dojrzewające, wydłużono okres monitorowania suszy tych odmian o dwa dodatkowe okresy sześciodekadowe, tj. od 21 lipca do 20 września oraz od 1 sierpnia do 30 września;
- korekty w wartościach krytycznych KBW, umożliwiając uzyskanie większej dokładności szacowania zagrożenia suszą w wyniku czego wydano rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 kwietnia 2019 r. w sprawie wartości klimatycznego bilansu wodnego dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb.¹³⁷

Ponadto IUNG – PIB w SMSR wprowadził m.in. następujące zmiany:

- na stronie internetowej SMSR w zakładce „satelitarne” przedstawiono wskaźniki pozwalające na ocenę skutków suszy w oparciu o zobrazenia satelitarne;

¹³⁵ Klimatyczny Bilans Wodny wyraża różnicę pomiędzy opadem atmosferycznym a ewapotranspiracją potencjalną. Opad atmosferyczny jest mierzony na stacjach meteorologicznych, natomiast wartość ewapotranspiracji potencjalnej (wyrażającej w przybliżeniu zdolność wyparowania wody z dobrze uwilgotnionego trawnika) oblicza się wykorzystując metodę Penmana. Wartość tę z wystarczającą precyzją można również wyznaczyć korzystając z wzorów uproszczonych, które uwzględniają elementy meteorologiczne mierzone standardowo na stacjach meteorologicznych IMGW. (<http://www.susza.iung.pulawy.pl/system/>).

¹³⁶ W 2020 r. IUNG-PIB włączył do SMRS dane pochodzące z naziemnych radarów mierzących wielkość opadów atmosferycznych przez IMGW-PIB.

¹³⁷ Dz. U. poz. 739. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 maja 2019 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- włączono do SMSR istniejące dane pochodzące z naziemnych radarów mierzących wielkość opadów atmosferycznych przez IMGW-PIB.

Z inicjatywy MRiRW, IUNG – PIB, ARiMR oraz Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, podjęty prace w zakresie budowy aplikacji elektronicznej informującej o wystąpieniu suszy. Na podstawie opracowanej aplikacji istnieje możliwość otrzymania informacji dla każdej działki ewidencyjnej o występowaniu suszy rolniczej.

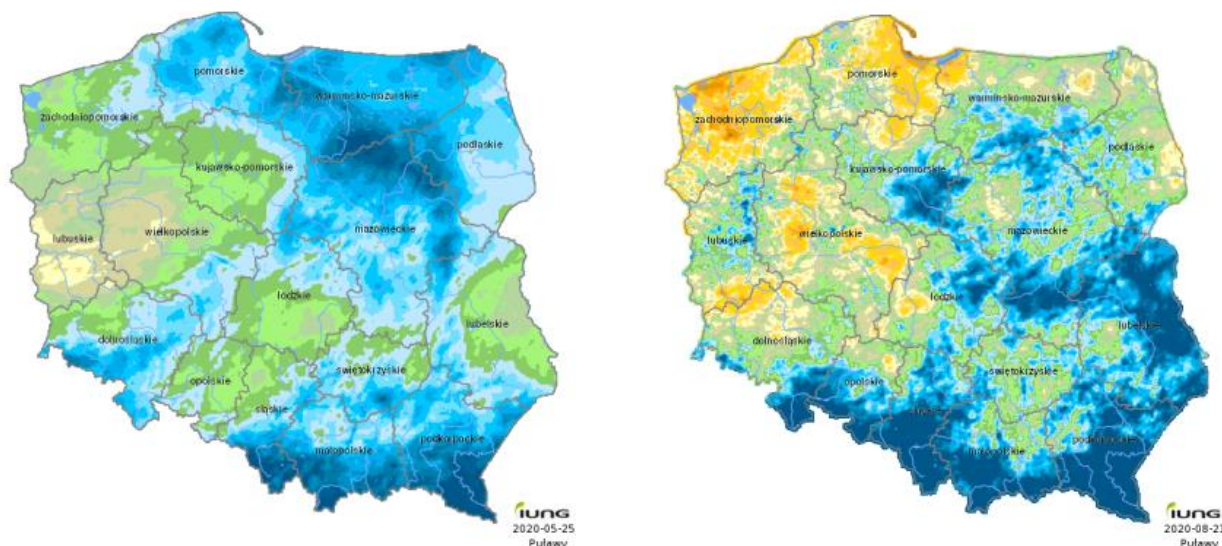
Komunikaty Ministra RiRW o wartości KBW

Zgodnie z art. 3 ust. 5 ustawy o *ubezpieczeniach*, Minister RiRW ogłaszał w drodze obwieszczenia w okresie od dnia 21 maja do dnia 20 października w terminie do 10 dni po zakończeniu sześciodekadowego okresu, wskaźniki klimatycznego bilansu wodnego dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb, z podziałem na województwa w oparciu o dane przekazane przez IUNG – PIB (infografika nr 8).

Infografika nr 8 Klimatyczny bilans wodny

okres 21 marca–20 maja 2020 r.

okres 21 czerwca–20 sierpnia 2020 r.

Źródło: <http://www.susza.iung.pulawy.pl/kbw/>.

Zintegrowany system monitoringu suszy

W projekcie PPSS w pkt. 12 załącznika nr 2 przewidziano opracowanie projektu zintegrowanego systemu monitoringu suszy. Zadaniem tego systemu ma być dostarczanie na bieżąco informacji o monitorowanym zjawisku suszy w szczególności w zakresie suszy rolniczej i na obszarach rolnych, leśnych, suszy hydrologicznej oraz hydrogeologicznej. Celem działania systemu jest usprawnienie działających systemów monitorowania suszy oraz ich wzajemne zintegrowanie oraz włączenie do systemu zarządzania kryzysowego, jak również z systemu wczesnego ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami. Organem odpowiedzialnym zarówno za opracowanie, przygotowanie aktu prawnego i podstaw do realizacji działań, jak i wdrożenie projektu był Minister GMiŻŚ, MSWiA oraz Rządowe Centrum Bezpieczeństwa.

Minister GMiŻŚ w marcu 2020 r. przekazał Radzie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju – w ramach zgłoszenia problemów strategicznych – skrócony opis projektu pn. „Wsparcie opracowania zintegrowanego narzędzia (narzędzie informatyczne, aplikacja z modułem mapowym) dostarczania wiedzy o gospodarce wodnej, w tym monitorowania i informowania o zjawiskach powodzi i suszy wraz z określeniem założeń administracyjnych i prawnych dla jego funkcjonowania”.

5.2.11. Projekty badawcze i programy wieloletnie w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie

Programy wieloletnie i programy badawcze uwzględniające zagadnienia gospodarowania wodą w rolnictwie były realizowane w jednostkach organizacyjnych nadzorowanych i podległych Ministrowi RiRW. Minister GMiŻŚ nie inicjował programów badawczych i programów wieloletnich w tym zakresie.

W programie wieloletnim „Przedsięwzięcia technologiczno-przyrodnicze na rzecz innowacyjnej, efektywnej i niskoemisyjnej gospodarki na obszarach wiejskich” uchwalonym przez Radę Ministrów w dniu 12 grudnia 2016 r.¹³⁸, realizowanym przez ITP w Falentach w obszarze gospodarki wodnej na obszarach wiejskich w ramach:

- Zadania 4. Utworzenie i prowadzenie bazy obiektów małej retencji oraz prowadzenie Centralnej Bazy Danych Melioracyjnych, wykonano oprogramowanie oraz prowadzono zintegrowaną bazę danych obiektów małej retencji wraz z modułem generowania raportów i obliczeń statystycznych;
- Zadania 5. Informacyjne wspomaganie przygotowania, realizacji i odbioru robót w zakresie utrzymywania urządzeń melioracji wodnych, prowadzony był monitoring procesów samoistnej renaturyzacji dziesięciu cieków (pięć rzek nizinnych i pięć rzek wyżynnych) po wykonaniu prac utrzymaniowych oraz opracowano wytyczne dotyczące przygotowania i realizacji robót z zakresu utrzymania rowów melioracyjnych, kanałów oraz cieków rolniczych.

W ramach Zadania 4. wykonano oprogramowanie oraz prowadzono zintegrowaną bazę danych obiektów małej retencji wraz z modułem generowania raportów i obliczeń statystycznych; wykonano prace badawcze dotyczące tempa zamulania wybranych zbiorników wodnych wraz z oszacowaniem ich aktualnej pojemności.

W ramach Zadania 5. prowadzony był monitoring procesów samoistnej renaturyzacji dziesięciu cieków (pięć rzek nizinnych i pięć rzek wyżynnych) po wykonaniu prac utrzymaniowych; opracowano wytyczne dotyczące przygotowania i realizacji robót z zakresu utrzymania rowów melioracyjnych, kanałów oraz cieków rolniczych.

¹³⁸ Uchwała nr 154/2016 Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Przedsięwzięcia technologiczno-przyrodnicze na rzecz innowacyjnej, efektywnej i niskoemisyjnej gospodarki na obszarach wiejskich”, zmieniona uchwałą nr 127/2019 Rady Ministrów z dnia 28 października 2019 r. Okres realizacji 12 grudnia 2016 r.–31 grudnia 2020 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Na realizację Programu w latach 2016–2020 w zakresie Zadania 4. i Zadania 5. wydatkowano łącznie 1252 tys. zł.

W programie wieloletnim „Wspieranie działań w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce oraz kształtowania jakości surowców roślinnych na lata 2016–2020” uchwalonym przez Radę Ministrów w dniu 15 grudnia 2015 r.¹³⁹ w obszarze gospodarki wodnej na obszarach wiejskich wyznaczono zadanie 1.6 „Ocena wpływu rolnictwa na jakość wód oraz wspieranie działań mających na celu ochronę zasobów wodnych w Polsce”. W ramach tego zadania:

- wykonano analizę zawartości fosforanów w płytkich wodach gruntowych monitorowanych przez Krajową Stację Chemiczno-Rolniczą oraz w wodach powierzchniowych monitorowanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska;
- prowadzono działania promocyjno-informacyjne dotyczące programu azotanowego (warsztaty, wykłady, referaty);

przygotowano materiał do diagnozy i prognozowania sytuacji w rolnictwie w zakresie oddziaływania gospodarki nawozowej na jakość wód.

Na realizację Programu w latach 2018–2020 w zakresie zadania 1.6 wydatkowano łącznie 1685 tys. zł.

Ponadto w latach 2011–2015 w ITP w Falentach na podstawie uchwały nr 202/2011 Rady Ministrów z dnia 14 października 2011 r. w ramach programu wieloletniego „Standaryzacja i monitoring przedsięwzięć środowiskowych, techniki rolniczej i rozwiązań infrastrukturalnych na rzecz bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich” prowadzono monitoring suszy na użytkach zielonych. W ramach systemu funkcjonowało 13 stacji meteorologicznych, w tym siedem stacji ITP w Falentach. Wyniki pomiarów monitoringu suszy na użytkach zielonych prowadzonych przez ITP w Falentach nie były wykorzystywane przez IUNG – PIB w systemie monitoringu suszy rolniczej.

W ramach trwających w MRiRW prac nad przygotowaniem programu wieloletniego „Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu w sektorze rolnym i na obszarach wiejskich 2021–2025” jednym z zadań będzie „Opracowanie zbioru dobrych praktyk służących racjonalizacji zużycia wody w rolnictwie w ramach Planu przeciwdziałania skutkom suszy”. Wykonawcami zadania mają być IUNG – PIB, Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach, ITP w Falentach, Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – PIB w Radzikowie.

W okresie objętym kontrolą, w instytutach naukowych nadzorowanych przez MRiRW realizowano również projekty badawcze obejmujące zagadnienia suszy, gospodarki wodnej oraz przeciwdziałania niedoborom wody.

Projekty badawcze

W Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach realizowano m.in. następujące projekty:

¹³⁹ Komunikat Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie podjęcia przez Radę Ministrów uchwały w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Wspieranie działań w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce oraz kształtowania jakości surowców roślinnych na lata 2016–2020” (M.P. poz. 100).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- „Integrowane nawadnianie szkółek roślin ozdobnych IRRINURS”. Głównym efektem projektu było opracowanie „Fertigation-Bible” zawierające kompendium wiedzy o nawadnianiu i fertygacji roślin. Projekt finansowany był w ramach Programu Badań Stosowanych;
- „Innowacyjny system pomiaru rozproszonego parametrów klimatyczno-glebowych jako narzędzia optymalizacji nawadniania, ochrony roślin i prac agrotechnicznych”. W ramach projektu opracowany został innowacyjny bezprzewodowy system czujników pomiarowych współpracujących z elementami wykonawczymi do automatycznego zarządzania nawadnianiem roślin w oparciu o pomiary wilgotności i zasolenia gleby. Projekt realizowany był w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020.

W ITP w Falentach realizowano m.in. następujące projekty:

- „Operacjonalizacja zwiększenia efektywności zużycia wody i elastyczności w nawodnieniach OPERA”. Projekt ukierunkowany był na przeciwdziałanie niedoborom wody w gospodarstwie i w regionie poprzez stworzenie modeli wspomagających podejmowanie decyzji w zakresie nawodnień. Projekt realizowany był w ramach Programu Ramowego Unii Europejskiej HORYZONT 2020;
- „Innowacje technologiczne oraz system monitoringu, prognozowania i operacyjnego planowania działań melioracyjnych, dla precyzyjnego gospodarowania wodą w skali obiektu melioracyjnego INOMEL”. Celem projektu było zaprojektowanie urządzenia do regulacji (hamowania) odpływu wody z obiektu oraz do regulacji i pomiaru natężenia przepływu wody ujmowanych do nawodnień podsiąkowych. Projekt realizowany był w ramach programu BIOSTRATEG.

W IUNG – PIB realizowano następujące projekty:

- „Ubezpieczenia gospodarcze w holistycznym zarządzaniu ryzykiem w rolnictwie zorientowanym na zrównoważenie wdrażania innowacji i technologii i przeciwdziałanie zmianie klimatu”. Wyniki programu wykorzystano w przeciwdziałaniu niekorzystnym następstwom zdarzeń kłęskowych. Program finansowany był w ramach Narodowego Centrum Badań i Rozwoju;
- „W kierunku przyjaznego dla klimatu zrównoważonego zarządzania glebami rolniczymi”. Wyniki programu wykorzystano w celu zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie wpływającej na retencję wody. Program finansowany był przez Komisję Europejską w ramach Programu Horyzont 2020 oraz MRiRW.

5.2.12. Działania edukacyjne i informacyjne

Działania edukacyjne i informacyjne w zakresie oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych polegały na:

- realizowaniu przez PGW WP kampanii informacyjnej pod hasłem *Stop suszy*,
- opracowaniu i dystrybucji materiałów informacyjnych dotyczących gospodarowania wodą w rolnictwie,
- organizowaniu lokalnej współpracy w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie,

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- organizowaniu szkoleń dla rolników oraz dla pracowników ARIMR i pracowników j.d.r.,
- prowadzeniu zajęć w placówkach edukacyjnych.

Działania informacyjne i edukacyjne dotyczące oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych były prowadzone przez PGW WP w ramach kampanii pod hasłem *Stop suszy*¹⁴⁰ (<https://stopsuszy.pl>).

W 2019 r. działania te miały m.in. na celu zwrócenie uwagi na problem deficytu wody i promowanie postawy oszczędnego korzystania z zasobów wodnych. Kampania była prowadzona w telewizji, radiu, w internecie z wykorzystaniem wersji spotu filmowego „Pamiętaj o wodzie”, a także opublikowano na ten temat artykuły na stronie internetowej PGW WP, w prasie, na portalach informacyjnych, samorządowych oraz na portalach dla rolników.

Rysunek nr 1

Logotyp kampanii informacyjnej pod hasłem *Stop suszy*

Źródło: <https://stopsuszy.pl>.

Celem kampanii realizowanej w 2020 r. było m.in. zainteresowanie rolników programami nawadniania pól, a także upowszechnianie informacji dotyczącej budowy małych i dużych zbiorników retencyjnych. Kampania opierała się głównie na działaniach prowadzonych w telewizji, radiu i w internecie z wykorzystaniem ulotek, banerów, plakatów informacyjnych o tematyce związanej z przeciwdziałaniem suszy. W ramach kampanii zrealizowano konkurs pt. „Jak wy oszczędzacie wodę?” skierowany do uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie prowadziło również kampanię pn. Retencja korytowa, która służyła upowszechnianiu założeń do Programu Kształtowania Zasobów Wodnych. Materiały na ten temat były zamieszczane w prasie ogólnopolskiej i regionalnej oraz w internecie.

Materiały informacyjne

Minister RiRW wydał broszurę informacyjną „Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu susz”, która w wersji elektronicznej udostępniona została za pośrednictwem strony internetowej MRiRW oraz jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez MRiRW. 65 000 egzemplarzy broszury załączono do ogólnopolskiego tygodnika o tematyce rolniczej „Tygodnik Poradnik Rolniczy”, a do j.d.r. przekazano 5800 egzemplarzy broszury.

Materiały informacyjne dotyczące oszczędzania i gospodarowania wodą były upublicznione również w postaci wywiadów, komunikatów i innych

¹⁴⁰ Działania promocyjno-informacyjne były prowadzone w ramach dwóch kampanii: „Stop Suszy!” i „Stop Suszy 2”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

form informacyjnych, publikowane w serwisie PAP, prasie, emitowane w telewizyjnych i radiowych programach rolniczych: „Agrobiznes”, „Forum Rolnika”, serwisy informacyjne TVP Info, „Poranne rozmaitości”, „Agrofakty”.

Ponadto Minister RiRW w 2020 r. opublikował na stronie internetowej MRiRW oraz stronach m.in.: youtube, facebook, telewizjarepublika „Apel Ministra Rolnictwa: Oszczędzajmy wodę”.

Ponadto w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie j.d.r. opracowały:

- broszury, m.in.: „Ograniczenie skutków suszy”¹⁴¹ (10 000 sztuk w 2019 r.);
- publikacje, m.in. „Ochrona i kształtowanie zasobów wodnych na terenach wiejskich” (1000 sztuk w 2019 r.), „Gospodarowanie wodą w gospodarstwie rolnym. Woda w zagrodzie” (1000 sztuk w 2018 r.)¹⁴²;
- artykuły w prasie lokalnej, m.in. „Komisje suszowe”, „O nawadnianiu bez lania wody” do miesięcznika Wieś Kujawsko-Pomorska¹⁴³; „Stop suszy”, „Pozwolenie wodnoprawne – kiedy jest potrzebne i jak je uzyskać” do miesięcznika Aktualności rolnicze¹⁴⁴;
- ulotki, m.in.: „Jakie zabiegi ograniczą straty wody w glebie” (3000 sztuk w 2018 r.)¹⁴⁵, „Susza – ważny problem rolnictwa” (40 sztuk w 2019 r.)¹⁴⁶.

Minister GMiŻŚ w ramach działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych m.in.: opracował oraz dystrybuował ulotkę informacyjną dotyczącą Programu Rozwoju Retencji, oraz kolorowaną edukacyjną „Nasza Woda. Retencja i oszczędzanie wody”.

W serwisie internetowym PGW WP utworzono podstronę prezentującą informacje na temat zgód wodnoprawnych, udostępniono broszurę w zakresie poboru wody na potrzeby prowadzenia działalności rolniczej (<https://wody.gov.pl/nawodnienie-rolne>) oraz zamieszczono poradniki: „Melioracje wodne w ustawie Prawo wodne” oraz „Pobór wód na potrzeby prowadzenia działalności rolniczej”.

W zakresie organizowania współpracy na poziomie lokalnym zainicjowano dwa projekty:

- *Lokalne partnerstwa do spraw wody* (dalej: LPW) – MRiRW wspólnie z Centrum Doradztwa Rolniczego oraz wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego,
- *Partnerstwo wodne* – PGW WP.

W 2020 r. Minister RiRW zainicjował wdrażanie ogólnopolskiego projektu mającego na celu kompleksowe wspieranie prawidłowego zarządzania zasobami wodnymi w rolnictwie i na obszarach wiejskich przez utworzenie w Centrum Doradztwa Rolniczego grupy do spraw wody oraz powołanie koordynatora tych zagadnień w wojewódzkich ośrodkach doradztwa rol-

Lokalne partnerstwa do spraw wody

¹⁴¹ Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

¹⁴² Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

¹⁴³ Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

¹⁴⁴ Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

¹⁴⁵ Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

¹⁴⁶ Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

niczego. Rozpoczęto proces szkolenia doradców we współpracy z instytucjami badawczymi resortu rolnictwa oraz z PGW WP. Zaplanowano utworzenie specjalizacji doradczej w tym zakresie.

W ich skład będą wchodzić przedstawiciele samorządów, PGW WP, producenci rolni (w tym należący do spółek wodnych), izby rolnicze, firmy mające znaczące oddziaływanie na wykorzystanie zasobów wody na danym obszarze oraz przedstawiciele mieszkańców obszarów wiejskich.

Głównym celem tego projektu jest włączenie społeczności lokalnej do działania na rzecz łagodzenia problemów związanych z zarządzaniem wodą na obszarach wiejskich, poprzez m.in.:

- zaktywizowanie społeczności lokalnych do podejmowania wspólnych działań na rzecz zrównoważonej gospodarki wodą i ograniczenia zanieczyszczeń wody;
- zdiagnozowanie zasobów powiatów oraz przeanalizowanie głównych problemów związanych z wodą na tych obszarach;
- zebranie od członków nowo utworzonych LPW propozycji rozwiązań, które będą podstawą do przedstawienia rekomendacji dla wypracowania modelu funkcjonowania LPW na terenie całego kraju;
- utworzenie sieci tematycznej do spraw wody z udziałem LPW dla wzmocnienia przepływu wiedzy i innowacji w rolnictwie z udziałem doradztwa rolniczego, nauki, samorządów, rolników i podmiotów publicznych;
- upowszechnianie wiedzy o problemach zrównoważonej gospodarki wodą wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich;
- upowszechnianie dobrych praktyk związanych z korzystaniem z wody, gromadzeniem jej oraz oszczędzaniem.

Najpierw zostaną utworzone *Lokalne partnerstwa do spraw wody* w 16 powiatach – na zasadach pilotażu – po jednym partnerstwie w każdym województwie. W czerwcu 2020 r. rozpoczęto realizację projektu poprzez szkolenia lokalnych koordynatorów.

Partnerstwo wodne Projekt *Partnerstwo wodne* zainicjowało PGW WP. W dniu 25 maja 2020 r. Prezes PGW WP zalecił dyrektorom ZZ organizowanie spotkań, które zapoczątkują *Partnerstwo wodne* i wpłyną na zintensyfikowanie działań w zakresie retencji korytowej. W efekcie prowadzonych działań możliwe będzie m.in. maksymalne zatrzymanie zasobów wód powierzchniowych w korytach cieków wodnych, zasilanie i retencjonowanie wody w istniejących zbiornikach, korytach, rowach melioracyjnych oraz prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie wydawanych zgód wodnoprawnych (zgłoszenia i pozwolenia wodnoprawne), a także zwiększenie świadomości w tym zakresie. W tym celu odbyły się spotkania pracowników PGW WP z przedstawicielami KOWR, ARiMR, izb rolniczych oraz z pracownikami j.d.r.

Szkolenia dla rolników w zakresie gospodarowania wodą organizowane były przez PGW WP i j.d.r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W kwietniu 2020 r. PGW Wody Polskie przygotowały pakiet wspierający ARiMR w działaniach na rzecz prowadzenia nawodnień rolniczych. Pracownicy PGW WP przeszkolili doradców rolniczych z zakresu przygotowania dokumentacji wodnoprawnej, wymaganej przy uzyskiwaniu pozwoleń na budowę urządzeń do nawadniania gospodarstw rolnych. Przeprowadzono cztery ogólnopolskie szkolenia zorganizowane przez KZGW. W dniach 8 i 11 maja 2020 r. w siedzibie RZGW w Poznaniu przeprowadzono dwie wideokonferencje, w trakcie których przeszkolono 44 przedstawicieli j.d.r. z całej Polski. Ponadto w marcu 2020 r. pracownicy RZGW w Poznaniu przeprowadzili szkolenie z zakresu zgód wodnoprawnych dla 25 osób z Wielkopolskiego OR ARiMR w Poznaniu.

Szkolenia dla rolników prowadzone przez PGW WP

Przykłady

RZGW w Lublinie (przy współudziale ZZ) organizowało spotkania (16) dotyczące PKZW z udziałem przedstawicieli samorządu, spółek wodnych, ARiMR, KOWR, Lubelskiej Izby Rolniczej. RZGW w Lublinie przeprowadziło cztery szkolenia dla rolników, dotyczące m.in. zgód wodnoprawnych na nawadnianie gruntów i upraw.

RZGW w Poznaniu – pracownicy ZZ we wrześniu i październiku 2018 r. wzięli udział w spotkaniach z rolnikami zorganizowanymi przez Wielkopolską Izbę Rolniczą w ramach programu „Rolnicze wykorzystanie oraz ochrona wód przed zanieczyszczeniami”. Ponadto w 2019 r. na spotkaniu z rolnikami które zostało zorganizowane przez Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego przedstawiona została prezentacja pt. „Struktury organizacyjne Wód Polskich i podstawy prawne korzystania z wód”.

RZGW w Szczecinie prowadził szkolenia w ramach kampanii informacyjnej dotyczącej PPSS skierowanej do rolników, doradców rolniczych, nauczycieli szkół rolniczych (dwa spotkania w 2019 r.). Ponadto w ramach konsultacji społecznych PKZW w 2020 r. odbyło się 16 spotkań.

RZGW w Białymstoku, w Bydgoszczy oraz w Warszawie nie organizowały szkoleń dla doradców rolniczych, nauczycieli szkół rolniczych oraz rolników.

Szkolenia dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich prowadziły również j.d.r. w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego¹⁴⁷. W latach 2018–2019 w wojewódzkich ośrodkach doradztwa rolniczego przeszkolono 31 713 rolników i doradców rolniczych w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie.

Szkolenia dla rolników prowadzone przez j.d.r.

W ramach sprawowanego nadzoru nad j.d.r. Minister RiRW zalecił wprowadzenie do programów działalności m.in.:

- szkolenia dla rolników związanych z inwestycjami, na które wymagane jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, bądź zgłoszenia wodnoprawnego; zasady wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji związanych z chowem lub hodowlą zwierząt;
- regulacji wprowadzonych przez prawo wodne pod względem wdrażania dyrektywy azotanowej w Polsce z uwzględnieniem obszarów

¹⁴⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 721.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

szczególnie narażonych oraz programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych;

- zagadnień związanych z ograniczaniem ryzyka ze stosowania środków ochrony roślin.

Szkolenia dla pracowników MRiRW, ARiMR i ODR

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie podejmowało także inne działania mające na celu upowszechnienie wiedzy na temat suszy, jej konsekwencjach oraz prawach i obowiązkach wynikających z przepisów ustawy *Prawo wodne* w zakresie pozwoleń wodnoprawnych.

W 2020 r. przeprowadzono jedno szkolenie w zakresie ustawy *Prawo wodne*, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących zgód wodnoprawnych dla 45 pracowników j.d.r. i ośmiu pracowników MRiRW. Uczestnikami szkolenia byli również regionalni koordynatorzy ds. zgód wodnoprawnych w zakresie nawodnień (tj. 11 pracowników PGW WP wskazanych do bieżącej współpracy z doradcami rolniczymi z ośrodków doradztwa rolniczego). Szkolenie przeprowadzono w trybie online.

Zagadnienia w zakresie wydawanych zgód wodnoprawnych były tematem prelekcji pracowników PGW WP m.in. w ramach: konferencji poświęconej aktualnym problemom związanym z wodą w rolnictwie (zorganizowanej przez Pomorski ODR), konferencji pn. *Innowacyjne rozwiązania w nawadnianiu warzyw gruntowych* (zorganizowanego przez Lubelski ODR), szkolenia pn. *„Modernizacja gospodarstw rolnych w obszarze nawadniania w gospodarstwie”*, a także spotkań organizowanych przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego. Uczestnikami tych szkoleń byli zarówno rolnicy jak i przedstawiciele izb rolniczych oraz ARiMR.

Zajęcia prowadzone w placówkach edukacyjnych

Promocja postaw proekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi była tematem zajęć prowadzonych przez pracowników PGW WP w placówkach edukacyjnych (szkołach i przedszkolach). Inne zaplanowane do realizacji na 2020 r. działania informacyjne, promocyjne i edukacyjne (zajęcia w szkołach i w przedszkolach, imprezy plenerowe), z uwagi na epidemię COVID-19 nie zostały zrealizowane.

W maju 2020 r. Minister RiRW udostępnił nadzorowanym i prowadzonym przez Ministra RiRW szkołom broszurę *„Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu suszy”* do wykorzystania w procesie edukacyjnym.

W okresie objętym kontrolą Minister GMiŻŚ nie podejmował działań w celu opracowania założeń edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania skutkom suszy. Działania te zostały wskazane w załączniku nr 2 do projektu PPSS, tj. opracowanie m.in. podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych w zakresie definicji suszy, przyczyn jej występowania, skutków oraz sposobów identyfikowania i zapobiegania, a także programu edukacyjnego o przyczynach występowania suszy, sposobach jej identyfikowania, obszarach gospodarczych, społecznych, środowiskowych wrażliwych na suszę oraz przeciwdziałania jej skutkom.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Czy efektywnie i skutecznie przeciwdziałano niedoborom wody w rolnictwie?

1. Czy opracowano kompleksową koncepcję zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa?
2. Czy skutecznie zrealizowano zadania zmierzające do przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie?
3. Czy środki publiczne przeznaczone na gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi wykorzystano celowo i gospodarnie?

Kontrola została przeprowadzona w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Państwowym Gospodarstwie Wodnym Wody Polskie: w Krajowym Zarządzie Gospodarki Wodnej oraz w sześciu regionalnych zarządach gospodarki wodnej, a także w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Kontrolę w MG MiŻŚ, MRiRW, ARiMR oraz w jednostkach organizacyjnych PGW WP przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. *o Najwyższej Izbie Kontroli*¹⁴⁸ z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy *o NIK*, tj. legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

Od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. z uwzględnieniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mających istotny wpływ na działalność objętą kontrolą, a także zdarzeń występujących do zakończenia czynności kontrolnych.

W kontroli nie uzyskiwano informacji na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f) ustawy *o NIK*.

W kontroli nie uczestniczyły organy kontroli na podstawie art. 12 ustawy *o NIK*.

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli. Czynności kontrolne prowadzono od 27 maja 2020 r. do 11 września 2020 r.

Wyniki kontroli przedstawiono w 10 wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników skontrolowanych podmiotów.

W wystąpieniach pokontrolnych sformułowano ogółem 12 wniosków pokontrolnych. Wnioski pokontrolne skierowano do Prezesa PGW WP w związku z:

- kontrolą przeprowadzoną w KZGW w Warszawie o:
 - podjęcie działań mających na celu zapewnienie prowadzenia przez KZGW postępowań administracyjnych określających zakres i termin wykonania robót utrzymaniowych na urządzeniach melioracji wodnych z zachowaniem terminów i zasad określonych w art. 35 i 36 kpa;

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

Zakres podmiotowy

Kryteria kontroli

Okres objęty kontrolą

Działania na podstawie art. 29 ustawy *o NIK*

Udział innych organów kontroli na podstawie art. 12 ustawy *o NIK*

Pozostałe informacje

¹⁴⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200.

ZAŁĄCZNIKI

- kontrolą przeprowadzoną w RZGW w Białymstoku o:
 - niezwłocznie podejmowanie działań w sprawach dotyczących utrzymania urządzeń melioracji wodnych;
- kontrolą przeprowadzoną w RZGW w Bydgoszczy o:
 - informowanie stron o przypadkach niezakończenia sprawy w terminie;
- kontrolą przeprowadzoną w RZGW w Lublinie o:
 - prowadzenie przez RZGW postępowań administracyjnych w sprawie wydania decyzji określającej zakres i termin wykonania robót utrzymaniowych na urządzeniach melioracji wodnych z zachowaniem terminów i zasad określonych w art. 35 i 36 kpa;
 - przestrzeganie przez RZGW właściwości rzeczowej przy załatwianiu spraw z zakresu prawa wodnego;
 - podjęcie skutecznych działań w celu wykonania obowiązku poddania obiektów budowlanych i urządzeń wodnych kontrolom okresowym (rocznym i pięcioletnim), o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy *Prawo budowlane*;
 - podjęcie działań w stosunku podmiotu, który nie wykonał zalecenia pokontrolnego nałożonego zarządzeniem pokontrolnym Nr 13/2019 z dnia 23 sierpnia 2019 r.;
- kontrolą przeprowadzoną w RZGW w Poznaniu o:
 - podjęcie działań mających na celu zapewnienie terminowego przekazywania ogłoszeń o udzieleniu zamówienia publicznego do Urzędu Publikacji Unii Europejskiej;
- kontrolą przeprowadzoną w RZGW w Warszawie o:
 - podjęcie działań w celu zapewnienia prowadzenia postępowań administracyjnych w związku z art. 205, 206 ustawy *Prawo wodne* w sposób nieprzewlekły, z zachowaniem zasad i terminów wynikających z kpa;
 - przeszkolenie pracowników prowadzących postępowania administracyjne z zakresu stosowania ustawy kpa;
 - zintensyfikowanie działań w celu zakończenia przejmowania od marszałków województw mienia oraz ujęcie go w ewidencji finansowo-księgowej;
 - przestrzeganie warunków umów i egzekwowanie kar umownych w przypadku niedotrzymywania przez wykonawcę terminu jej realizacji.

Do dwóch wystąpień pokontrolnych wniesiono łącznie cztery zastrzeżenia.

Do wystąpienia pokontrolnego z dnia 9 września 2020 r. Minister Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej złożył dwa zastrzeżenia. Kolegium NIK podjęło uchwałę Nr 70/2020 z 21 października 2020 r. w sprawie zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, zgłoszonych z upoważnienia Ministra Gospodarki Wodnej i Żeglugi Śródlądowej przez Podsekretarza Stanu do wystąpienia pokontrolnego NIK z dnia 9 września 2020 r. w której dwa zastrzeżenia uwzględniono w całości.

Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej w NIK uchwałą z dnia 3 listopada 2020 r., w odniesieniu do zastrzeżeń zgłoszonych przez Prezesa PGW WP do wystąpienia pokontrolnego dotyczącego kontroli przeprowadzonej w KZGW w Warszawie, spośród dwóch zastrzeżeń, jedno uwzględnił częściowo i jedno oddalił.

Prezes PGW WP poinformował o podjętych przez PGW WP działaniach w celu realizacji ww. wniosków poprzez:

- pouczenie pracowników o bezwzględnej konieczności przestrzegania Kodeksu postępowania administracyjnego przy prowadzeniu postępowań administracyjnych z zakresu prawa wodnego, ze szczególnym uwzględnieniem postępowań prowadzonych na podstawie art. 191 czy art. 206 ustawy *Prawo wodne*;
- wskazanie pracowników do wzięcia udziału w szkoleniu planowanym do zorganizowania przez KZGW z postępowań prowadzonych w trybie art. 191, 205 oraz 206 ustawy *Prawo wodne*, z uwzględnieniem przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego;
- wprowadzenie bieżącego monitoringu z postępu realizowanych spraw w układzie miesięcznym w postaci zbiorczych informacji o postępie w rozpatrywaniu spraw na podstawie art. 205 i 206 ustawy *Prawo wodnego*;
- zobowiązanie bezpośrednich przełożonych do bieżącego monitorowania postępu przedmiotowych spraw, a także w RZGW w Białymstoku skierowaniu dodatkowej osoby ich rozpatrywania;
- podjęcie decyzji, że pracownicy zarówno RZGW w Lublinie jak i ZZ, w szczególności ZZ w Zamościu, posiadający stosowne uprawnienia budowlane, uprawnieni do wykonywania samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie będą dokonywali kontroli okresowych na obszarach, gdzie występują największe niedociągnięcia;
- wszczęcie postępowania administracyjnego w związku niewykonaniem zalecenia pokontrolnego w ZZ w Zamościu (RZGW Lublin) w sprawie nałożenia obowiązku likwidacji urządzenia wodnego wykonanego bez pozwolenia wodnoprawnego;
- poinformowanie pracowników Wydziału Zamówień Publicznych w RZGW w Poznaniu o konieczności przestrzegania terminowości przesyłanych ogłoszeń. Ponadto w celu uniknięcia podobnych nieprawidłowości pracownicy zobowiązani zostali do prowadzenia tabelarycznych zestawień dot. prowadzonych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, w których ujęte zostaną informacje o obligatoryjnych terminach wykonywanych czynności określonych w ustawie *Prawo Zamówień Publicznych*;
- polecenie zintensyfikowania prac nad przekazanymi i podpisanymi w protokołach zdawczo-odbiorczych przez marszałków urzędzeniami do wprowadzenia ich do ewidencji środków trwałych;
- skierowanie przez Dyrektora RZGW w Warszawie do dyrektorów ZZ wytycznych dla osób wyznaczonych do kontroli technicznej w NW, które reprezentują PGW WP w trakcie realizacji umowy, m.in. dotyczących egzekwowania od wykonawcy realizacji umowy zgodnie z jej warunkami, opisem przedmiotu zamówienia oraz kalkulacją ofertową.

ZAŁĄCZNIKI

Finansowe rezultaty kontroli

Finansowe rezultaty kontroli, stanowiące uszczuplenie środków lub aktywów, określono w wysokości 8709,11 zł z tytułu nienaliczenia kary umownej za nieterminową realizację przedmiotu umowy.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej	Marek Gróbarczyk
2.		Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Jan Krzysztof Ardanowski
3.		Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie	Przemysław Daca
4.		Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie	Przemysław Daca
5.		Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie	Tomasz Nowakowski
6.	Delegatura w Białymstoku	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Białymstoku	Przemysław Daca
7.	Delegatura w Bydgoszczy	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Bydgoszczy	Przemysław Daca
8.	Delegatura w Lublinie	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie	Przemysław Daca
9.	Delegatura w Poznaniu	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu	Przemysław Daca
10.	Delegatura w Szczecinie	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie	Przemysław Daca

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej	W formie opisowej	Działania Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej w procesie planowania w gospodarowaniu wodami w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy, miały charakter ogólny i nie były ukierunkowane na określony dział gospodarki, w tym na rolnictwo. Minister brał udział w pracach nad projektem Planu przeciwdziałania skutkom suszy, opracował projekt Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborom wody na lata 2021–2027 oraz zatwierdzał roczne plany Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie obejmujące inwestycje i zadania realizowane w gospodarce wodnej.	Z rocznym opóźnieniem zostało wydane rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ.
2.	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ocena pozytywna	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi przygotował i realizował „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”; opracował i realizował ujęty w „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” projekt pn. „Woda dla rolnictwa”; aktywnie uczestniczył w pracach nad projektami PPSS oraz PPNW; podejmował działania prowadzące do zmian przepisów prawa w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi; podjął działania informacyjne i edukacyjne w zakresie oszczędności i solidarnego korzystania z zasobów wodnych przez wydawanie broszury informacyjnej upowszechnianej wśród rolników za pośrednictwem jednostek doradztwa rolniczego. Zapewnione zostały środki finansowe z budżetu krajowego oraz z budżetu środków europejskich w ramach WPR na wydatki związane z realizacją zadań mających na celu ograniczenie niedoborów wody w rolnictwie.	Z rocznym opóźnieniem zostało wydane rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ.
3.	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie	W formie opisowej	Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zapewnił w latach 2018–2020 prawidłowe wykonywanie działań w zakresie przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie. Działanie te polegały na: egzekwowaniu od beneficjentów płatności bezpośrednich przestrzegania wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarstwa wodnej, udzieleniu wsparcia finansowego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 dla rolników spełniających wymogi dotyczące gospodarowania wodą w zakresie działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne”, na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym oraz dla spółek wodnych na operacje typu Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” – poddziałanie „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze; prowadzeniu akcji informacyjno-promocyjnych dotyczących norm i wymogów wzajemnej zgodności oraz realizowanego wsparcia finansowego w zakresie gospodarowania wodą w rolnictwie.	Nie stwierdzono.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
4.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	W formie opisowej	Działania Prezesa Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie mające na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie były prowadzone w ramach zapobiegania skutkom suszy, jednakże ich ukierunkowanie na zapewnienie wody na potrzeby rolnictwa nastąpiło dopiero w 2020 r. Projekt PPSS określał długoterminowe (do 2027 r.) kierunki działań w zakresie rozwoju retencji wodnej oraz przeciwdziałania skutkom suszy, a tym samym zapewnienia odpowiedniej ilości wód użytkowych dla społeczeństwa, środowiska i wszystkich sektorów gospodarki narodowej. Na dzień 30 czerwca 2020 r. PGW WP realizowało 35 z 99 inwestycji służących zwiększeniu retencji wskazanych w załączniku 1A do projektu PPSS, na których realizację poniesiono koszt w wysokości 125 406,4 tys. zł. Prowadzono kampanie informacyjne i działania edukacyjne na temat suszy i zagrożeń z nią związanych, efektywnego korzystania z posiadanych zasobów wodnych oraz działań służących poprawie stanu wód w Polsce.	Stwierdzono naruszenia wymaganych terminów dotyczących prowadzonych przez KZGW postępowań administracyjnych.
5.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zgodnie z przepisami prawa i wewnętrznymi procedurami wydatkowano środki na przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym niedoborom wody w rolnictwie, poza przypadkiem (jednym z pięciu zbadanych).	Nie została zakończona weryfikacja przejętego majątku od marszałków lub likwidatorów WZMIUW. W ewidencji środków trwałych prowadzonej przez RZGW w Warszawie w systemie finansowo-księgowym Eden ujętych zostało jedynie 209 obiektów na 11 298 protokołami przejętych pozycji. RZGW w Warszawie prowadził postępowania administracyjne dotyczące art. 205–206 ustawy Prawo wodne z naruszeniem zasad kpa, m.in. nie wszystkie strony były zawiadamiane na podstawie art. 61 § 4 kpa o wszczęciu postępowania oraz o niezאתלתיenu sprawy w terminie, zgodnie z art. 36 §1 kpa. W jednym z pięciu zbadanych przypadków, nie naliczono kary umownej w wysokości 8709,11 zł, pomimo nieterminowej realizacji przedmiotu umowy.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
6.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Białymstoku	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zgodnie z przepisami prawa i wewnętrznymi procedurami wydatkowano środki na przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym niedoborom wody w rolnictwie.	Opieszałe prowadzone sprawy z art. 205–206 ustawy Prawo wodne, dotyczące utrzymania urządzeń melioracji wodnych. W 12 bowiem przypadkach dotyczących utrzymania tych urządzeń (z 14 zbadanych) pierwsze czynności w sprawie podjęto dopiero po upływie od 28 do 658 dni od wpłynięcia wniosku. Rozpatrzono jedynie 17,9% wniosków dotyczących ustalenia szczegółowych zakresów i terminów wykonania obowiązków utrzymania urządzeń melioracji wodnych, jakie w tym okresie wpłynęły, a długość postępowań administracyjnych – od dnia wpłynięcia wniosku do dnia wydania decyzji – wyniosła od 400 do 721 dni.
7.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Bydgoszczy	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zgodnie z przepisami prawa i wewnętrznymi procedurami wydatkowano środki na przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym niedoborom wody w rolnictwie.	Niewypełnienie przez RZGW w Bydgoszczy obowiązku wynikającego z art. 36 § 1 kpa wobec stron postępowania prowadzonego w trybie art. 205 i 206 ustawy Prawo wodne, pomimo zaistnienia okoliczności wskazujących na możliwość opóźnienia w jego rozpatrzeniu.
8.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zgodnie z przepisami prawa i wewnętrznymi procedurami wydatkowano środki na przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym niedoborom wody w rolnictwie.	Stwierdzono opóźnienia w poddawaniu kontroli urządzeń wodnych, uchybienia terminom w prowadzonych postępowaniach administracyjnych oraz przypadek nieegzekwowania od skontrolowanego podmiotu realizacji wydanych zaleceń pokontrolnych.
9.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. Zgodnie z przepisami prawa i wewnętrznymi procedurami wydatkowano środki na przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie skutkom suszy, w tym niedoborom wody w rolnictwie.	W dwóch z pięciu badanych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego nie zachowano terminu 30 dni od zawarcia umowy w sprawie zamówienia publicznego do przekazania Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej ogłoszenia o udzieleniu zamówienia.
10.	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie	W formie opisowej	Podjęmowano działania związane z przeciwdziałaniem niedoborom wody w rolnictwie. RZGW w Szczecinie nie planował w latach 2018–2019 środków finansowych przeznaczonych na inwestycje oraz zadania utrzymaniowe, mające na celu wyłączenie przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie. W okresie tym realizował zadania, które pośrednio wpływały na przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie oraz podejmował działania doraźne w celu zwiększenia retencji.	Nie stwierdzono.

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Charakterystyka
podmiotów związanych
z tematem kontroli

Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej¹⁴⁹:

- kieruje działem administracji rządowej gospodarka wodna;
- kształtuje kierunki polityki wodnej państwa, uwzględniając kierunki rozwoju żeglugi śródlądowej (art. 354 ust. 1 ustawy *Prawa wodne*);
- koordynuje realizację zadań publicznych w gospodarce wodnej (art. 354 ust. 2 ustawy *Prawa wodne*), w szczególności:
 - 1) wydaje Prezesowi Wód Polskich wytyczne i polecenia dotyczące sposobu realizacji zadań oraz żąda przekazania informacji w tym zakresie, wskazując termin ich przekazania, nie dłuższy niż trzy miesiące i nie krótszy niż 14 dni od dnia przekazania żądania;
 - 2) akceptuje przygotowane przez Prezesa Wód Polskich propozycje dotyczące sposobu realizacji zadań w zakresie inwestycji;
- sprawuje nadzór nad działalnością państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej, państwowej służby hydrogeologicznej oraz państwowej służby do spraw bezpieczeństwa budowli piętrzących (art. 360 ustawy *Prawo wodne*);
- nadzoruje Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (art. 356 ustawy *Prawo wodne*).

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- bierze udział w procesie uzgodnień projektu Planu przeciwdziałania skutkom suszy (art. 185 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*),
- jest Instytucją Zarządzającą PROW 2014–2020 (art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o *wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*¹⁵⁰).

¹⁴⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm. Minister Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej kierował działem administracji rządowej gospodarka wodna do dnia 5 października 2020 r. Od dnia 6 października 2020 r. do 12 listopada 2020 r. działem tym kierował Minister Klimatu i Środowiska zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Klimatu i Środowiska (Dz. U. poz. 1720 – § 1 ust. 2 pkt 2 został uchylony przez § 1 pkt 1 rozporządzenia z dnia 13 listopada 2020 r. Dz. U. poz. 2004). Od 13 października 2020 r. zgodnie z § 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 listopada 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Infrastruktury (Dz. U. poz. 2006) działem administracji rządowej gospodarka wodna kieruje Minister Infrastruktury. W dniu 13 listopada 2020 r. został ustanowiony Pełnomocnik Rządu do spraw gospodarki wodą oraz inwestycji w gospodarce morskiej i wodnej (§ 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw gospodarki wodą oraz inwestycji w gospodarce morskiej i wodnej (Dz. U. poz. 2015).

¹⁵⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 217, ze zm.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

- jest agencją wykonawczą w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹⁵¹ i działa na podstawie ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹⁵² oraz Statutu¹⁵³;
- pełni na podstawie uzyskanej akredytacji funkcję agencji płatniczej w PROW 2014–2020;
- jest jednostką nadzorowaną przez Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a w zakresie gospodarki finansowej – ministra właściwego do spraw finansów publicznych, stosownie do art. 3 ust. 1 ustawy o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

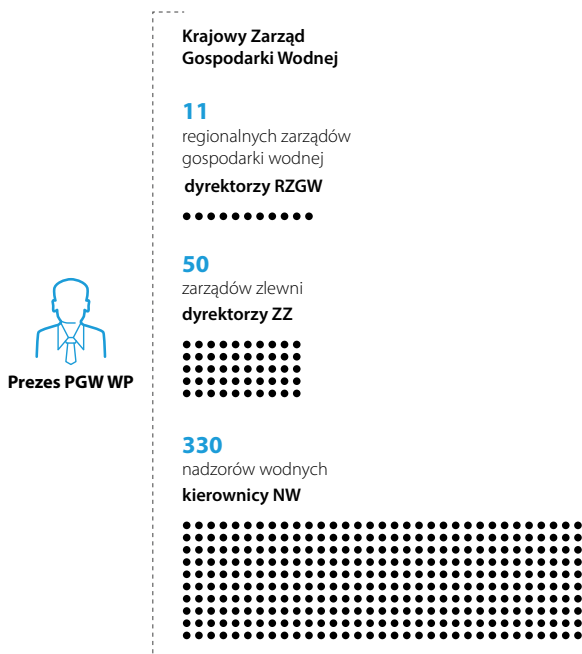
Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie¹⁵⁴

- państwowa osoba prawna w rozumieniu ustawy o finansach publicznych. Od 1 stycznia 2018 r. wykonuje zadania określone w przepisach ustawy Prawo wodne.
- w skład PGW WP wchodzi następujące jednostki organizacyjne: KZGW z siedzibą w Warszawie; 11 RZGW z siedzibami w Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Gliwicach, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu; 50 ZZ oraz 330 NW (infografika nr 9).

Infografika nr 9

Jednostki organizacyjne i organy PGW WP

Jednostki organizacyjne i organy Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie

Źródło: materiały własne NIK.

¹⁵¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.

¹⁵² Dz. U. z 2019 r. poz. 1505.

¹⁵³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 czerwca 2009 r. w sprawie nadania statutu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1502).

¹⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (Dz. U. poz. 2506).

PGW WP Do głównych zadań PGW WP, wynikających z art. 240 ustawy *Prawo wodne*, należą:

- planowanie, prowadzenie i koordynowanie inwestycji z zakresu gospodarki wodnej;
- utrzymanie wód oraz utrzymanie i eksploatacja urządzeń wodnych;
- działania w zakresie zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią i przeciwdziałania skutkom suszy;
- działania w zakresie zapewnienia wody w odpowiedniej ilości i jakości na potrzeby ludności, przemysłu oraz rolnictwa;
- wykonywanie prawa właścicielskiego Skarbu Państwa w stosunku do wybranych śródlądowych wód płynących oraz gruntów pokrytych tymi wodami;
- kontrola gospodarowania wodami;
- działania z zakresu ochrony przed powodzią i suszą oraz ochroną jakości krajowych zasobów wodnych;
- naliczanie i pobieranie opłat za usługi wodne; wydawanie zgód wodnoprawnych oraz pełnienie funkcji organu regulacyjnego w zakresie kosztów zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz zbiorowego odprowadzania ścieków.

Zgodnie z art. 241 ustawy *Prawo wodne* organem Wód Polskich jest Prezes Wód Polskich. Prezes kieruje działalnością Wód Polskich i reprezentuje Wody Polskie na zewnątrz jak również kieruje pracą Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej. Prezes Wód Polskich dokonuje wszelkich czynności prawnych w zakresie praw i obowiązków majątkowych Wód Polski. Swoje zadania wykonuje przy pomocy zastępców Prezesa oraz kierowników jednostek organizacyjnych Wód Polskich. Prezes Wód Polskich może udzielać pełnomocnictw pracownikom Wód Polskich.

KZGW Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej wykonuje m.in. następujące zadania:

- współuczestniczy w zapewnieniu ochrony ludności i mienia przed powodzią i przeciwdziałaniu skutkom suszy, na poziomie obszarów dorzeczy;
- przygotowuje projekt wstępnej oceny ryzyka powodziowego, o którym mowa w art. 168, i jej aktualizacji;
- sporządza mapy zagrożenia powodziowego, o których mowa w art. 169, i ich aktualizacje oraz mapy ryzyka powodziowego, o których mowa w art. 170 i ich aktualizacje;
- przygotowuje projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy, o którym mowa w art. 185, i jego aktualizacje;
- prowadzi gospodarkę finansową oraz ewidencję księgową Wód Polskich;
- opracowuje projekty planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, o których mowa w art. 319 ust. 1, i ich aktualizacje;
- prowadzi system informacyjny gospodarowania wodami, o którym mowa w art. 329, oraz udostępnia zawarte w tym systemie zbiory danych przestrzennych;
- tworzy i utrzymuje Hydroportal oraz centralny punkt dostępowy, o których mowa w art. 332 ust. 3;

ZAŁĄCZNIKI

- nadzoruje planowanie i realizację zadań związanych z utrzymywaniem wód i pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną, w tym obwałowań oraz obszaru międzywala;
- koordynuje zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności, przemysłu oraz rolnictwa;
- nadzoruje planowanie i realizację przedsięwzięć związanych z odbudową ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych;

sprawuje nadzór nad planowaniem inwestycji w gospodarce wodnej oraz ich realizacją, z wyłączeniem śródlądowych dróg wodnych o szczególnym znaczeniu transportowym;

prowadzi sprawy, w których Prezes Wód Polskich pełni funkcję organu wyższego stopnia w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (art. 240 ust. 2 pkt 4-6, 8-12, 14, 15, 20, 21 i 25 ustawy *Prawo wodne*).

Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej wykonują m.in. następujące zadania Wód Polskich: RZGW

- prowadzą sprawy dotyczące zgód wodnoprawnych;
- prowadzą sprawy dotyczące decyzji wydawanych na podstawie art. 206 ustawy *Prawo wodne* w zakresie utrzymania urządzeń melioracji wodnych
- weryfikują wpływ istniejących urządzeń wodnych i udzielonych zgód wodnoprawnych na warunki bytowania i wędrówki gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym;
- współuczestniczą w zapewnieniu ochrony ludności i mienia przed powodzią i przeciwdziałaniu skutkom suszy, na poziomie regionów wodnych;
- koordynują realizację inwestycji w regionach wodnych, z wyłączeniem śródlądowych dróg wodnych o szczególnym znaczeniu transportowym;
- wykonują prawa właścicielskie Skarbu Państwa w stosunku do śródlądowych wód płynących oraz gruntów pokrytych tymi wodami oraz zawierają porozumienia, o których mowa w art. 213 ust. 1 i 3;
- zapewniają obsługę administracyjno-biurową komitetów konsultacyjnych, o których mowa w art. 250;
- reprezentują Skarb Państwa w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 258 ust. 1, 5 oraz 7 i 8;
- wykonują uprawnienia właściciela wód w zakresie rybactwa śródlądowego w stosunku do śródlądowych wód płynących stanowiących własność Skarbu Państwa;
- sporządzają projekty dokumentacji planistycznych, o których mowa w art. 317 ust. 1 pkt 1-6 i 8;
- wykonują kontrolę gospodarowania wodami, o której mowa w art. 335 ust. 1 pkt 1;
- planują przedsięwzięcia związane z odbudową ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych;

ZAŁĄCZNIKI

- opiniują projekty wojewódzkich planów gospodarki odpadami, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach*¹⁵⁵, w zakresie ochrony zasobów wodnych;
- współdziałają z wojewodami w zakresie opracowywania wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego;
- podejmują działania mające na celu bilansowanie ilościowe i jakościowe wód powierzchniowych i podziemnych;
- podejmują działania mające na celu zapewnienie na potrzeby ludności, przemysłu oraz rolnictwa wody w odpowiedniej ilości i jakości;
- prowadzą system informacyjny gospodarowania wodami, o którym mowa w art. 329, oraz udostępniają gromadzone w tym systemie dane (art. 240 ust. 3 pkt 1, 3, 6, 8–14, 17, 20, 24–26 i 28 ustawy *Prawo wodne*).

- Zarząd zlewni** Zarządy zlewni wykonują m.in. następujące zadania Wód Polskich:
- prowadzą sprawy dotyczące zgód wodnoprawnych;
 - współuczestniczą w zapewnieniu ochrony ludności i mienia przed powodzią i przeciwdziałaniu skutkom suszy, na poziomie zlewni;
 - prowadzą sprawy dotyczące: opłat za usługi wodne, o których mowa w art. 268 ust. 1 oraz w art. 269 ust. 1 pkt 2, opłat podwyższonych, o których mowa w art. 280 pkt 1;
 - realizują zadania związane z utrzymaniem wód i pozostałego mienia Skarbu Państwa związanego z gospodarką wodną, w tym obwałowań oraz obszaru międzywala;
 - realizują przedsięwzięcia związane z odbudową ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych oraz współdziałają w tym zakresie z właściwymi organami i podmiotami;
 - współpracują z podmiotami korzystającymi z wód i wykonującymi urzędzenia wodne, w tym z podmiotami planującymi budowę lub modernizację instalacji wykorzystujących hydroenergię do wytwarzania energii elektrycznej;
 - programują, planują i nadzorują wykonywanie urządzeń melioracji wodnych w trybie, o którym mowa w art. 199 ust. 2;
 - prowadzą ewidencje, o których mowa w art. 194 ust. 2, art. 196 ust. 1 i 302 ust. 1, oraz udostępniają dane zawarte w tych ewidencjach (art. 240 ust. 4 pkt 1 lit. b, pkt 2, 3, 8–10, 14 i 15 ustawy *Prawo wodne*).

- Nadzór wodny** Nadzory wodne, z uwzględnieniem przepisów art. 397 ust. 3, wykonują m.in. następujące zadania Wód Polskich:
- współuczestniczą w zapewnieniu ochrony ludności i mienia przed powodzią i przeciwdziałaniu skutkom suszy, na poziomie zlewni;
 - prowadzą sprawy dotyczące zgłoszeń wodnoprawnych;
 - przyjmują wnioski o wydanie zgód wodnoprawnych oraz innych decyzji przewidzianych w ustawie;
 - utrzymują i eksploatują urządzenia wodne będące własnością Skarbu Państwa;
 - zapewniają sygnalizację o zagrożeniach w sytuacji wystąpienia ekstremalnych zjawisk hydrologicznych;

¹⁵⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 797, ze zm.

- zapewniają należyty stan techniczny, obsługi i bezpieczeństwa budowli hydrotechnicznych będących własnością Skarbu Państwa (art. 240 ust. 5 pkt –4, 6, 7 i 9 ustawy *Prawo wodne*).

Gospodarowanie wodami

Zarządzanie zasobami wodnymi, zgodnie z art. 10 ustawy *Prawo wodne*, służy zaspokajaniu potrzeb ludności i gospodarki oraz ochronie wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w szczególności w zakresie:

- 1) zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności;
- 2) ochrony przed powodzią oraz suszą;
- 3) ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją;
- 4) utrzymywania lub poprawy stanu ekosystemów wodnych i zależnych od wód;
- 5) zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa oraz przemysłu;
- 6) tworzenia warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego wykorzystania wód;
- 7) zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem oraz rekreacją.

W art. 9 ustawy *Prawo wodne* określono następujące główne zasady gospodarowania wodami:

1. Gospodarowanie wodami prowadzi się z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości.
2. W gospodarowaniu wodami uwzględnia się zasadę wspólnych interesów i wymaga się współdziałania administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności w zakresie pozwalającym uzyskać maksymalne korzyści społeczne.
3. Gospodarowanie wodami opiera się na zasadzie zwrotu kosztów usług wodnych, uwzględniających koszty środowiskowe i koszty zasobowe oraz analizę ekonomiczną.
4. Gospodarowanie wodami prowadzi się w zgodzie z interesem publicznym, nie dopuszczając do wystąpienia możliwego do uniknięcia pogorszenia ekologicznych funkcji wód oraz pogorszenia stanu ekosystemów lądowych zależnych od wód.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o *działach administracji rządowej* dział gospodarka wodna obejmuje m.in. sprawy dotyczące kształtowania, ochrony i racjonalnego wykorzystywania zasobów wodnych; utrzymania śródlądowych wód powierzchniowych stanowiących własność Skarbu Państwa wraz z infrastrukturą techniczną związaną z tymi wodami, obejmującą budowle oraz urządzenia wodne.

Zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt 1–3 ustawy *Prawo wodne* organami właściwymi w sprawach gospodarowania wodami są m.in. minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej oraz Prezes Wód Polskich.

Wody morza terytorialnego, morskie wody wewnętrzne, śródlądowe wody płynące oraz wody podziemne stanowią własność Skarbu Państwa (art. 211 ust. 2 ustawy *Prawo wodne*).

Zgodnie z art. 212 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa wykonują:

- 1) Wody Polskie – w stosunku do śródlądowych wód płynących oraz wód podziemnych;
- 2) minister właściwy do spraw gospodarki morskiej – w stosunku do wód morza terytorialnego oraz morskich wód wewnętrznych.

Instrumenty zarządzania zasobami wodnymi (art. 11 ustawy *Prawo wodne*) obejmują:

- 1) planowanie w gospodarowaniu wodami;
- 2) zgody wodnoprawne;
- 3) opłaty za usługi wodne oraz inne należności;
- 4) kontrolę gospodarowania wodami;
- 5) system informacyjny gospodarowania wodami.

Planowanie w gospodarowaniu wodami

Planowanie w gospodarowaniu wodami

Planowanie w gospodarowaniu wodami (art. 315 pkt 1, 3 i 4 ustawy *Prawo wodne*) obejmuje m.in. następujące dokumenty planistyczne:

- 1) plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy;
- 2) plan przeciwdziałania skutkom suszy;
- 3) plany utrzymania wód.

Projekty ww. dokumentacji planistycznej sporządzają Wody Polskie (art. 317 ust. 6 ustawy *Prawo wodne*) i przekazują je do zatwierdzenia ministrowi właściwemu do spraw gospodarki wodnej.

Plan gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (art. 318 ust. 1 pkt 1–10 i 14) zawiera m.in.

- 1) ogólny opis cech charakterystycznych obszaru dorzecza¹⁵⁶, obejmujący w szczególności:
 - a) wykaz jednolitych części wód powierzchniowych wraz z podaniem ich typów i ustalonych warunków referencyjnych,
 - b) wykaz jednolitych części wód podziemnych;
- 2) podsumowanie identyfikacji znaczących oddziaływań antropogenicznych i oceny ich wpływu na stan wód powierzchniowych i podziemnych, w tym:
 - a) oszacowanie punktowych źródeł zanieczyszczeń,
 - b) oszacowanie rozproszonych źródeł zanieczyszczeń wraz z informacją o przeznaczeniu gruntów,
 - c) oszacowanie oddziaływań wywieranych na ilościowy stan wód wraz z informacją na temat poboru wód,
 - d) analizę innych oddziaływań antropogenicznych na stan wód;
- 3) wykazy obszarów chronionych, o których mowa w art. 317 ust. 4, wraz z graficznym przedstawieniem przebiegu ich granic oraz określeniem podstaw prawnych ich utworzenia;
- 4) mapę sieci monitoringu wraz z prezentacją programów monitoringowych;
- 5) ustalenie celów środowiskowych dla jednolitych części wód i obszarów chronionych;
- 6) podsumowanie wyników analiz ekonomicznych związanych z korzystaniem z wód;
- 7) zestaw działań z uwzględnieniem sposobów osiągnięcia ustanawianych celów środowiskowych wraz z jego podsumowaniem;

¹⁵⁶ W Polsce znajduje się dziesięć obszarów dorzeczy. Wszystkie mają charakter międzynarodowy. Obszary dorzeczy Wisły i Odry zajmują blisko 97% powierzchni kraju.

- 8) informacje o planowanych i podjętych działaniach, które służą wdrożeniu zasady zwrotu kosztów usług wodnych, przy uwzględnieniu wkładu wniesionego przez użytkowników wód oraz kosztów środowiskowych i zasobowych, zawierające w szczególności informacje o wynikach tych działań oraz ich wpływie na stan wód;
- 9) podsumowanie działań podjętych dla realizacji:
 - a) celów środowiskowych, o których mowa w art. 56, art. 57, art. 59 oraz w art. 61,
 - b) wymagań wynikających z przepisów ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków¹⁵⁷ – dla jednolitych części wód przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi;
- 10) informacje dotyczące pozwoleń wodnoprawnych udzielonych na:
 - a) pobór wód,
 - b) magazynowanie wód,
 - c) wprowadzanie ścieków do wód,
 - d) regulację wód
 - wraz z informacją dotyczącą wyjątków od wymogu posiadania pozwolenia wodnoprawnego oraz odniesieniem się do rejestru pozwoleń wodnoprawnych zawartych w systemie informacyjnym gospodarowania wodami;
- 11) podsumowanie działań, o których mowa w art. 325, zawierające w szczególności informacje o wynikach przeglądu pozwoleń wodnoprawnych oraz programów monitoringu wód.

Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej przyjmuje i aktualizuje plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, w drodze rozporządzenia, kierując się koniecznością zapewnienia osiągnięcia celów środowiskowych, o których mowa w art. 56, art. 57, art. 59 oraz w art. 61, oraz powszechnym charakterem tego planu (art 321 ustawy *Prawo wodne*).

Plan przeciwdziałania skutkom suszy (art. 184 ust. 2) zawiera:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z art. 185 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy przygotowują Wody Polskie w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi, ministrem właściwym do spraw rybołówstwa, ministrem właściwym do spraw żeglugi śródlądowej oraz wojewodami, uwzględniając podział kraju na obszary dorzeczy.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy przyjmuje i aktualizuje minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, w drodze rozporządzenia, kierując się koniecznością przeciwdziałania skutkom suszy (art. 185 ust. 6 ustawy *Prawo wodne*).

¹⁵⁷ Dz. U. poz. 747.

Plan utrzymania wód (art. 327 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*) zawiera:

- 1) określenie odcinków śródlądowych wód powierzchniowych, w obrębie których występują zagrożenia dla swobodnego przepływu wód oraz spływu lodów, wraz z identyfikacją tych zagrożeń;
- 2) wykaz będących własnością Skarbu Państwa budowli regulacyjnych i urządzeń wodnych o istotnym znaczeniu dla zarządzania wodami;
- 3) wykaz planowanych działań, o których mowa w art. 227 ust. 3, obejmujący:
 - a) wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za realizację działań,
 - b) uzasadnienie konieczności realizacji działań, z uwzględnieniem spodziewanych efektów ich realizacji,
 - c) jeżeli jest to możliwe, szacunkową analizę kosztów i korzyści wynikających z planowanych działań,
 - d) w przypadku działań, o których mowa w art. 227 ust. 3 pkt 3, 6 i 7 – zakres, rozmiar, przybliżoną lokalizację działań oraz terminy i sposoby ich prowadzenia.

Utrzymywanie wód, jest realizowane przez (art. 227 ust. 3 ustawy *Prawo wodne*):

1. wykaszanie roślin z dna oraz brzegów śródlądowych wód powierzchniowych;
2. usuwanie roślin pływających i korzeniących się w dnie śródlądowych wód powierzchniowych;
3. usuwanie drzew i krzewów porastających dno oraz brzegi śródlądowych wód powierzchniowych;
4. usuwanie ze śródlądowych wód powierzchniowych przeszkód naturalnych oraz wynikających z działalności człowieka;
5. zasypywanie wyrw w brzegach i dnie śródlądowych wód powierzchniowych oraz ich zabudowę biologiczną;
6. udrażnianie śródlądowych wód powierzchniowych przez usuwanie zatorów utrudniających swobodny przepływ wód oraz usuwanie namulów i rumoszu;
7. remont lub konserwację stanowiących własność właściciela wód:
 - a) ubezpieczeń w obrębie urządzeń wodnych,
 - b) budowli regulacyjnych;
8. rozbiórkę lub modyfikację tam bobrowych oraz zasypywanie nor bobrów lub nor innych zwierząt w brzegach śródlądowych wód powierzchniowych.

Zgodnie z art. 327 ust. 3 ustawy *Prawo wodne* projekty planów utrzymania wód wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Przepisy działu IV rozdziału 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*¹⁵⁸ stosuje się odpowiednio.

Plan utrzymania wód, na wniosek Wód Polskich (art. 327 ust. 4 ustawy *Prawo wodne*), przyjmuje wojewoda w drodze aktu prawa miejscowego.

¹⁵⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 283, ze zm.

Kontrola gospodarowania wodami

Kontrola gospodarowania wodami (art. 334 pkt 1–7 ustawy *Prawo wodne*) dotyczy m.in.:

- 1) korzystania z wód oraz ochrony zasobów wodnych;
- 2) przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy;
- 3) przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach zintegrowanych;
- 4) wykonywania urządzeń wodnych;
- 5) utrzymywania wód oraz urządzeń wodnych;
- 6) przestrzegania nałożonych na właścicieli gruntów obowiązków oraz ograniczeń;
- 7) przestrzegania warunków obowiązujących w strefach ochronnych i obszarach ochronnych;

Kontrolę gospodarowania wodami w ww. zakresie wykonują Wody Polskie (art. 335 ust. 1 pkt 1 ustawy *Prawo wodne*).

Kontrola
gospodarowania wodami

Monitoring wód

Zgodnie z art. 349 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* monitoring wód ma na celu pozyskanie informacji o stanie:

- 1) wód powierzchniowych i stanie wód podziemnych oraz o stanie wód obszarów chronionych na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągnięcia celów środowiskowych określonych w art. 56, art. 57, art. 59 oraz w art. 61;
- 2) środowiska wód morskich na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągnięcia celów środowiskowych dla wód morskich, a także bieżącej oceny stanu środowiska wód morskich.

Zgodnie z art. 349 ust. 2 ustawy *Prawo wodne* badania i oceny stanu wód powierzchniowych, stanu wód podziemnych, stanu środowiska wód morskich oraz stanu wód obszarów chronionych dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska.

Badania wód powierzchniowych w zakresie elementów hydrologicznych i morfologicznych wykonuje państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna i przekazuje wyniki tych badań m.in. ministrowi właściwemu do spraw gospodarki wodnej, Wodom Polskim, właściwemu organowi Inspekcji Ochrony Środowiska na podstawie art. 349 ust. 4 ustawy *Prawo wodne*.

Na podstawie art. 370 ustawy *Prawo wodne* państwową służbę hydrologiczno-meteorologiczną oraz państwową służbę do spraw bezpieczeństwa budowli piętrzących pełni Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy.

Badania wykonuje i ocenia stan wód podziemnych w zakresie elementów fizykochemicznych i ilościowych państwowa służba hydrogeologiczna na podstawie art. 349 ust. 8 ustawy *Prawo wodne*.

Państwową służbę hydrogeologiczną pełni Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (art. 373 ustawy *Prawo wodne*).

Monitoring wód

Melioracje wodne

Melioracje wodne

Melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby i ułatwienia jej uprawy (art. 195 ustawy *Prawo wodne*).

Urządzeniami melioracji wodnych (art. 197 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*) są:

- 1) rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie,
- 2) drenowania,
- 3) rurociągi,
- 4) stacje pomp służące wyłącznie do celów rolniczych,
- 5) ziemne stawy rybne,
- 6) groble na obszarach nawadnianych,
- 7) systemy nawodnień grawitacyjnych,
- 8) systemy nawodnień ciśnieniowych
 - jeżeli służą celom, o których mowa w art. 195.

Wykonywanie urządzeń melioracji wodnych należy do właścicieli gruntów (art. 199 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*). Urządzenia melioracji wodnych mogą być wykonywane na koszt Skarbu Państwa (art. 199 ust. 2 ustawy *Prawo wodne*), w tym przy udziale środków, o których mowa w ust. 3, tj.:

- 1) publicznych środków wspólnotowych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju¹⁵⁹;
- 2) innych środków publicznych, na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹⁶⁰ oraz w przepisach ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020¹⁶¹,
- 3) za zwrotem, w formie opłaty melioracyjnej, części kosztów przez właścicieli gruntów, na które te urządzenia wywierają korzystny wpływ.

Utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych (art. 205 ustawy *Prawo wodne*) należy do zainteresowanych właścicieli gruntów, a jeżeli urządzenia te są objęte działalnością spółki wodnej działającej na terenie gminy lub związku spółek wodnych, w którym jest zrzeszona spółka wodna działająca na terenie gminy – do tej spółki lub tego związku spółek wodnych.

Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej oraz minister właściwy do spraw rozwoju wsi określili (art. 210 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*), w drodze rozporządzenia, sposób:

- 1) prowadzenia ewidencji melioracji wodnych;
- 2) zbierania, aktualizowania oraz udostępniania danych z ewidencji melioracji wodnych;
- 3) ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie

¹⁵⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 1465.

¹⁶⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, ze zm.

¹⁶¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 818.

sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ¹⁶² weszło w życie 2 lipca 2020 r.

Usługi wodne

Zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy *Prawo wodne* usługi wodne polegają na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego korzystania z wód, zwykłego korzystania z wód oraz szczególnego korzystania z wód. Powszechne korzystanie z wód (art. 32 ust. 2 ustawy *Prawo wodne*) służy do zaspokajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb.

Usługi wodne

Właścicielowi gruntu przysługuje prawo do zwykłego korzystania z wód stanowiących jego własność oraz z wód podziemnych znajdujących się w jego gruncie i służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego lub własnego gospodarstwa rolnego (art. 33 ust. 1 i 3 ustawy *Prawo wodne*). Prawo to nie uprawnia do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganej zgody wodnoprawnej (art. 33 ust. 2 ustawy *Prawo wodne*).

Zwykłe korzystanie z wód obejmuje:

- 1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę;
- 2) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi w ilości nieprzekraczającej łącznie 5 m³ na dobę (art. 33 ust. 4 ustawy *Prawo wodne*).

Szczególnym korzystaniem z wód jest korzystanie z wód wykraczające poza powszechne korzystanie z wód oraz zwykłe korzystanie z wód, obejmujące m.in.

- odwadnianie gruntów i upraw;
- użytkowanie wody znajdującej się w stawach i rowach;
- korzystanie z wód do nawadniania gruntów lub upraw, a także na potrzeby działalności rolniczej w ilości większej niż średniorocznie 5 m³ na dobę;
- korzystanie z wód na potrzeby działalności gospodarczej, innej niż działalność rolnicza;
- rolnicze wykorzystanie ścieków, jeżeli ich łączna ilość jest większa niż 5 m³ na dobę (art. 34 pkt 1, 2 i 12–14 ustawy *Prawo wodne*).

Usługi wodne (art. 35 ust. 3 pkt 1, 2, 5, 7 i 8 ustawy *Prawo wodne*) obejmują m.in.:

- pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych;
- piętrzenie, magazynowanie lub retencjonowanie wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz korzystanie z tych wód;
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, obejmujące także wprowadzanie ścieków do urządzeń wodnych;

¹⁶² Dz. U. poz. 1165.

ZAŁĄCZNIKI

- odprowadzanie do wód lub do urządzeń wodnych – wód opadowych lub roztopowych, ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych albo w systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast;
- trwałe odwadnianie gruntów, obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych, a także odprowadzanie do wód – wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miast.
- Zgoda wodnoprawna

Zgoda wodnoprawna Zgoda wodnoprawna (art. 388 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*) jest udzielana przez:

- 1) wydanie pozwolenia wodnoprawnego;
- 2) przyjęcie zgłoszenia wodnoprawnego;
- 3) wydanie oceny wodnoprawnej;
- 4) wydanie decyzji, o których mowa w art. 77 ust. 3 i 8 oraz art. 176 ust. 4.

Pozwolenie wodnoprawne (art. 389, pkt 1, 6 i 7 ustawy *Prawo wodne*) jest wymagane m.in. na:

- usługi wodne;
- wykonanie urządzeń wodnych;
- regulację wód, zabudowę potoków górskich oraz kształtowanie nowych koryt cieków naturalnych;

Pozwolenia wodnoprawnego albo zgłoszenia wodnoprawnego (art. 395, pkt 3, 5, 7 i 11–13 ustawy *Prawo wodne*) nie wymaga m.in.:

- wycinanie roślin z wód lub brzegu w związku z utrzymywaniem wód, śródlądowych dróg wodnych oraz remontem urządzeń wodnych;
- wykonanie urządzeń wodnych do poboru wód podziemnych na potrzeby zwykłego korzystania z wód z ujęć o głębokości do 30 m;
- pobór wód powierzchniowych lub wód podziemnych w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi w ilości nieprzekraczającej łącznie 5 m³ na dobę, na potrzeby zwykłego korzystania z wód;
- zatrzymywanie wody w rowach, jeżeli zasięg oddziaływania nie wykracza poza granice terenu, którego zakład jest właścicielem;
- hamowanie odpływu wody z obiektów drenarskich, jeżeli zasięg oddziaływania nie wykracza poza granice terenu, którego zakład jest właścicielem;
- przechwytywanie wód opadowych lub roztopowych za pomocą urządzeń melioracji wodnych, jeżeli zasięg oddziaływania nie wykracza poza granice terenu, którego zakład jest właścicielem.

Pomoc rolnikom poszkodowanym w wyniku suszy

**Pomoc rolnikom
poszkodowanym
w wyniku suszy**

Rolnicy poszkodowani w wyniku negatywnych zjawisk atmosferycznych w 2018 r. i w 2019 r., w tym w wyniku suszy, otrzymali następujące wsparcie:

- 2018 r.:
 - dotacje dla producentów rolnych¹⁶³ – pomoc uzyskało 256,6 tys. rolników w łącznej kwocie 2 075 272,9 tys. zł;
 - odroczenie terminu płatności składek na ubezpieczenie społeczne i rozłożenie ich na raty oraz umorzenie w całości lub części bieżących składek – pomoc uzyskało 10,9 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 8816,6 tys. zł;
 - odroczenie lub rozłożenie na raty płatności z tytułu umów sprzedaży i dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz ulgi w opłatach czynszu – pomoc uzyskało 18,9 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 140 010,1 tys. zł;
 - ulgi w podatku rolnym udzielone przez wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast – pomoc uzyskało 0,5 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 478,1 tys. zł;
 - dotacje dla podatników podatku rolnego, którzy prowadzili chów i hodowlę ryb słodkowodnych w stawach rybnych¹⁶⁴ – pomoc uzyskało 0,6 tys. rolników w łącznej kwocie 11 130,1 tys. zł;
- 2019 r.:
 - dotacje dla producentów rolnych¹⁶⁵ – pomoc (według stanu na dzień 29 maja 2020 r.) uzyskało 261 tys. rolników w łącznej kwocie 1 239 610,9 tys. zł¹⁶⁶; na realizację pomocy zabezpieczone zostały środki finansowe w łącznej kwocie 2 304 698,0 tys. zł, w tym 710 600,0 tys. zł w planie finansowym Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na 2019 r., 253 098 tys. zł przekazane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w 2020 r.¹⁶⁷ oraz 1 341 000,0 tys. zł z rezerw celowych zaplanowanych w ustawie budżetowej na 2020 r.

¹⁶³ Pomoc, o której mowa w § 13r rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. poz. 187, ze zm.). § 13r został dodany przez § 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2018 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 1483) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 18 sierpnia 2018 r.

¹⁶⁴ Pomoc, o której mowa w § 13s rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. poz. 187, ze zm.). § 13s został dodany przez § 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2018 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. z 2018 r. poz. 1483) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 18 sierpnia 2018 r.

¹⁶⁵ Pomoc, o której mowa w § 13v rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. poz. 187, ze zm.). § 13v został dodany przez § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 września 2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. z 2019 r. poz. 1779) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 26 września 2019 r.

¹⁶⁶ Dane obejmują producentów rolnych, którzy otrzymali zaliczki na poczet pomocy. Według stanu na dzień 4 września 2020 r. złożonych zostało 354,7 tys. wniosków o pomoc na łączną kwotę ponad 1978 mln zł, na rachunki producentów rolnych przekazano pomoc w łącznej wysokości 1891 mln zł (Odpowiedź z dnia 15 września 2020 r. Ministra RiRW na interpelację nr 100049 posła na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Pana Krzysztofa Paszyka).

¹⁶⁷ Na podstawie ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020 (Dz. U. poz. 278).

- odroczenie terminu płatności składek na ubezpieczenie społeczne i rozłożenie ich na raty oraz umorzenie w całości lub części bieżących składek – pomoc uzyskało 7,1 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 5406,4 tys. zł;
- odroczenie lub rozłożenie na raty płatności z tytułu umów sprzedaży i dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz ulgi w opłatach czynszu – pomoc uzyskało 15 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 87 266,3 tys. zł;
- ulgi w podatku rolnym udzielone przez wójtów, burmistrzów lub prezydentów miast – pomoc uzyskało 0,4 tys. rolników, kwota objęta pomocą wyniosła 214,9 tys. zł.

W latach 2018–2019 banki współpracujące z ARiMR udzieliły producentom rolnym łącznie 17.991 kredytów preferencyjnych na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, w których w ww. latach wystąpiły szkody spowodowane przez suszę. Łączna kwota kredytów wyniosła 1 838 936,6 tys. zł, a dopłaty do ich oprocentowania przekazane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa stanowiły kwotę 53 822,9 tys. zł¹⁶⁸. Kredyty były uruchamiane w terminie 12 miesięcy od daty sporządzenia przez komisje powoływane przez wojewodów protokołów oszacowania szkód. Dlatego też na podstawie protokołów sporządzonych w 2018 r. kredyty były udzielane zarówno w 2018 r. jak i w 2019 r., natomiast na podstawie protokołów z 2019 r. – w 2019 r. oraz w 2020 r.

W dniu 15 stycznia 2020 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹⁶⁹, które wprowadziło przepis § 13w umożliwiający udzielanie pomocy dla podatników podatku rolnego, którzy w 2019 r. prowadzili chów lub hodowlę ryb słodkowodnych w stawach rybnych położonych na obszarze gmin, w których w 2019 r. wystąpiła susza lub powódź, w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich. Na realizację tej pomocy wygospodarowane zostały środki w wysokości 15 mln zł. W wyniku dokonanej w czerwcu 2020 r. zmiany przeznaczenia części rezerwy celowej zaplanowanej w ustawie budżetowej na 2020 r. w poz. 8 również w czerwcu 2020 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi ogłosił nabór wniosków o pomoc, które należało składać w biurach powiatowych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w dniach 1–15 lipca 2020 r.

W planie finansowym Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na 2020 r. zaplanowane zostały środki na dopłaty do oprocentowania kredytów preferencyjnych na wznowienie produkcji i odtworzenie środków trwałych w łącznej kwocie 73 390 tys. zł. Środki te zostaną przeznaczone na obsługę kredytów kłęskowych uruchomionych w latach poprzednich oraz na uruchomienie w 2020 r. linii kredytowej w wysokości 1 mld zł. Ponadto w celu ograniczenia skutków niekorzystnych zjawisk atmosferycznych takich jak m.in. susza na 2020 r. zaplanowano środki publiczne

¹⁶⁸ Według stanu na dzień 30 kwietnia 2020 r.

¹⁶⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 18, ze zm.

ZAŁĄCZNIKI

na dopłaty do ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich w łącznej kwocie 500 mln zł, w tym 350 mln zł w ustawie budżetowej oraz 150 mln zł w planie finansowym Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 256, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740).
3. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1220).
5. Ustawa z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505).
6. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2020 r. poz. 217, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.);
8. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781).
9. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2020 r. poz. 721).
10. Ustawa z 26 marca 1982 r. o scalaniu gruntów i wymianie gruntów (Dz. U. z 2018 r., poz. 908, ze zm.).
11. Uchwała nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia „Polityki ekologicznej państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej” (M.P. poz. 794), uchwała weszła w życie z dniem 7 września 2019 r.
12. Uchwała nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” (M.P. poz. 941), uchwała weszła w życie z dniem 5 października 2019 r.
13. Uchwała nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (M.P. poz. 1150), uchwała weszła w życie z dniem 6 grudnia 2019 r.
14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2020 r. poz. 223).

15. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2020 r. poz. 719).
16. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 sierpnia 2015 r. w sprawie warunków i trybu przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 1344, ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (Dz. U. poz. 2506).
18. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 czerwca 2009 r. w sprawie nadania statutu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1502).
19. Komunikat nr 23 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych (Dz. Urz. MF Nr 15 poz. 84).
20. Dyrektywa nr 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000, str. 1, ze zm.).
21. Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. Urz. UE L 288 z 06.11. 2007, str. 27).
22. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 549, ze zm.).
23. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 4.05.2016, str. 1, ze zm.).
24. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności (Dz. Urz. UE L 227 z 31.07.2014, str. 69, ze zm.).

6.4. Tabele i zestawienia

Wsparcie finansowe dla rolników realizujących wymogi obejmujące problematykę gospodarowania wodą w ramach PROW 2014–2020 w kampaniach 2017–2019, według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r.

Lp.		Kampania														
		2017				2018				2019						
Wyszczególnienie		Liczba beneficjentów szt.	Powierzchnia* tys. ha	Zrealizowane płatności		Liczba beneficjentów szt.	Powierzchnia* tys. ha	Zrealizowane płatności		Liczba beneficjentów szt.	Powierzchnia* tys. ha	Zrealizowane płatności				
				Ogółem tys. zł	Środki unijne tys. zł			Środki krajowe tys. zł	Ogółem tys. zł			Środki unijne tys. zł	Środki krajowe tys. zł	Ogółem tys. zł	Środki unijne tys. zł	Środki krajowe tys. zł
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Płatności rolno- -środowiskowo- -klimatyczne ogółem, w tym:	68 240	1 104,5	779 405,8	495 935,6	283 470,2	64 258	991,6	745 414,7	474 307,0	271 107,7	66 488	1 007,6	820 416,2	522 030,4	298 385,8
2.	Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone (PROW 2014–2020)	6 063	274,5	96 947,3	61 687,5	35 259,7	7 216	325,4	113 224,2	72 044,5	41 179,7	7 629	325,4	145 688,0	92 701,5	52 986,5
3.	Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone (PROW 2007–2013)	9 929	254,8	85 240,7	54 238,6	31 002,1	1 681	23,9	8 095,3	5 151,0	2 944,3					
	Pakiet 2. Ochrona gleb i wód (PROW 2014–2020), w tym:	4 329	50,4	31 520,7	20 056,6	11 464,1	9 703	120,2	75 171,0	47 831,3	27 339,8	12 183	143,4	91 654,0	58 319,3	33 334,7
4.	a) Wariant 2.1. Międzyplony	4 329	50,4	31 520,6	20 056,5	11 464,1	9 703	120,2	75 170,9	47 831,2	27 339,7	12 183	143,4	91 653,8	58 319,2	33 334,6
	b) Wariant 2.2. Pasy ochronne na stokach o nachyleniu powyżej 20%	1	0,0	0,1	0,1	0,1	1	< 1 ha	0,1	0,1	0,1	1	0,0	0,1	0,1	0,1
5.	Pakiet 8. Ochrona gleb i wód (PROW 2007–2013)	9 389	77,7	32 550,1	20 711,6	11 838,5	1 771	9,7	4 079,5	2 595,8	1 483,7					

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych ARiMR.

Pomoc dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymywania urządzeń wodnych oraz pomoc dla rolników na inwestycje w nawadnianie w gospodarstwie rolnym w ramach PROW 2014–2020 w latach 2017–2020, według stanu na dzień 30 września 2020 r.

Wyszczególnienie	Nabór	Liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy	Kwota złożonych wniosków o przyznanie pomocy (tys. zł)	Liczba rozpatrzonych wniosków o przyznanie pomocy*	Liczba umów zawartych czynnych	Kwota zawartych umów czynnych (tys. zł)	Liczba złożonych wniosków o płatność	Kwota zrealizowanych płatności (tys. zł)		
								Ogółem	Środki unijne	Środki krajowe
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5.1 Inwestycje zapobiegające – spółki wodne	28.09.2017 r.–27.10.2017 r.	114	37 699,0	114	59	19 898,9	58	17 329,5	11 026,8	6 302,7
	05.11.2018 r.–04.12.2018 r.	71	21 671,2	71	44	13 896,5	35	6 602,6	4 201,3	2 401,4
	28.10.2019 r.–22.11.2019 r.	62	30 659,2	61	41	18 824,9	7	-	-	-
	19.03.2020 r.–17.06.2020 r.	37	22 094,8	11	5	1 184,2	-	-	-	-
	Razem	284	112 124,1	257	149	53 804,5	85	22 418,6	15 228,0	8 704,1
4.1.3 Modernizacja gospodarstw rolnych obszar E – nawadnianie	25.09.2019 r.–22.11.2019 r.	622	49 586,9	600	59	3646,3	6	-	-	-
	21.02.2020 r.–20.07.2020 r.	870	68 477,2	496	8	529,7	-	-	-	-
	Razem	1 492	118 064,1	1096	67	4 176,0	6	-	-	-

* wnioski odrzucone oraz zawarte umowy

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych ARiMR.

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister Infrastruktury
8. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
9. Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
10. Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
11. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
12. Sejmowa Komisja Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
13. Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
14. Senacka Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
15. Senacka Komisja Środowiska

6.6. Stanowisko Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do informacji o wynikach kontroli

Warszawa, 26 stycznia 2021

**MINISTER ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI**

K.kp.0910.14.2020

**Pan
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli**

Szanowny Panie Prezesie,

odpowiadając na pismo z 8 stycznia 2021 r. znak KRR.430.006.2020, przy którym przesłana została Informacja o wynikach kontroli w zakresie *Przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie*, uprzejmie informuję, że nie zgłaszam uwag do przedmiotowego dokumentu.

Z poważaniem

Z up. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Ryszard Bartosik

Sekretarz Stanu

6.7. Stanowisko Ministra Infrastruktury do informacji o wynikach kontroli

MINISTER INFRASTRUKTURY

Warszawa, dnia 28 stycznia 2021 r.

Znak sprawy: GM-DGWiZS-6.0810.3.2021

Pan

Marian Banaś

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w nawiązaniu do pisma NIK z dnia 8 stycznia 2021 r. znak: KRR.430.006.2020 dot. *Informacji o wynikach kontroli nr P/20/043 „Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie”* poniżej przesyłam stanowisko Ministra Infrastruktury do ww. *Informacji* uzgodnione z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Susza, obok powodzi, jest jednym z najbardziej dotkliwych zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę. Ministerstwo Infrastruktury prowadzi wieloaspektowe działania mające na celu ochronę oraz zwiększenie dostępnych zasobów wodnych. Najważniejsze z nich - w zakresie rozwoju retencji wodnej oraz przeciwdziałania skutkom suszy - zawiera projekt **Planu przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)**. Jest to główny, strategiczny dokument planistyczny w tym zakresie. Dokument ten wraz z planami gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, planami zarządzania ryzykiem powodziowym oraz planami utrzymania wód, ma przyczynić się do poprawy stanu gospodarki wodnej w Polsce. Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy przygotowało Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi, ministrem właściwym do spraw rybołówstwa, ministrem właściwym do spraw żeglugi śródlądowej oraz wojewodami, uwzględniając podział kraju na obszary dorzeczy. Celem PPSS jest zapewnienie odpowiedniej ilości i co najmniej dobrej jakości wód, użytecznych dla społeczeństwa, środowiska i wszystkich sektorów gospodarki narodowej. Integralną częścią PPSS są załączniki, w których zawarto informacje o planowanych inwestycjach i działaniach: propozycje budowy i przebudowy urządzeń wodnych na terenie całego kraju - zwłaszcza w miejscach, w których skutki suszy są najbardziej odczuwalne, a także katalog działań, których wdrożenie przyczyni się do minimalizowania skutków suszy. Wśród propozycji zadań wyodrębniono te, które związane są ze zwiększeniem retencji (naturalnej i sztucznej), działania formalne oraz edukacyjne. Obecnie prowadzone są prace legislacyjne mające na celu przyjęcie projektu Planu przeciwdziałania skutkom suszy w drodze rozporządzenia.

Należy podkreślić, że sukcesywnie realizowane są już inwestycje i przedsięwzięcia, które wskazano w PPSS. W ramach opracowania PPSS prowadzone są kampanie informacyjno-konsultacyjne, a głównym źródłem informacji o projekcie i zagadnieniach dotyczących ochrony środowiska, przeciwdziałania skutkom

urzędowa

STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

suszy oraz adaptacji do zmian klimatu jest serwis internetowy dot. projektu PPSS (www.stopsuszy.pl). Działania prowadzone pod hasłem „Stop Suszy!” mają na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat zasobów wodnych, jakimi dysponuje Polska oraz tego jak indywidualni użytkownicy mogą racjonalnie gospodarować wodą. Akcja podnosi również ważną kwestię nieprzeznaczania najwyższej jakości wody pitnej do podlewania trawników i innych celów niż bytowe, zwłaszcza w sezonie wiosenno-letnim.

Ministerstwo Infrastruktury podejmuje m.in. z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi działania w celu wypracowania rozwiązań w zakresie przeciwdziałania niedoborowi wody w rolnictwie, z uwzględnieniem w szczególności potrzebnych narzędzi i mechanizmów zapewniających warunki ich realizacji oraz podjęcia współpracy na rzecz edukacji i kreowania świadomości wśród rolników w zakresie właściwego gospodarowania wodą. Działania te zostały wpisane w katalog działań ww. PPSS. Za wiele działań wymienionych w tym katalogu odpowiedzialny jest minister właściwy ds. gospodarki wodnej we współpracy z ministrem właściwym ds. rolnictwa i ds. rozwoju wsi oraz innymi ministrami i podmiotami podległymi lub nadzorowanymi (organy odpowiedzialne za opracowanie/przygotowanie aktu prawnego/podstaw do realizacji działania).

W tematyce związanej z przeciwdziałaniem niedoborowi wody w rolnictwie do działań tych należą:

- Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych - działanie polega na wdrożeniu zarówno metod technicznych jak i nietechnicznych spowalniających odpływ wody z terenów rolniczych;
- Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej - działanie ma na celu zwiększenie retencji wody w glebie na użytkach rolnych z wykorzystaniem urządzeń melioracji wodnych;
- Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych - działanie to przyczyni się do ograniczenia zużycia wody oraz strat w nawożeniu przy podlewaniu i nawożeniu upraw tunelowych, szklarniowych itp. Wykorzystanie wód drenarskich w okresach deficytów opadów przyczyni się do ograniczenia strat związanych z wystąpieniem suszy rolniczej;
- Opracowanie projektu zintegrowanego systemu monitoringu suszy wraz z określeniem założeń administracyjnych i prawnych dla jego funkcjonowania - system monitoringu suszy będzie dostarczał na bieżąco informacji o monitorowanym zjawisku suszy w szczególności w zakresie suszy rolniczej na obszarach rolnych, jak i leśnych, hydrologicznej oraz hydrogeologicznej. Umożliwi to poprzez lokalne systemy informacyjne i zarządcze, doinformowanie lokalnego społeczeństwa i wdrażanie adekwatnych działań o charakterze bieżącym. Działanie przyczyni się pośrednio do ograniczania skutków suszy we wszystkich sektorach gospodarki;
- Opracowanie i wdrażanie programu edukacyjnego o przyczynach występowania suszy, sposobach jej identyfikowania, obszarach gospodarczych, społecznych i środowiskowych wrażliwych na suszę oraz przeciwdziałaniu jej skutkom - działanie to obejmuje programy edukacyjne i kampanie edukacyjne skierowane do różnych grup społecznych, w podziale na wiek, miejsce zamieszkania oraz różne potrzeby użytkowników wód. W ramach programu edukacyjnego należy opracować

szereg zadań i aktywności skierowanych do różnych grup społecznych, uwzględniając najbardziej adekwatne kanały komunikacji;

- Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych - Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia świadomości doradców rolniczych i rolników w kwestii zagrożenia suszą, jej genezy oraz możliwości jej przeciwdziałaniu poprzez kształtowanie retencji na obszarach rolniczych jak również dostępnych możliwości stosowania upraw bardziej odpornych na niekorzystne zjawiska atmosferyczne w tym suszę, a także konieczności ubezpieczania upraw rolnych. Formy realizacji działania obejmują zarówno szkolenia, warsztaty, demonstracje, jak i doradztwo w zakresie technik i rozwiązań służących zwiększaniu retencji oraz dopasowania upraw do warunków glebowych i klimatycznych, w tym upraw odpornych na deficyty wody glebowej i suszę, a także wprowadzania skutecznych mechanizmów zarządzania ryzykiem suszy w produkcji rolnej i rybackiej. W efekcie większy poziom wiedzy stwarza szansę na zmniejszenie strat w uprawach, a tym samym ograniczenie ilości koniecznych do wypłacenia środków w ramach odszkodowań za straty powstałe wskutek suszy. Ponadto realizacja szkoleń oraz działań informacyjnych ułatwi wprowadzenie i realizację pozostałych działań zaplanowanych w PPSS na obszarach wiejskich.
- Opracowanie zbioru dobrych praktyk służących racjonalizacji zużycia wody w rolnictwie - realizacja działania przyczyni się do podniesienia poziomu wiedzy w zakresie retencji wód i ograniczenia zużycia wody w rolnictwie. Stosowanie zasad ujętych w zbiorze dobrych praktyk przyczyni się do obniżenia poziomu skutków suszy rolniczej.

Częścią PPSS są **Założenia Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 (PPNW)** [pierwotna nazwa: Program rozwoju retencji na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030], a także inne elementy wypracowane w trakcie przygotowywania tego dokumentu. Ideą zadania jest identyfikacja działań, których realizacja zwiększy stopień retencji wody w Polsce, gdyż jedynie poprzez świadome gospodarowanie wodami możliwe jest przeciwstawienie się skutkom zmian klimatycznych. Działania wskazane w Założeniach uwzględniają wszystkie rodzaje retencji wód powierzchniowych wyróżniane ze względu na skalę – dużą, małą i mikro retencję oraz rodzaj retencji – naturalną i sztuczną. Program przeciwdziałania niedoborowi wody (PPNW) będzie pierwszym dokumentem o charakterze strategicznym kompleksowo omawiającym możliwości i niezbędne kierunki działań w zakresie rozwoju retencji wodnej. Program ten będzie komplementarny względem pozostałych dokumentów planistycznych z zakresu gospodarki wodnej – planów gospodarowania wodami, planów zarządzania ryzykiem powodziowym, planu przeciwdziałania skutkom suszy oraz planów utrzymania wód, a działania w nim zawarte będą uzupełniały zadania wynikające z tych dokumentów. Celem Programu przeciwdziałania niedoborowi wody jest zebranie w jednym dokumencie wszystkich działań służących zwiększeniu retencji wodnej, nie tylko tych realizowanych przez Ministerstwo Infrastruktury oraz PGW WP. W realizację działań, które będą zawarte w Programie, na różnym poziomie i w różnym stopniu, mogą być bowiem zaangażowane m.in.: organy administracji rządowej (MI, MRiRW, MKiŚ), organy administracji samorządowej, inne podmioty państwowe (PGW WP i Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe), spółki wodne, rolnicy, organizacje pozarządowe.

W zakresie skutecznego dialogu pomiędzy grupami społecznymi tworzącymi strategie przeciwdziałania skutkom zmian klimatu w ramach planów oraz programów służących zwiększeniu zasobów wodnych w Polsce oraz zapobieganiu skutkom suszy powoływane są docelowe grupy robocze, w skład których wchodzi eksperci m.in. Ministerstwa Infrastruktury, PGW WP Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, regionalnych zarządów gospodarki wodnej, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Państwowego Instytutu Badawczego, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Państwowego Instytutu Geologicznego - Państwowego Instytutu Badawczego, Centrum Doradztwa Rolniczego, Instytutu Uprawy Nawożenia Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego, Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Ponadto przygotowywane dokumenty podlegają opiniowaniu szerokiej grupy odbiorców, m.in. samorządów terytorialnych, spółek wodnych i rolnych oraz konsultacjom publicznym - zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Oprócz przedsięwzięć o charakterze strategicznym i kompleksowym podejmowane są również działania wpisujące się w strategię średnio- i krótkookresową. Susza rolnicza jest obecnie bardzo dużym wyzwaniem dla Polski. Aby przeciwdziałać pogłębianiu się tego zjawiska, Wody Polskie wraz z Ministerstwem Infrastruktury, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, samorządami i spółkami wodnymi skupiającymi rolników, opracowały pilotażowy **program kształtowania zasobów wodnych na terenach rolniczych**. Celem Programu jest odbudowa i powiększenie zasobów retencyjnych w skali całego kraju poprzez realizację małych i średnich działań, odczuwalnych najbardziej w obszarze ich oddziaływania (program retencji dla rolnictwa). W związku z tym opracowano wykaz projektów inwestycyjnych i utrzymaniowych, przewidzianych do realizacji w obszarze każdego zarządu zlewni na lata 2020 – 2022. Wykaz obejmuje łącznie ponad 130 zadań, polegających na budowie, odbudowie i remoncie ponad 600 urządzeń wodnych, co sumarycznie pozwoli na retencjonowanie dodatkowych ok. 32 mln m³ wody w perspektywie do końca 2022 r.

Równolegle do działań planistycznych, inwestycyjnych i utrzymaniowych podejmowane są **działania legislacyjne**, mające na celu przeciwdziałanie i zapobieganie zjawisku suszy. Zmieniono ustawę – Prawo wodne i ustawę – Prawo budowlane w celu uproszczenia procesu realizacji inwestycji dotyczących gospodarowania wodą w rolnictwie. W ramach nowelizacji ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne dokonano zmiany przepisów w zakresie wykonania stawów, które wymagają jedynie zgłoszenia wodnoprawnego. Na podstawie znowelizowanych przepisów art. 394 ust. 1 pkt 9 ww. ustawy zgłoszenia wodnoprawnego wymaga bowiem wykonanie stawów, które nie są napełniane w ramach usług wodnych, ale wyłącznie wodami opadowymi, roztopowymi lub wodami gruntowymi o powierzchni nieprzekraczającej 1000 m² i głębokości nieprzekraczającej 3 m od naturalnej powierzchni terenu o zasięgu oddziaływania niewykraczającym poza granice terenu, którego podmiot jest właścicielem. W dotychczasowym stanie prawnym parametry stawów wymagających zgłoszenia wodnoprawnego wynosiły do 500 m² powierzchni i do 2 m głębokości.

Ponadto Minister Infrastruktury we współpracy m.in. z Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Klimatu i Środowiska oraz PGW WP prowadzi prace legislacyjne nad projektem **ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy**.

Głównym celem projektu jest wprowadzenie do porządku prawnego przepisów usprawniających realizację inwestycji obejmujących budowę, przebudowę, rozbudowę lub zmianę sposobu użytkowania urządzeń wodnych, których zadaniem jest zachowanie, tworzenie i odtworzenie systemów retencji wód lub zapobieganie obniżaniu poziomu wód powierzchniowych i podziemnych. Proponowane zmiany będą dotyczyły wielu obszarów, w szczególności:

- w obszarze planowania przestrzennego projekt ma na celu wprowadzenie mechanizmów zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania zabudowy powierzchni chłonnych na spływ wód;
- w obszarze produkcji rolniczej ustawa wprowadzi ułatwienia w zakresie wykorzystania zasobów wodnych dla nawodnień oraz poprawi funkcjonowanie systemu melioracji wodnych;
- w zakresie przepisów dotyczących urządzeń melioracji wodnych proponowane zmiany mają na celu zapewnienie utrzymywania tych urządzeń w dobrym stanie technicznym, sprawnych, aby mogły pełnić funkcje regulujące stosunki wodne na obszarach rolnych;
- w zakresie rozwiązań wpływających na poprawę stosunków wodnych w obszarach leśnych, których celem jest potrzeba upowszechnienia budowy urządzeń wodnych na terenach leśnych, projektowana ustawa umożliwi szybsze oraz prostsze uzyskiwanie poszczególnych decyzji administracyjnych, równie ważnym narzędziem interwencji w przypadku poprawy stosunków wodnych w lasach jest wprowadzenie niniejszą ustawą przepisu umożliwiającego KOWR przekazywanie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu Lasy Państwowe gruntów (zwłaszcza nieprzydatnych do produkcji rolniczej) z przeznaczeniem na lasy oraz rozszerzenie takiej możliwości o inne grunty na potrzeby gospodarki leśnej. Powyższe rozwiązanie wpisuje się w działania na rzecz zmniejszenia ryzyka występowania negatywnych zjawisk związanych z niedoborem wody w środowisku, przez zwiększenie obszarów leśnych, które zatrzymują wodę. Las ma bowiem wyjątkową zdolność magazynowania wody, gdy mamy do czynienia z nadmiarem wody, i jej oddawania w okresach suchych.

Oprócz powyższego, minister właściwy do spraw gospodarki wodnej na podstawie wprowadzonych zmian w ustawie Prawo ochrony środowiska będzie również opiniował projekty wojewódzkich programów ochrony środowiska, dzięki czemu inwestycje mające na celu zwalczanie skutków suszy będą uwzględniane w programach mających wpływ na inwestycje realizowane na poziomie wojewódzkim.

Ponadto projekt ustawy przewiduje uproszczenie procedury uzyskiwania decyzji w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy, np. decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla realizacji inwestycji w zakresie gospodarki wodnej oraz przyspieszenie postępowań administracyjnych poprzez określenie czasu na wydanie przez organy administracyjne poszczególnych rozstrzygnięć. Proponowane rozwiązania spowodują, że skutki ekstremalnych zjawisk pogodowych, w tym suszy będą mniej odczuwalne dla mieszkańców polskich miast oraz wsi. Dodatkowo ustawa będzie wspierać rozwój tzw. zielono-niebieskiej infrastruktury, systemów retencji z wykorzystaniem rozwiązań opartych na przyrodzie oraz „odbetonowanie” miast. Działania na rzecz zwiększenia retencji poprawią ponadto poziom bezpieczeństwa poprzez skuteczniejsze zapobieganie zalaniom i podtopieniom, które wynikają z intensywnych opadów deszczu.

Zwiększy się także ilość wody służącej do nawodnień w rolnictwie i do wykorzystania w gospodarstwach domowych. Obecnie zakończono etap zbierania uwag do projektu ustawy w ramach uzgodnień międzyresortowych i konsultacji publicznych.

Ogłoszone 1 lipca 2020 r. **rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ**, umożliwi Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie wprowadzenie w kraju jednolitego sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych w systemie teleinformatycznym. Dotychczasowo, organy były zobligowane do prowadzenia ewidencji w formie papierowej, forma elektroniczna była fakultatywna. Ewidencja była również prowadzona w podziale administracyjnym. Nowe przepisy określają obowiązek prowadzenia ewidencji w systemie teleinformatycznym, oraz w podziale na zlewnie. Funkcjonowanie takiego systemu poprawi zarządzanie gospodarką wodną na obszarach wiejskich. Informatyzacja w obszarze melioracji wodnych, może również korzystnie wpłynąć na przyspieszenie realizacji zadań związanych z prowadzeniem postępowań administracyjnych dotyczących obowiązku utrzymania urządzeń melioracji wodnych.

Istotną kwestią służącą poprawie stosunków wodnych jest także ponowne wykorzystanie zużytej wody. **Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody** zostało przyjęte na forum unijnym w maju ubiegłego roku, a opublikowane w czerwcu 2020 r. Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, przed przyjęciem ww. rozporządzenia, zainicjowało dyskusję i podjęło współpracę na forum krajowym, w celu wypracowania najlepszego podejścia do wdrożenia ww. rozporządzenia. Ze względu na przewidziany w rozporządzeniu trzyletni okres na przygotowanie się do stosowania nowych przepisów, planuje się wsparcie uruchomienia projektów pilotażowych dotyczących ponownego wykorzystania odzyskanej wody do nawadniania w Polsce oraz przygotowanie niezbędnych zmian legislacyjnych w prawie krajowym w sytuacji wdrażania rozporządzenia.

Warto zwrócić uwagę, że aby skutecznie przeciwdziałać skutkom suszy należy działać komplementarnie, tj. trzeba realizować działania zarówno techniczne, polegające na realizacji inwestycji w zakresie dużej, jak i małej retencji, w tym retencji naturalnej, przywracającej m.in. mokradła czy zwiększającej retencję korytową, jak i nietechniczne polegające na kształtowaniu dobrych postaw i edukowaniu społeczeństwa, w tym rolników, oraz budowaniu systemów monitoringu i reagowania na zjawisko suszy. Jednocześnie należy pamiętać, że działania ministra właściwego ds. gospodarki wodnej nie są ukierunkowane na określony dział gospodarki tj. rolnictwo, dlatego też działania ministra właściwego ds. gospodarki wodnej skierowane są do wielu odbiorców.

Dokument podpisany elektronicznie przez:

Marek Gróbarczyk

Z up. Ministra

Sekretarz Stanu